

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

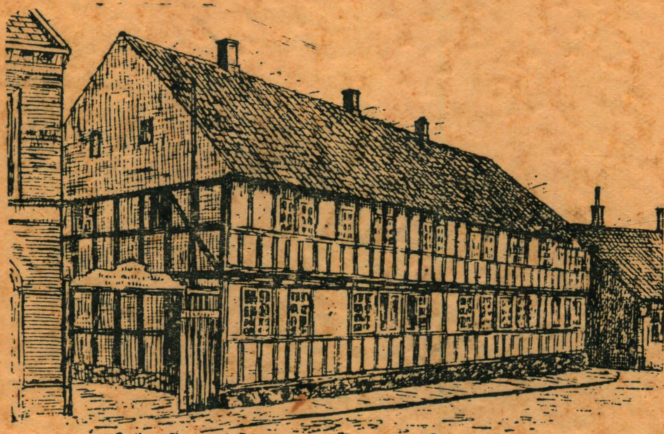
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

2^{det} HÆFTE

PRIS 2,25

CARL SVENSTRUP

GRENAA BYS HISTORIE

BIND B

EN PERSONALHISTORISK-TOPOGRAFISK BESKRIVELSE
AF BYENS ÆLDRE EJENDOMME OG DERES
BEBOERE GENNEM TIDERNE

EGET FORLAG
1934

TORVET NR. 15 „VALHALLA“

Som nævnt paa Side 61 hørte de tre Grunde Torvet 15, 17 og 19 oprindelig sammen til een Gaard. Nr. 15 har rimeligvis altid været Have til denne. Der er dog her sket saa mange Sammenlægninger med Naboejendommene og atter udskilt flere Småparceller, saa det vilde kræve en urimelig Plads at klarlægge disse Forandringer. Saa meget skal kun siges, at Haven i 50erne ejedes af Winding, som lod en Tømrmester Sørensen opføre Bygningen derpaa og saa straks i 1856 solgte det hele til denne Sørensen. Det fortælles, at Planen oprindelig var, at han senere vilde opbygge et Forhus ud mod Torvet, men det blev aldrig til noget. Og for Torvets Udseende har det jo sikkert været en Fordel, at de klippede Lindetræer foran den aabne Plads paa en smuk Maade afbryder Husrækken paa dette Sted.

Gaarden eller Haven var i en lang Aarrække Stadeplads for Karrusellen til Markederne. I „Grenaa Avis“ 19/9 1857 averterer f. Eks. Chr. Lyngbye om Carrusel til Afbenyttelse i „Windings Have paa Torvet“.

Tømrrer Sørensen havde nogen teknisk Uddannelse. Det fremgaar af Avisen, at han om Vinteren endogsaa havde en lille privat „Tegneskole“ i sit Hjem, hvor han gav Undervisning i alle Bygningskonstruktioner. Han flyttede ikke længe efter fra Byen og døde i Aarhus. Det gik med denne Ejendom som saa mange andre i de Aar, at Kreditforeningen maatte overtage den og sælge den med Tab.

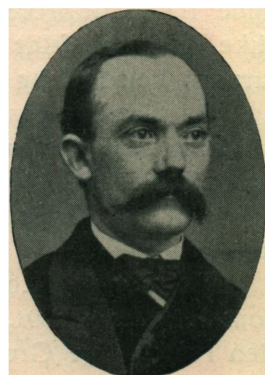
Køberen i 1865 var Gæstgiver

CHRISTIAN PEDERSEN

født i Aalsø 28/5 1837, død i Grenaa 16/5 1877. Borgerskab som Værtshusholder 7/3 65, gift 29/5 1867 Johanne ~~Jensine~~ ^{Petrine} Pedersen. Hun gift 2) med R. Lunning.

Der havde været Restauration, forinden Pedersen overtog Ejendommen, dog vist kun i en kortere Tid, og det er sikkert Pedersen, der har sat Sving i Foretagendet. Det er sikkert ogsaa ham, som har fundet paa Navnet. I „Grenaa Avis“ Juli 1866 averterer han om „Musikalsk Aftenunderholdning i Valhalla i Aften og fremdeles hver Aften. Selskabet bestaar af 4 Damer og 2 Herrer“.

Nogen Tid efter, da Selskabet „De danske Vaabenbrødre“ stiftedes, fik det Lokale

Gæstgiver Chr. Pedersen.

Agent R. Lunning.

Fru Johanne Lunning.

i Valhalla. Og Pladsen foran Restaurationen benævnes i Annoncer som „Værtshusholder Pedersens Karruselplads paa Torvet“. Her holdt bl. a. Prokurator Neess offentlige Løsøreauktioner.

Af ældre Folks Beretning fremgaar, at „Valhalla-Pedersen“ hurtigt blev en kendt Skikkelse i Grenaa, og hans Gæstgiveri et søgt Samlingssted for mange. Det var nærmest det „finere“ Publikum, som kom der. Bl. a. holdt den i 1876 stiftede Handelsforening sine Møder paa Valhalla. Dens Førmand og ledende Kraft var Apoteker Hoffmeyer. Af Kassebogen ses, at dens aarlige Leje af Lokale var 40 Kr.

Pedersen døde meget ung. Hans Enke blev gift med

RUDOLPH LUNNING

født i Hjørring ^{28/6} 1850, død i Grenaa ^{25/5} 1906. Borgerskab som Detaillist ^{21/4} 1876, som Gæstgiver ^{31/12} 78.

ing Lunning havde en lille Tid haft Manufakturhandel paa Storegade i den tidligere G. M. Jensenske Butik. Forretningen gik ikke. Og det faldt derfor meget naturligt, at han overtog Hustruens i god Gang værende Gæstgiveri.

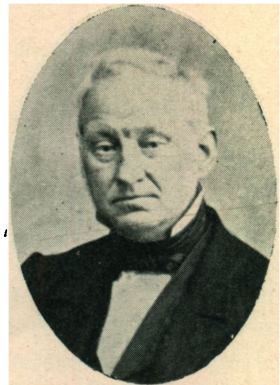
Da Grenaa Handels- og Kontoristforening stiftedes, udlejede Lunning sine Restaurationslokaler til denne, tog atter Borgerskab som Købmand og begyndte en Agenturvirksomhed. Han kom rundt til alle Købmænd og var en af Byens meget kendte Skikkelser.

Handels- og Kontoristforeningen, populært kaldet „Risten“, som stiftedes i 1891, nærmest som et selskabeligt Sidestykke til den rent faglige Grenaa Handelsforening, fik altsaa sine Lokaler i Valhalla. Foreningen tog selv Borgerskab og havde en Øko-

noma, som besørgede den daglige Drift. Og i den nærmeste Snes Aar derefter var „Risten“s Lokaler Samlingsstedet for en ikke lille Kreds af Byens Borgere, nærmest af Købmands- og Embedsstanden, som her om Eftermiddagen fik en „Genstand“, læste Aviserne og drøftede Byens Forhold.

Grenaa havde fra 60erne haft en selskabelig Klub „Foreningen“. Den havde i en lang Aarrække haft stor Tilslutning, men var nu ganske uden Betydning. „Risten“ blev dens Afløser. Og om Aftenen havde Klublokalerne stort Besøg. Toddyerne kom paa Bordet. Diskussionerne gik højt, og mangen en stiv L'homme spilledes og kunde trække ud til de smaa Tal om Natten.

Der byggedes en Festsal bagved, ud mod Øst, og i en Aarrække var „Risten“s Baller og Festligheder stærkt besøgte. Men efter en Snes Aars Blomstringstid var baade Medlemstal og Besøg noget dalende. Man flyttede saa i 1915 over paa Hotel „Dagmar“, dels fordi der ikke kunde findes en tilfredsstillende Ordning med Ejeren, og dels fordi man mente billigere at kunne skaffe Medlemmerne Lokale og Adgang til Servering, hvor der i Forvejen var Hotelvirksomhed.

„Student Hansen“.

Af de mange andre Lejere, som har boet i Valhalla, kan nævnes cand. phil. L. Hansen, populært kaldet „Student Hansen“, som havde en Lejlighed paa 1. Sal fra ca. 1857 og til hen i 70erne. Han var kommen til Grenaa som ganske ung og drev en lille privat Drengeskole, nærmest Forberedelsesskole til Latinskolerne. Men Børnetallet var ikke stort, og ved Siden af Skolevirksomheden havde Hansen en lille Cigarhandel, hvis Lokale var i et Værelse bag Skolestuen. Den var nærmest beregnet paa Venner og Bekendte, men dog lovformelig med Borgerskab, idet det fremgaar af Raadstueprotokollen, at han tog Borgerskab som Tobakshandler $\frac{7}{4}$ 1855. Hansen vil nærmere blive omtalt under Skolevæsenet.

En anden Lejer, som boede paa 1. Sal i længere Tid, var Prokurator Neess.

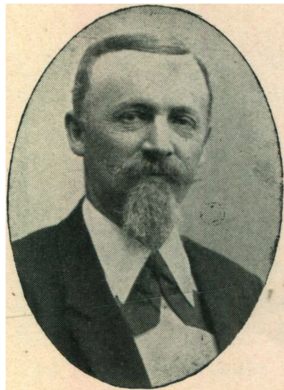
GERHARD NEESS

født $\frac{29}{9}$ 1840, ex. jur. 1861, etabl. i Grenaa $\frac{26}{8}$ 65, Prøveprokurator $\frac{5}{1}$ 69. Medl. af Grenaa Byraad $\frac{2}{1}$ 85, død $\frac{30}{3}$ 1900. Gift med Marie Rosenvinge, f. 1844.

Et Par Aar efter, at Neess havde taget dansk juridisk Eks-

amen, udbrød Krigen, som han deltog i. Ved dennes Slutning udnævntes han til Løjtnant og flyttede kort efter til Grenaa, hvor han overtog en lille Sagførerpraksis efter en Fuldmægtig Hentze, som forlod Byen. Neess, der nogle Aar efter fik ministeriel Konstitution som Prøveprokurator, viste sig straks som en smart Forretningsmand, der i langt højere Grad end de ældre Prokuratorer var ude om sig. Bl. a. foranstaltede han regelmæssigt hvert Kvartal Løsøreauktioner nede i Valhallas Gaard, hvortil enhver kunde indlevere Sager, som ønskedes solgt. Annoncerne derom slutter med Ordene: „Forskud kan gives paa Auktionsbeløbet“.

I Begyndelsen af Neess' Grenaatid dannedes en Skytteforening. N. var straks interesseret i Sagen og fik dens praktiske Ledelse, og da Herredsfoged Nyeborg efter faa Aars Forløb ønskede at træde af som Formand, valgtes Neess i 1869 til hans Efterfølger. I mange Aar var han Sjælen i Foretagendet, og ved sin egen Energi og Begejstring fik han stor Tilslutning til Foreningen.

Prokurator Neess.

Med sine udprægede Interesser for offentlige Sager, var det ganske naturligt, at Neess valgtes til Medlem af Byraadet, i hvilket han sad fra $\frac{2}{1}$ 1885 til sin Død. Og det kan vist med Sandhed siges, at han var et af de virksomste Medlemmer, der med en god, praktisk Sans var med til at præge mange af Raadets Beslutninger i den Periode. Ikke mindst skyldes det ham, at Gasværket blev bygget. I en lang Aarrække var han en utrættelig Forkæmper for Sagen, der næsten blev ham en Livssag. Og han blev da ogsaa Gasværksudvalgets første Formand. Efter Indvielsesfesten den 19. Decbr. 1897 drog Processionen om Aftenen med Musik ned og bragte Neess, der paa Grund af Sygdom ikke havde kunnet være til Stede, en Hyldest.

I 80erne stiftede Neess en Kreaturforsikringsforening „Kustos“, hvori han blev Direktør og Forretningsfører, og som snart omspændte hele Landet og baade gav ham selv gode Indtægter og navnlig var til stor Nytte for mange Landmænd.

Neess var et vittigt Hoved og kunde godt være skarp og spydig, men han havde ved Siden deraf et særdeles vindende Væsen og skabte sig en stor Kreds af Venner. Han døde efter faa Dages Sygeleje $\frac{30}{3}$ 1900. Faa Aar i Forvejen havde han faaet sit Afskedspatent fra Hæren og udnævntes til Kaptajn. Fru Neess,

der lever endnu og bor hos et af sine Børn, har altsaa foreløbig i mere end 34 Aar overlevet sin Mand.

Efter Lunnings Død gik Valhalla over til Arvingerne og ejes nu af den ældste Søn Frederik Lunning, der er bosat i New York, hvor han har en meget stor Virksomhed som Hovedforhandler af Georg Jensens Sølv.

HOTEL SKANDINAVIEN

*Ældste
Brandforsikring
Nr. 5.*

Torvet Nr. 11 (Skandinavien) Matr. Nr. 145 m. m.

„ Nr. 13 (Andelsbanken) Matr. Nr. 144 m. m.

I de ældste Tider hørte Grundene, hvor nu Hotel „Skandinavien“ og Andelsbanken ligger, sammen og udgjorde Ejendommen Brandfors. Nr. 5. Men længe forinden der var Tale om nogen Brandforsikring, eller for at betegne det nøjere omkring Aar 1700, laa her Skipper Michel Bangs Gaard, der nedbrændte ved en Ildebrand omkring ved Aarhundredskiftet, og som endnu i 1707 laa hen som „Michel Nielsen Bangs øde og afbrændte Plads“ (se heri Side 42). Den solgtes i 1712 til Jens Sørensen Fævejle, der ejede næstnærmeste Gaard (altsaa nuv. Købmand Skovs).

Da Skødet er typisk for den Tid, da mange Mennesker ikke kunde skrive deres eget Navn, og da derfor Handelen afsluttedes paa Tinge og Retten formulerede og udfærdigede Skødet, skal her for en Gangs Skyld som en Prøve meddeles et saadant Skøde som Helhed, dog med Nutids Retskrivning og med Anbringelse af Skilletegn, alt for at lette Forstaaelsen.

Tingbogstilførelsen lyder:

Mandag d. 15. Febr. 1712. „For Retten fremkom velagtbare og forstandige Mand Michel Nielsen Bang og offentlig her for Retten bekendte og tilstod, at han med sin og Hustrus velberaade Hu, Vilje og Samtøkke havde solgt og afhændet, som han hermed sælger, skøder og aldeles afhænder fra sig, sin Hustru og deres Arvinger et hannem tilhørende Gaardsrum og Byggeplads og Ejendom (NB: Det betyder her ikke Bygning, men Grund. — C. S.), beliggende paa den østre Side af Kirke-Strædet her udi Grindaae, næst norden for Rasmus Madzen Molses og Jens Sørensen Fæveiles Haugested og Ejendom og vesten for besagte Rasmus Madzen Molses Hauge og Ejendom, item sønden for Anders Christensen Skræders nu

iboende Hus og Ejendom — i sin Længde og Bredde efter derpaa udgangne forrige Skøders og Adkomsters Formelding til velfornemme Jens Sørensen Fæveile, Borger og Handelsmand her i Byen, hans Hustru og deres Arvinger for et frit købt Køb til evindelig Eje og Ejendom. Og kender sig hermed af bemeldte Jens Sørensen Fæveile for samme Gaardsrum, Byggeplads, Haugested og Ejendom at have annammet og oppebaaret Betaling og fuld Værdi efter sin Vilje og Nøje i alle Maader, saa han takker hannem godt derfor og tilstår, at han, hans Hustru eller deres Arvinger her efter ingen Lod, Del eller Rettighed haver til eller udi forbesagte Gaardsrum, Byggeplads, Hauge eller Ejendom, ved hvad Navn haves kan, men Michel Nielsen Bang og hans Arvinger at hjemle og forsvare Jens Sørensen Fæveile og hans Arvinger forskrevne, nu afkøbte Ejendom, ydermere forsikrende, at hvis det enten alt eller noget deraf Jens Sørensen Fæveile eller hans Arvinger ved nogen Proces eller Rettergang formedels Vanhjemmels Skyld skulde blive fravunden, Michel Nielsen Bang eller hans Arvinger da at restituere, hvad hannem i saa Maader kunde blive fravunden og i alle optænkelige Maader holde hannem og hans Arvinger dette Køb uden Skade eller Skades Lidelse. Og staar de nu begge med hinanden her for Retten til Vedermaal og med Haands Itagelse for en siddende Ret tilstår dette Skøde af Retten at blive udfærdiget og paa alle Sider, som indført er, uryggelig holdes skal, hvorefter da Jens Sørensen Fæveile et lovligt Tingsvidne var beskrevet begærende“.

Man lægger Mærke til, at ingen Købesum nævnes. Det er typisk for Datidens Skøder og staar formentlig i Forbindelse med Stempelafgiften, der i nogen Grad har rettet sig efter Summen. Der gik endnu et halvt Aarhundrede, forinden der udgik en kgl. Befaling om, at Købesummerne skulde anføres. Ganske umiddelbart efter denne Handel maa Køberen være død og hans Enke ægtede, som nærmere er meddelt heri Side 43, Christopher Ovesen Broch, og det er formentlig ham, som lod opføre en ny Bygning, bestaaende af en 15 Fags Længe til Gaden, hvoraf der iflg. Byens første Brandtaksation var Beboelse i de 10 Fag i den ene Ende, medens Resten var Stald, Port og Lade.

Den tilhørte Brochs Familie i mange Aar. Efter Christopher Brochs Død boede hans Enke her en lille Tid, men for Resten var Huset mest udlejet til Byens skiftende Kapellaner, for hvem Beliggenheden lige ved Kirken var meget bekvem. Saaledes nævnes Jacob Steenstrup her som Lejer i 1770erne og Jens Kirkeby i 80erne.

Efter Mdm. Brochs Død tilfaldt Huset hendes Søn Hans Kleitrup Broch og efter hans Død købtes det af den forhen omtalte Ove Broch.

Da der ikke knytter sig særlig Interesse til de første af de følgende Ejere, nævnes kun Rækkefølgen.

1801 efter Ove Brochs Død solgtes til Søren Sørensen Bødker, hvis Enke ægtede Johan Hansen, der oprindelig var Bødkersvend hos hende, men som senere blev en meget kendt Mand som Købmand, Brændevinsbrænder m. m. (se Side 30), 1807 Apoteker Dahl, 1821 N. Jacobsen, 1827 Smed Jens Larsen, i 1851 delte dennes Enke Ejendommen i to Dele. Hendes Søn Lars Larsen fik den søndre Del, medens Datteren, der var gift med en Poul Petersen, fik den nordre Del, altsaa i Hovedsagen, hvad nu tilhører Hotel „Skandinavien“, 1857 Skomager J. C. Thylstrup, 1861 Værtshusholder A. Andersen.

ANDREAS PETER ANDERSEN

der var født i Kastbjerg Sogn ^{22/10} 1829 havde allerede i 1858 løst Borgerskab. I „Grenaa Avis“ meddeler han nævnte Aar, at han fra 1. April etablerer sig med „Nyt Værtshushold i sin Bopæl paa Torvet paa den østre Side af Kirken“.

Andersen forstod at faa Sving i Foretagendet, og hans flittige Annoncer lader os følge dets Skæbne.

Et Par Aar efter begyndte han at afholde Dans i Lokalet om Søndag Aftenerne om Vinteren, og Sommeren efter indrettedes Keglebane i Haven. Det blev efterhaanden Mode, at Byens Beværtninger fik Keglebane.

Det var i de Dage en yndet Forlystelse for Byens og Omegnens Folk at foretage Skovtur til den nærliggende Enslev Skov. Og det ses i Aviserne, at Andersen ved saadanne Lejligheder havde Beværtningen deroppe. Ja, der er endog adskillige Lejligheder, hvor Andersen selv arrangerede Festen paa egen Risiko.

I Byens Anlæg, som dengang kun bestod af det Stykke, som vi nu kalder det gamle Anlæg, fandtes en lille Pavillon. Den havde Andersen i mange Aar, dels i Forpagtning, dels i Eje, og der var Servering om Aftenen og enkelte Dage om Eftermiddagen i Sommermaanederne.

I 1863—64 ombyggede Andersen hele Bygningen paa Torvet og opførte bagved, i Haven, en „Dansesalon“. Ganske morsom er en Annonce fra Septbr. 1863 om, at der i denne afholdes „Georginebal“, som begynder Kl. 4 Eftermiddag. Entréen er 2 Mark for en Herre og 1 Mark for en Dame. Annoncen ender saaledes: „NB. Kun velklædte Personer tilstedes Adgang“.

Gæstgiver A. Andersen.

Det er paa denne Tid og formentlig som Følge af Ombygningen, at Andersen giver det Navnet „Hotel Grenaa“.

Den store Nabo paa Torvets modsatte Side, J. N. Winding paa Hotel „Dagmar“, foranstaltede nu og da ved højtidelige Lejligheder Festlighed med Fællesspisning. Andersen vilde ikke staa tilbage, og det ses, at han f. Eks. i 1862 holdt en saadan Festlig-

Hotel „Skandinavien“ i 90erne.

hed paa Kong Frederik VII Fødselsdag. Avisen skriver bagefter derom: „Hs. Majestæts Fødselsdag igaar (6. Oktbr.) blev her fejret med sædvanlig Flagning baade i Byen og ved Havnen. Iaftes var der ved Værtshusholder Andersen arrangeret en Soupé, hvor Embedsmænd, Kjøbmænd og Haandværkere i den gemytligste og hjerteligste Stemning rakte hinanden Haanden med Ønske og Løfte om i Fremtiden ret ofte at afholde lignende Sammenkomster, der visselig ogsaa ville tjene til at ophjælpe det selskabelige Liv i vor trivielle lille By“.

Ja, endogsaa længe efter Kong Frederiks Død kunde hans Fødselsdag give Anledning til en saadan selskabelig Spisning, saaledes som det ses af en Annonce fra 1868, hvori meddeles, at „Højsalig Kong Frederiks Fødselsdag foranstaltedes et Festmaal-tid paa Hotel „Grenaa“ Kl. 6 Aften. A. Andersen“.

Ved den fornævnte Ombygning var Hotel „Grenaa“ bleven opført i 2 Etager. Den nystiftede Borgerforening fik i nogle Aar Lokaler i „Sals-Etagen“ og havde Søndag, Tirsdag og Torsdag Klub der. Og i Salen lod Andersen afholde offentligt Maskebal og musikalsk Underholdning, f. Eks., som Avisen meddeler, af F. Altenburgs Selskab. Det maa formentlig have været det samme Selskab, som senere blev meget kendt som Cirkus.

Økonomisk maa det imidlertid have knebet Andersen at faa

Balance, thi Pantebøgerne viser, at allerede i 1870 blev der gjort Udlæg i Ejendommen til Fordel for Købmand C. J. Momme. I en Aarrække var den paa forskellige Hænder, bl. a. Julius Højmarks, og det er vistnok ham, som opfandt Navnet Hotel „Skandinavien“. Andersen havde i Mellemtiden dels Vognmandsforretning, dels Beværtning, hvor nu P. Andersen bor. Men han kom dog senere tilbage til sit gamle Hotel, og først i 1889 ophørte han dermed og overdrog Forretningen til **E s b e n R a s m u s s e n**, der samtidig købte Ejendommen af den daværende Ejer, Forpagter A. Kruse.

Andersen var gift med **Nicoline Marthinus**, en Datter af **Na-boen**, Murermester **N. C. Marthinus**. I sine sidste Aar levede han som Ejendomsmægler og døde i 1898.

I Hotellet kom en Række hurtigt skiftende Ejere: 1892 **M. A n d e r s e n** fra Viborg, 1894 **N. O. T h y g e s e n**, 1902 **M. K j æ r - u l f**, af den kendte helsingørske Familie. Han havde ved Siden af sin Hotelvirksomhed i en Aarrække Haandværkerforeningens Pavillon i Anlægget i Forpagtning.

Kjærulf døde her i 1916. Hans Enke solgte Hotellet til **A. B i l d e**. 1929 **K. D. A h r e n s**. 1931 **R a s m u s J e n s e n**.

ANDELSBANKEN

(tidl. P. Svendsen) - Torvet Nr. 13.

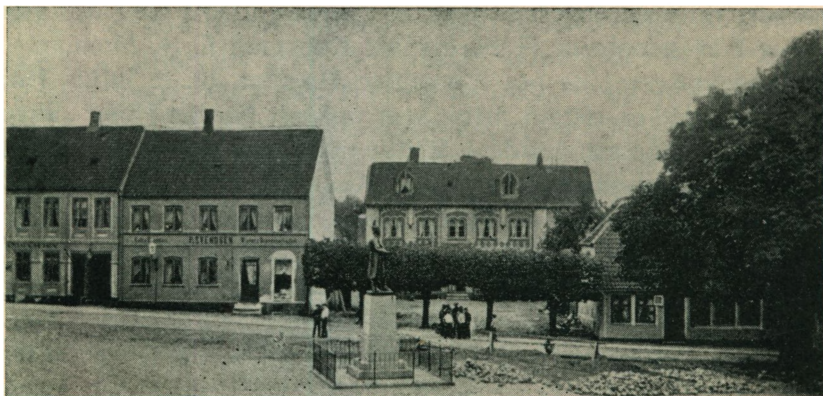
Paa Side 71 er nævnt, at den oprindelige Ejendom i 1851 deltes i 2 Halvdele.

Den sydlige Del tilfaldt **Lars Larsen**. Den solgtes i 1853 til Tømrermester **Peder Rødkjær** og 1854 til Murermester **N. C. Marthinus**. Det er en af disse, der har ombygget den gamle Ejendom, formodentlig omkring ved 1854.

Niels Christian Marthinus, der havde boet her i Byen i over en Snes Aar i Forvejen, var kommen hertil fra **Randers**. Han regnedes for en meget fin Mester i sit Fag og har opført adskillige af Byens gode, solide Borgerhuse fra midterste Tredjedel af forrige Aarhundrede. **Maler Hartmann** har fortalt mig, at **Marthinus** bl. a. ogsaa skal have opført det overordentlig smukke Stuehus paa **Søndremølle Gaarden**. Jeg er dog ikke helt sikker paa, at det kan passe med dets Opførelsestid.

Der findes bevaret en officiel Udtalelse om M., som der er Grund til at nævne.

Byen skulde i 1833—34 have opført et nyt Sprøjtehus paa

„Skandinavien“, Svendsens Bageri og Valhalla i 90erne.

Torvet. Det byggedes lidt Øst for den nuværende Arrestbygning. Marthinus lavede Tegning og Overslag dertil. Og Byfoged Aagaard indsendte det til Amtet med en Skrivelse, hvori staar: „ . . . vi have til den Ende ved Murmester N. Marthinus her i Byen, der er en særdeles duelig, kyndig og retskaffen Mand i sit Fag, ladet forfatte Tegning og Overslag . . .“, og da Bygningen var færdig, indberettede Byfogden, „at Bygningen ej alene svarede til sin Bestemmelse, men endog var til Zir for Byen“. Altsaa: Marthinus har været en dygtig Mester i sit Fag.

I 1873 solgte M. Ejendommen til Svigersønnen, Gæstgiver A. Andersen, der jo i nogle Aar var borte fra „Skandinavien“ og drev Vognmandsforretning her.

Andersen udlejede og senere solgte Bygningen til Bager H. Nitschke, der indrettede Bageri, som han drev en Aarrække og derpaa i 1885 solgte til Peter Svendsen.

Denne boede der en Menneskealder, han „moderniserede“ Bygningen og indrettede ved Siden af Bageriet et lille Afholdshotel. Det var dengang Byens eneste. Svendsen solgte i 1918 til A. Bilde og flyttede til Aalborg, hvor han døde i 1928.

Bilde solgte Aaret efter til „Den danske Andelsbank“. 1925 fra Likvidationsudvalget i denne til „Landmandsbanken“. 1928 til „Dansk Andels- og Folkebank“.

TORVET NR. 9

*Ældste
Brandforsikring
Nr. 6.*

Nr. 9 (forhen Rasmus Jacobsen og Ole Mikkelsen, nu Glarmester Chr. Petersen) gl. Matr. Nr. 146 og 147, nu Matr. Nr. 148 b. En lille Parcel lagt til Matr. Nr. 148 a.

Ejendommene fra „Skandinavien“ og op til Hjørnedet ved Østergade hørte oprindeligt sammen, og Bygningen, som laa derpaa, saa ud som den foregaaende, men var tækket med Straa.

Den ejedes og beboedes fra 1718 og meget langt frem i Tiden af Rasmus Katholm og senere af hans Enke.

RASMUS JENSEN KATHOLM

var født 1689 og stammede efter Navnet at dømme fra Katholm. Men allerede som Barn maa han være kommet til Grenaa, da det ses, at han i 11 Aar har gaaet i Grenaa Latinskole og deraf bl. a. et Par Aar haft Bolig hos Rektoren.¹⁾

Hans Navn kommer igen mange Steder i Justitsprotokollerne, ikke altid for det bedste.

Hvad hans Bestilling har været, er ikke helt klart. Det ses, at han har haft med Opskibning af Gods fra Stranden at gøre. Ligeledes, at han har drevet Fiskeri ved Aaens Munding og udenfor Havnen. Vistnok har han ogsaa haft Avlsbrug og lidt „Vognmandskørsel“. Han maa i sin ret lange Skoletid have erhvervet en god Skoleuddannelse, da Justitsprotokollerne viser, at han flere Gange i Byskriverens Forfald har været Sætteskriver, ja enkelte Gange endog Sættedommer. I en længere Aarrække var Katholm Kirkeværge.

Det forhindrede dog ikke, at han rundt i Byen var kendt som en stor Don Juan og Pigejæger. En af de mest omtalte Historier af den Art findes berettet i Tingbogen fra 1732 og skal i Korthed fortælles her.²⁾ Ikke for at sætte Rasmus Katholm i Gabestok for hans menneskelige Skrøbeligheds Skyld, men fordi den giver et kulturhistorisk Billede af en vis Interesse. Det drejer sig om en Pige, Kirsten Kabelslagers, som var bleven besvangret og fødte et Barn udenfor Ægteskab 5. Marts 1732.

Hun havde en Tid tjent hos Rasmus Katholm, var derpaa i 1731 kommen i Tjeneste hos Byens Tolder, Mads Lysholt, var siden bleven jaget derfra og atter taget i Huset hos Ras. Katholm. Han fortalte til Folk, støttet af Kirstens Ord, at Tolderen var Fader til Barnet, som hun skulde føde. Og da Barnet var i Kirke, det var den 6. Marts, altsaa Dagen efter Fødselen, udlagdes Lysholt paa Grundlag af Moderens Erklæring som Barnefader.

Tolderen tilbageviste paa det bestemteste Beskyldningen og anlagde Sag mod Katholm og navnlig mod Kirsten Kabelslagers for at faa Dom over dem for det udsprede ærerørige Rygte.

Af de mange og lange Forhør i Sagen fremgaar følgende:

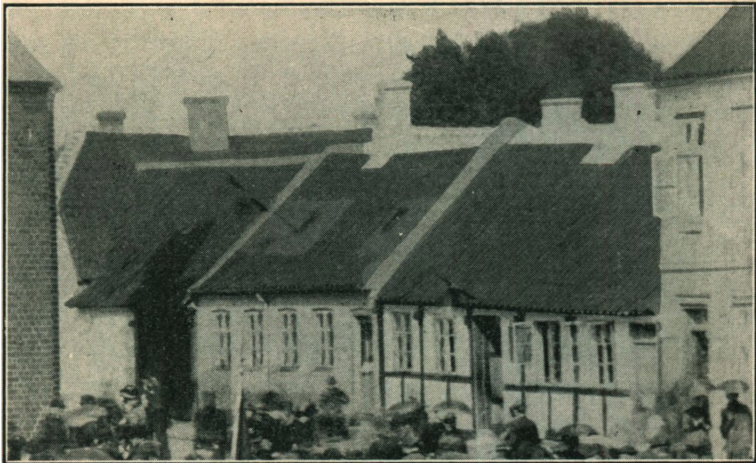
- Den 1. Marts 1732 havde der været Bryllupsfest i Anders Jensen Murmands Hus. Der var mange Bryllupsgæster, og det var gaaet livligt til. Blandt Gæsterne var bl. a. ogsaa Rasmus Katholm og Anders Basse, der nu var Købmand, men som havde været „Hører“, altsaa Andenlærer, mens Rasmus gik i Skole.

Hen paa Natten ved 2-Tiden, da de sad og spillede „Styr-volt“, kom de i en Ordstrid, idet Rasmus Katholm bebrejdede Anders Basse, at denne i hans Skoletid havde givet ham for mange Hug. Dertil sagde Basse, at han, Rasmus, snarere havde faaet for faa Hug end for mange. Og havde han faaet nogle flere, saa havde han nok levet bedre baade med sin første Kone og med sin nuværende, end Tilfældet var. Byens Bedemand, Knud Børgelum, der havde været Skaffer ved Brylluppet, gengav i Retten Samtalen saaledes: „Kan du endnu ikke forlade de slemme Kvinder, at du endnu skal holde dem hos dig? Ved du ikke, at du har været slem med dine Horer, da du havde den gamle Kone, uden du ogsaa skal bruge lige saadan nu?“ Dertil svarede Rasmus Katholm, at han havde ingen saadanne Kvinder nu. Men Anders Basse sagde: „Havde du ikke haft med Kirsten Kabelslagers i saadan eller andre Maader at skaffe, da havde du nok ikke taget hende i dit Hus“. Men Rasmus sagde, at for den Sag havde det ingen Fare, han vidste sig fri, „men den som red en højere Hest end han, var Fader til Barnet“. „Thi Kirsten havde sagt til ham og hans Hustru, at Mads Lysholt var Barnefaderen med videre Omstændigheder, som ej er værd at indføre i Rettens Protokol“.

„Ja, ja“, sagde Anders Basse, „kunde Tyven sværge sig fri for Galgen, saa blev han ikke hængt“. Samtalen endte med Rasmus Katholms Ord, at han var fri, men Tolderen skulde komme til at staa ved, at han var Fader til Barnet.

Jeg maa her indskyde den Bemærkning, at Katholms første Kone, Maren Pedersdatter Holmes, havde været betydelig ældre end han. Kort efter hendes Død giftede han sig anden Gang (^{29/11} 1730). Det var med Gunhild Sørensdatter, som til Gengæld var saa meget yngre, idet hun var knap 20 og Rasmus var 41 Aar. Hun overlevede ham da ogsaa i 40 Aar.

Naa, den omtalte Sag var af uendelig Varighed og optager en meget stor Plads i Justitsprotokollen. Mange Intimiteter frem-

Husene „Øst for Kirken“ i 80erne.

førtes under den. Saaledes vidnede Toldkontrolløren, Peder Themsen, „at han den 17. September Aaret før, tidlig før Dag, var udi Mads Lysholts Hus for at følges med ham af By i Hs. Kgl. Majestæts Forretning (altsaa formodentlig Inkquisition efter ulovlig Brændevinsbrænden). Rasmus Katholm var der med Vogn og Hest og skulde køre for dem. Men da de skulde af Sted, var baade Kirsten og Rasmus Katholm borte. De blev paaraabte og endelig fundne i et af Gaardens Udhuse, og Themsen hørte Tolderen bande og sige til Kirsten: „Du skal faa en Ulykke din Karnalje og Skarn. Gjorde jeg dig din Ret, skulde du have Prygl. Hvad er det for et Hus, du og den Rasmus Katholm haver tilsammen?“ Hertil svarede hun intet, men saa meget *corumperet* ud. Men som Rejsen presserede, blev ej mere i mit Paahør talt“. Saaledes var altsaa Kontrollørens Vidnesbyrd. Og Tolderens unge Kone vidnede om den samme Episode, at hun hin Septembormorgen havde hørt Lysholt skælde ud paa Kirsten og „true hende med Slag, som hun vel ogsaa havde faaet, hvis ikke samme Tid Toldkontrolløren havde været der og de skulde rejse“.

Lysholt og hans Kone havde den foregaaende Sommer i Juni Maaned været en Tur i København. Og Rektor Schmidt, der var deres Genbo, og som ogsaa var indkaldt som Vidne, erklærede bl. a., at „ærlige Folk i Byen har gjort Beregning og fundet, at Barnets Undfangelsestid har været i den Tid, da Tolderen sidste Aar var i København“. Ialt afhørtes 14 Vidner i Sagen. De aflagde Ed paa deres Vidnesbyrd, og Tolder Lysholt selv aflagde Ed paa, at han ikke var Barnefaderen.

Endelig d. 30. Juni faldt saa Dommen, der gik ud paa, at den stakkels Kirsten Kabelslagers for sin Forargelse og løgnagtige Forklaring i Henhold til Lovens 6. Bogs 13. Cap. 26. Art. skulde kagstryges, altsaa piskes, bundet til Byens Kag paa Torvet, og derpaa forvises fra Landet. Formentlig har Landsretten i Viborg formildet Straffen for sidste Punkts Vedkommende, idet Kirsten Kabelslagers faktisk nævnes som værende i Grenaa adskillige Gange siden, og endda ret kort Tid efter.

En upartisk Læser af hele den lange Sag faar det Indtryk, at Rasmus Katholm vistnok var den skyldige, men at Tolderen, der stadig forsigtigt holder sig til den ene Erklæring, at han ikke er Barnefaderen, men aldrig rent ud siger, at han aldrig har haft med Kirsten at gøre, dog maaske nok har benyttet sig af Lejligheden og haft et Forhold til Pigen.

En anden Sag mod Rasmus Katholm angaaende Smugleri af Gods fra Havnen vil blive fortalt paa andet Sted.

Katholm døde 1741. Hans Enke 1781. Hun blev boende i Stedet her lige til sin Død. Derefter gik det i Arv til Svigersønnen, Købmand Niels Erichstrup, der var gift med deres Datter, og som oprindeligt havde været Møller ved Søndermølle.

Han solgte det til Byfoged Behr, som kort efter overdrog det til Stephan Hansen Underdegn. Han var altsaa Degnens Medhjælper i Kirken.

Der gøres i Skødet en ganske mærkelig „Reservation“, nemlig den¹⁾, at der „ingenlunde maa holdes Kro eller sælges drikendes Varer i Huset under 2 Rixdalers Straf til Fattiggassen hver Gang det sker de 2 første Gange. Og sker det 3die Gang, da skal Hus og Ejendom være denne Bys Kasse hjemfalden som en i dette Køb betinget og aftalt Sag“. Denne „Reservation“ gaar igen i et Par følgende Skøder, men maa jo siden være gaaet i Glemme, da der, som bekendt senere, endda i mangfoldige Aar, blev drevet Værtshushold i Ejendommen.

Om det var af Hensyn til Kirkens umiddelbare Nærhed, at Byfogeden indsatte hin Klausul, kan jo ikke vides bestemt, men det er sandsynligt. Ejendommen betegnes som beliggende paa „det lidet Stræde, som løber i Sønder og Nord, østen for Kirken“.

Efter nogle Ejerskifter solgtes Huset i 1812 til Christian Pedersen Hornslet. Han kaldes Daglejer, senere Smaahandler, men fik nogle Aar efter Bevilling til Værtshushold og boede her i en lang Aarrække. Han var fra Landsbyen Hornslet og havde Navn derefter. Hans Hustru hed Dorte Marie Sørens-datter, og de havde 11 Børn, som næsten alle blev boende i Grenaa.

Gæstgiver Ole Mikkelsens Ejendom i 90erne.

Den ældste Søn, Søren Pedersen Hornslet, var oprindelig Skrædder, men fik senere efter 1856 en lille Beværtning ude i den nedlagte Accisebod ved Østerport. Han var noget værkerbruden som Følge af, at deres Barnepige havde tabt ham som lille. Folk kaldte ham „Tullefar i Knaldhytten“.

En anden Søn var den senere Snedker og Retsvidne Elias Møller Hornslet, en morsom lille Mand, der blot aldrig gjorde noget videre ved Snedkeriet og derfor sad i meget smaa Kaar.

En Datter Christine blev gift med „Fut-Jørgensen“, en af Byens store Originaler, Snedker, Musiker, Orgelbygger, Kunstfyrværker m. m. m., en Mand med gode Evner, men blot ikke til at forsørge en Familie.

De 2 yngste Døtre, Sophie og Hansine, der i sin Tid havde haft en lille Pogeskole, boede i mange Aar i Mommens Arbejderhjem. Den sidstlevende af dem døde 95 Aar gammel i „De gamles Hjem“ for faa Aar siden.

Hornslets Beværtning søgtes mest af Byens mindre Haandværkere, men H. sad smaat i det. I 1864 solgtes Hus og Beværtning til Klodsmager Ole Mikkelsen, der fortsatte Beværtningen.

Som alle Byens Husejere fra den ældre Tid havde Mikkelsen Ret til Kohold i Fælleskæret. Men da Hornslet havde frasolgt den søndre Del af Ejendommen, havde Mikkelsen ingen Port, og Koen maatte saa derfor daglig passere ud og ind ad Gadedøren og ad en Gang føres ind gennem Huset. Senere tilbagekøbte Mikkelsen den søndre Halvdel og fik saaledes igen Ejendommen samlet og erholdt en Indkørselsport.

Efter Ole Mikkelsen og Hustrus Død, overtog deres eneste

Søn, Maler Carl Mikkelsen, Restaurationen, som hans Enke efter hans Død fortsatte i mange Aar.

I 1912 solgte Mikkelsens 2 Børn som Arvinger Ejendommen til Naboen, Ole Olesen, der udstykkede den i flere Parceller. Og nu i 1934 er saa omtrent hele den gamle Bygning, blot med Undtagelse af en lille Butik paa nogle faa Meter mod Nord, nedrevet og erstattet med en moderne Forretningsbygning, hvis Bygherre er Glarmester Chr. Petersen.

SØNDERGADE NR. 6—8

<p><i>Ældste Brandforsikring Nr. 7.</i></p>

Nr. 6 Købmand Otto Secher, Matr. Nr. 129 m. m.
- 8 Konsul Chr. Secher, Matr. Nr. 130 a og Markj.
Nr. 49 b m. m.

I Indledningen til Søndergade Nr. 9—11 „Farvergaarden“ Side 3 er bemærket, at fra de ældste Tider har Grunden Syd for den nuværende Museumsbygning været ubebygget og ligget hen som „Farverens Eng“.

Paa ganske samme Maade kan det her siges, at Grunden Syd for Købmandsgaarden, altsaa baade Konsul Sechers Gaard og Have fra de ældste Tider har ligget hen som en Eng, der gik fra Købmandsgaarden ned til Aæn. Kun har denne Eng oprindeligt ikke hørt til Gaarden paa Søndergade, men derimod til en Købmandsgaard paa Storegade, der laa, hvor senere „Hennings Gaard“. Med andre Ord, denne Eng har hørt sammen med det, som før 1900 kaldtes „Hennings Have“, altsaa Aagade og de dertil stødende Grunde.

Et Sted i denne Eng og ud til Søndergade laa Byens søndre Accisebod.

Købmandsgaarden paa Søndergade, hvis Historie her skal skrives, laa saa nogenlunde paa samme Grund som nuværende Købmand Otto Sechers Gaard.

Omkring ved Aar 1700 boede her Købmand og Skipper Søren Nielsen Bang.

Hans Enke døde 1714, og ved Auktionen solgtes Gaarden, der dengang sikkert har været i een Etage, til Sr. Hans Christensen Kleitrup. Gaarden beskrives i Skødet som liggende „ved den vestre Side af Sønderport“.

HANS CHRISTENSEN KLEITRUP

gift med Maren Rasmusdatter Koed, var Købmand og Skipper ligesom Forgængereren og for Resten ogsaa ligesom Efterfølgerne i en næsten uafbrudt Række indtil Nutiden.

Fra et af de første Aar, de boede i Gaarden, er bevaret en lille Historie i Tingbogen. De havde haft Besøg af en Søren Rasmussen Møller, der ejede Fannerup Mølle. Det var i Slutningen af September, og Mølleren blev hos dem til ud paa Aftenen. Da han vilde gaa, bad Kleitrops Hustru ham om at blive boende hos dem om Natten, de havde en Seng staaende.

Men han vilde ikke, og ved 9-Tiden, der dengang var almindelig Sengetid, tog han Afsked for at gaa ud til Grenaa Mølle, hvor han havde arbejdet i sine yngre Aar, og hvor han vilde ligge „i hans gamle Qvarter“.

Men næste Morgen blev han fundet i Aaen ved den sydligste af de 3 Broer og var druknet. Dengang var der ingen Læge i Grenaa, og efter Tidens Skik udnævnte Byfogeden 2 Borgere som Synsmænd over den døde. De synede Liget og erklærede, at der ikke „paa hans Lægeme fandtes Saarsmaal, som kunde tyde paa voldelig Overlast, og at han derfor i Mørket maatte af Vaade være faldet i Aaen og druknet“. Da han altsaa ikke skønedes at være Selvmorder, var der intet i Vejen for, at han kunde begraves paa Kirkegaarden i indviet Jord som andre Menesker.')

I Kleitrops Ægteskab var 7 Børn. Alle Sønnerne med Undtagelse af een kom til Søs. Den ene var Rasmus, som var ældst, han blev Birkedommer paa Høgholm. Erik blev Skipper og Købmand i Grenaa og spillede en ikke ubetydelig Rolle (se Storegade Nr. 36). Og Datteren Anne blev gift med Christopher Broch (se Søndergade Side 43).

Kleitrup forpagtede senere Gaarden Fævejle „under fri Herreskabet Høgholm“. Der boede de en Aarrække, medens Gaarden her udlejedes til en anden Købmand, og der døde baade Kleitrup og hans Hustru.

Efter deres Død solgtes Købmandsgaarden i 1733 til Skipper og Købmand T h o m a s K o e d, som var Broder til foregaaende Ejers Hustru. Han fik kun kort Tid Glæde af Gaarden, idet han døde samme Aar. Hans Enke, Karen Jensdatter Graabech, giftede sig Aaret efter med Rasmus Juul. I Kirkebogen staar „de blev copulerede i Huset efter Kongebrev“. Det var dengang ret almindeligt, at de mere fornemme Folk benyttede denne Vielses-

maade. Ja, om det saa var Byens Præster, ses det, at flere af dem lod sig vi „i Huset“.

RASMUS JENSEN JUUL

født ca. 1702, død 1773 (begr. $\frac{9}{8}$) 71 Aar gl. Gift $\frac{22}{6}$ 1734 med Enke Karen Jensdatter Graabech, Datter af Jens Hansen Graabech, Købmand, Skipper og Overformynder i Grenaa. Hun født ca. 1709, død 1774 (begr. $\frac{9}{5}$) 65 Aar gl.¹⁾

Rasmus Juul, som senere i en meget lang Række Aar blev en af Byens mest fremtrædende Borgere, havde, før han i 1733 kom hertil, boet i Aarhus. Han havde flere Skibe i Søen, men i Begyndelsen af hans Ophold her ramte Ulykker ham, idet det ene efter det andet af hans Skibe strandede. Dog kom han hurtigt ovenpaa igen, og i 1743 opbyggede han Gaarden meget smukt i 2 Etager, saaledes at den i Begtrups Kalø Amts Beskrivelse fra Aar 1763 nævnes som den ene af Byens syv smukke 2-Etages Gaarde.

Et lille Stykke af Sidebygningen fra Rasmus Juuls Tid er endnu bevaret inde i Købmand Sechers Gaard. Over en Port sidder en Trætavle, der oprindelig har siddet over Porten ud mod Gaden, og hvorpaa Rasmus Juul paa Vers har givet et lille Indblik i sin egen og Gaardens Historie.

Guds Forsiun er Det vis
Der Løkevognen Drager,
At den ey Brister om
Dog undertiden Knager,
Mand overvinder Dog
I Verden alle stød,
Og naar mand Frygter gud
saa hielper hand af nød

For ti aar kom ieg her
og tog mit borgersæde,
Mig møtte strax Fortred
saa liden var min glæde
Men det Forvundet er
mit Huus staar nu ved magt,
Saa ære bør min gud
som over mig holt vagt.

Rasmus Jensøn Juul — Karen Jensdatter Graabech
Anno 1743.

Derunder er senere tilføjet:

1854

C. J. M. 1860 — M. & S. 1878 — T. S. 1895 — C. & O. S. 1913.

Men Modgangen for Rasmus Juul var langt fra forbi. I 1756, efter at han for femte Gang havde mistet Skib og Ladning, mødte han i Retten og begærede Tingsvidne om disse Søulykker.

Og han „angav da med Væmodighed, hvorledes han den Tid han haver handlet og søgt sit Brød og Næring ved Søværnenet, baade før og siden han kom her til Byen, har Tid efter anden taget anseelig Skade baade med Forlis af Fartøj og Gods. Hvilket alt mere og mere haver forringet hans Omstændigheder og nu tilsidst snart ganske betaget ham Evnen til at drive videre Handel og Næring, formedelst han i disse Tider nu haver forliist hans eneste Fartøj, som han haver tilbage, og hvormed han skulde ernære sig, da han med Sandhed kunde skattere den Søskade, han i sin Tid haver taget, for ungefæhr 4000 Rixdaler“.

Han opregner saa alle sine Skibsulykker: I 1732, mens han endnu boede i Aarhus, forliste hans Skib „Fortunen“, 16 Læster drægtig, paa Fyns Rev. Reparation og Bjærgning kostede ham 200 Rdl.

I Aaret 1736, kort efter at han var kommen til Grenaa, „forliste han aldeles med Jagten „Løven“, 4 Læster, som var mindst 200 Rdl.“ Det er dette Forlis, hvortil hentydes i Verset over Porten.

I Aaret 1744, altsaa Aaret efter, at han havde opbygget Gaarden, skete en forfærdelig Ulykke med Jagten „Chatrina“, der i Marts Maaned sejlede her fra Havnen med fuld Ladning og var „destineret til Kiøbenhavn“. Den forliste undervejs med sin hele Ladning og 16 Mennesker, saa han aldrig nogensinde hørte, hvor samme var bleven af. Jagt og Ladning kunde fuldkommen beløbe sig til 1100 Rdl.

Ti Aar efter, i 1754 om Efteraaret, forliste paa Grenaa Rhed en Galioth kaldet „Profeten Samuel“ paa 15 Læster. Derved druknede to Mennesker, og to bjærgedes kun med største Livsfare. Det var et Tab paa 500 Rdl.

„Og endelig er nu hans største Søskade arriveret, idet hans største og bedste Fartøj, Galiasen kaldet „St. Peder“, 32 Læster drægtig, Natten mellem 23. og 24. Marts 1756 i den daværende stærke Storm drev bort fra Grenaa Rhed, idet Ankertovet brast, og drev paa Land et Stykke Sønden for Grenaa, hvor den nu staar og ikke kan ventes reddet“. „Han kan ikke formode andet end ganske at miste samme og atter derved tage Skade for en Sum af 2000 Rdl., foruden at hans Handel er forspildt. Og hvad Kornvarer han havde indkøbt til at befordres med samme sit gode Fartøj, ligger nu hen til højeste Byrde og Besvær for ham“.

Sidebygningen i Købmand Sechers Gaard, delvis fra Rasmus Juuls Tid.
Over Porten til højre sidder Pladen med Inskriptionen.

„Om alle disse Fataliteter og ulykkelige Hændelser fandt han sig beføjet til at forhverve et lovligt Tingvidne. Hvilket ogsaa skete“.¹⁾

En mere selvforskyldt Ulykke overgik Rasmus Juul nogle Aar før, idet et Forsøg paa at smugle en meget kostbar Skibsladning Varer i Land mislykkedes for ham. Han fik hele Ladningen, der bestod af Tobak, Farvestoffer, Sukker o. s. v., konfiskeret og maatte desuden i Bøde betale den dobbelte Told, af hvad Taksten ellers lød paa.²⁾ Historien vil som Helhed blive fortalt andensteds (Bind A under Told og Accise). Det var den nye, aarvaagne og i Byen forhadte Tolder Mads Lysholt, som førte denne Sag mod Rasmus Juul. Og Resultatet blev altsaa en ordentlig Gevinst for Tolderen, der selv fik Hovedparten af det konfiskerede Gods' Værdi, og et særdeles føleligt Tab for Rasmus Juul.

Det hindrede nu ikke, at samme Tolder Lysholt, der foruden at være forhadt for sin Trættekærhed og umaadelige Iver i Tjeneste, tillige, naar det stak ham, kunde være en charmerende Selskabsmand, nogle Aar senere fik Rasmus Juul og en anden velstaaende Skipper til at kautionere for sig for et Laan paa 300 Rdl. Hverken Mads Lysholt selv eller senere hans Enke kunde indfri Laanet, og de to Kautionister maatte betale Pengene af deres egne Lommer.

Endnu paa sine sidste Aar berørtes Rasmus Juul af en Skibsulykke. Det var en Skipper Rasmus Nielsen, hvis Skib gik under med Mand og Mus. Han havde fra Juul medbragt Obligationer til Beløb af 700 Rdl., som i København skulde ombyttes med andre

Et Stykke af Rasmus Juuls Forhus, som i 1853 flyttedes over og blev Baghus i Købmandsgaarden. Øverste Etage fjernedes.

Papirer. Rasmus Juul mødte efter Skibets Forlis i Retten og „aflagde sin Saligheds Ed paa, at disse Værdipapirer var afsendte med Rasmus Nielsen og altsaa var gaaet til Grunde med Skibet, og at han ingenlunde til andre har overført eller overdraget disse“.

Om dette Vidnesbyrd har kunnet skaffe ham Erstatning for de tabte Værdipapirer, kan ikke ses.

Angaaende Juuls huslige Forhold er forhen anført, at han var gift med Karen Jensdatter Graabech, Enke efter Gaardens forrige Ejer. Hendes første Ægteskab havde været barnløst, med R. Juul havde hun een Søn, Jens Christian Juul.

Karen Graabech var en velhavende Købmands Datter. Hendes Forældre ejede en Gaard paa Storegade (nu Nr. 13, S. H. Bager). Hun var vistnok eneste Barn og Gaarden tilfaldt altsaa ved Arv hende. Foruden den erhvervede R. Juul ved Køb adskillige andre Gaarde og Huse i Byen. Bl. a. havde han et Par ældre „Lejevaaninger“ bag Byen, som senere skænkedes til Byens Fattigvæsen.

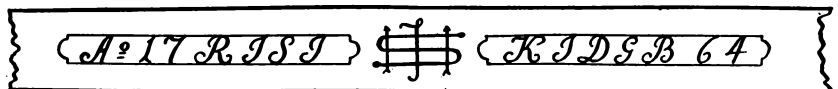
Ved Forhandlingen i Aarhus i 1743 angaaende Kongens Forslag om Konsumtionens Bortforpagtning, var R. Juul Grenaa Bys Kommitterede.¹⁾ En lang Tid var R. J. Ejer af Villersø Korn-, Konge- og Kvægtiende, der var et ikke ringe Aktiv, og som gik i Arv til hans Søn.

Det er tidligere (Side 43) nævnt, at det var Skik, at Byens Konsumtion forpagtedes bort for 3 Aar ad Gangen mod en aarlig Afgift. I Aarene 1755 til 66 var Rasmus Juul Konsumtionsforpagter, Afgiften var ca. 1000 Rdl. aarlig.²⁾

Juul var efter Tur et Aar Byens Kæmner, en lang Tid Kirkevæрге og vistnok ogsaa Overformyndet ligesom Svigerfaderen

forhen havde været. Han døde 1773, Aaret efter døde Hustruen, og deres eneste Søn arvede al deres efterladte Ejendom.

Som et Minde om en større Tilbygning til Gaarden, som de foretog i deres senere Aar, findes nedenstaaende smukke Portstolpe, som nu sidder i Konsul Sechers Vognport.

Rasmus Jensøn Juul — Karen Jensdatter Graabeche 1764. Tegnet i Midten forestiller et sammenslyngt J. H. S., d. v. s. *Jesus hominum Salvator* = Jesus Menneskenes Frelser. J. H. S. udtydes af andre paa lidt anden Vis.

JENS CHRISTIAN JUUL

født ca. 1737, død ^{2/10} 1810, 73 Aar, gift med Ellen Margrethe Munch, Datter af Søren Munch i Kolind, død 1791.

Som nævnt i Begyndelsen af dette Stykke hørte oprindelig den Syd for Gaarden liggende Eng til en anden Gaard. Straks da Jens Chr. Juul var bleven Ejer, købte han dette Engstykke, der i Længde langs Gaden ned til Aaen var 112 Al. og i Bredde lidt mindre. (Det er omtrent nuværende Konsul Sechers Have). Købeprisen for hele Stykket var 96 Rdl.¹⁾ Rasmus Juul havde allerede længe før fra „Præsteresidensen“, der laa, hvor senere Jernstøberiet, men hvis Have strakte sig bagved alle Haverne i Søndergade, købt det Vest for Gaarden liggende Stykke Eng, saaledes at omkring 1775 den store Grund, som nu ejes af Chr. og O. Secher, i Hovedsagen var samlet. Morfaderens Gaard paa Storegade, som Jens Chr. Juul selvfølgelig ogsaa arvede, solgte han derimod til sin Svoger, Købmand Christian Munch.

Jens Chr. Juul, der ligesom Faderen var Skipper og Købmand, traadte i dennes Fodspor. Og mange Træk viser, at han baade i det offentlige Liv og i Handelsverdenen var en af dem, som man regnede allermest med. Det kan f. Eks. nævnes, at han i en Periode var Konsumtionsforpagter, ligesom Faderen havde været, og i mange Aar var Kirkeværge.

Imidlertid maa han have faaet Lyst til at komme til større Forhold, end en lille By som Grenaa dengang frembød. Han solgte i 1782 Gaarden, sine Jorder, der udgjorde mindst en Snes Tdr. Land, Villersø Tiender, kort sagt næsten al sin rørlige Ejendom og rejste til København, hvor han nedsatte sig som Brygger.

Det er fra denne Afrejse, at et Gavebrev stammer, som han udstedede til Grenaa By for at opfylde et Løfte til sin afdøde

Moder. Det drejede sig om et lille Lejehus paa Markedsgade, som han skænkede Byen. I Gavebrevet udtaler Juul, „at han som eneste Arving havde lovet Moderen i hendes Enkestand efter Faderens Død, at han efter hendes Død aarlig vilde betale Fattigkassen Renten af en Kapital paa 100 Rdl. Men da han nu er flyttet fra Grenaa til København, skænker han for at opfylde Moderens Vilje det førnævnte lille Hus paa 12 Fag Bygning til Grenaa Bys Fattigkasse. Huset indeholder 4 Smaavaaninger og er assureret for 140 Rdl. Det har hidtil indbragt 10 Rdl. 4 Mark i aarlig Leje. Til Vedligeholdelse lader Juul medfølge 20 Rdl.¹⁾ Det er dette lille Hus, som senere blev Byens Fattighus.

Gaarden paa Søndergade solgte Juul i 1782 til Sognepræsten

JOHAN HENRICH MELCHIOR

født i Fredericia (dbt.) ^{22/9} 1724, Søn af Klokkeren Hans Melchior, cand. ^{6/7} 1750, res. Cap. her i Grenaa ^{18/10} 1765, Sognepræst her ^{3/10} 1777, død her ^{10/5} 1784. Gift ^{13/6} 1770 Anna Marie Olrog, Datter af Magister Jens Pedersen Olrog, res. Cap. ved Trinitatis Kirke i Kbhvn. Hun født 1740, død i Kbhvn. ^{2/5} 1812.

Melchior havde altsaa været Kapellan her i Grenaa, før han blev Sognepræst. Han havde meget billigt købt en god Gaard paa Storegade (hvor siden Magasin du Nord). Der boede han en halv Snes Aar og solgte den saa til sin Svoger, Christopher Tikjøb, der var bleven hans Efterfølger som Kapellan, da han selv blev Sognepræst. Melchior flyttede saa ned i den af Juul købte Gaard. Hans Bryllup havde staaet her i Byen, og hans Svigermoder, der var Enke og ret velstaaende, flyttede samtidig her til Grenaa og købte sig en Gaard paa Torvet (hvor nu Vogel).

Melchior kom kun til at bo i Gaarden paa Søndergade i 7 Aar.

Om hans bratte Død beretter Svogeren, den residerende Kapellan Christopher Tikjøb, i Kirkebogen følgende: „Den 10. Maj (1784) døde Sognepræsten Hr. Johan Henrich Melchior overmaade pludselig. Stærk og frisk gaar han ind i sin Gaard, falder og i Faldet dør“. Og Tikjøb fortsætter:

„Gud befæst mig i din Troe,
Naar mit Legem dødt henfalder,
Styrk min Sjæl, idet du kalder
Den til Paradisets Roe.

Han blev begravet den 15. Maj, 59 Aar 7 Mdr. 2 Dage gammel“.

Enken sad tilbage med 7 Børn, hvoraf den ældste var 13 Aar og den yngste kun 3 Maaneder. Ved Auktion tilbagesolgtes „Stervbogaarden“ til den forrige Ejer Jens Chr. Juul for 900 Rdl. Det er lidt billigere end den Pris, Melchior selv havde givet.

En meget fyldig Bogsamling havde Melchior haft. Det var

navnlig nyere tysk Teologi og Prædikensamlinger, og det er at formode, at Melchior har været af de mere lærde Teologer, der har studeret Faget grundigt. Bøgerne solgtes sammen med en Del øvrige Efterladenskaber ved Auktion, og Køberne var nærmest Omegnens Præster. Skifteprotokollen anfører Bog for Bog med Angivelse af Køber og den opnaaede Pris, der i Gennemsnit var et Par Mark. De dyreste gik for 4—5 Rdl.

Melchiors næstældste Søn var den kendte Naturhistoriker, Professor Hans Bøchmann Melchior. Hans Hustru, Ane Marie Olrog, synes at have været noget uheldig baade som Moder og Hustru, efter hvad hendes Moders Testamente oplyser. Det findes aftrykt i Kom. Forhandlinger og Vedtægter.¹⁾ Moderen siger heri om sin egen Datter, at hun „ei alene mens hun var i Ægteskab, men særdeles efter hendes Mands Død, har vist saa mange Prøver paa slet Husholdning, at hun — Bedstemoderen — har maattet tage to af Børnene til sig og sætte de øvrige ud for at faa dem behørig plejede og opdragne, samt hende selv tinget i Kost paa et anstændigt Sted“.

For at nu ikke det, som Madm. Melchior skulde have i Arv, „skulde blive forødt paa samme Maade som det, hun i sin Tid erholdt efter sin Sal. Mand, hvorved hendes 7 umyndige Børn skulde komme i yderste Armod, saa skal hun slet ikke arve rede Penge, men Kapitalen udsættes paa Rente, og Renten lægges til hendes og Børnenes øvrige Pension og Indkomster“.

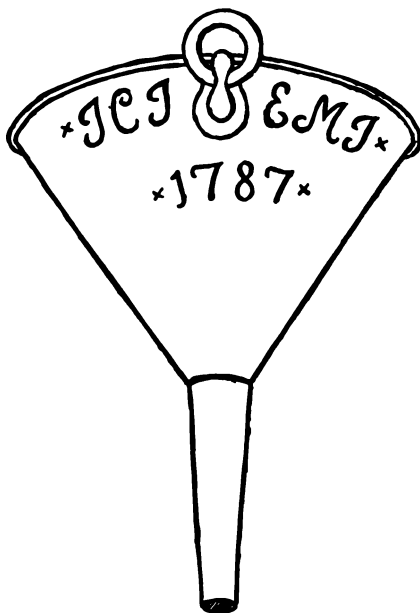
Enten maa Melchior have haft en meget uheldig Kone, eller ogsaa maa det have været en ualmindelig skrap Svigermoder, som han fik til Byen, da han holdt Bryllup.

Jens Chr. Juul har altsaa ikke kunnet finde sig tilfreds i København, siden han saa snart flyttede tilbage til Grenaa. Og „Skæbnen“ vilde altsaa, at han kunde tilbagekøbe sin Fødegård. Det var i 1785. Aaret efter forpagtede Juul Søndre Mølle, „Grenaa Vejrmølle“, som den altid kaldtes, af Bolette Engelbrecht Mønsted, Enke efter Ejeren af Hessel, Søren Mønsted.²⁾

Kirkebøgerne viser, at der i Juuls Ægteskab var flere Børn, bl. a. var der to efter hinanden, der opkaldtes efter Bedstefaderen og hed Rasmus. Men de døde alle som smaa undtagen Sønnen Søren Munch Juul. Han synes ikke at have lært Handelen, men nævnes flere Gange i Retsprotokollerne som Fuldmægtig paa Herredskontoret hos Justitsraad Behr. Alligevel overdrog Faderen ham ved hans Ægteskab i 1792, kort efter at Moderen var død, hele sin Forretning og Ejendom.

Det skete ved en Slags Fledføringskontrakt. I denne bestem-

tes, at Sønnen skulde overtage Købmandsgaarden, som bestod af 36 Fag af 2 Etage og 31 Fag af 1 Etage. Desuden al Faderens rørlige Bohave og Ejendom „være sig af Guld, Sølv, Kobber, Messing, Jern eller Træstøj, ligesom ogsaa af Kreaturer“. Yderligere en Galease „Martine Andrea“, som „nu ligger udi Grenaae Aae“, samt en Søboe ved Grenaa Strand (d. v. s. et lille Bindingsværks Pakhus, hvori Redskaber og Korn opbevaredes). Desuden Fæsteretten „til Grenaa Vejrmølle, som jeg haver i Fæste af Hessel Ejer“, 15 Tdr. Land paa Grenaa Mark, et Hus paa Østergade og endelig alle til Købmandshandelen henhørende Varer og Bogfordringer.

En lille Kobbertragt i fuld Størrelse, som har tilhørt Jens Chr. Juul.

Sønnen skulde til Gengæld herfor svare Faderen et anstændigt Underhold og 100 Rdl. aarlig. Hvis Faderen imidlertid ikke kunde finde sig i at bo hos ham, skulde han svare aarlig 200 Rdl. eller en Sum een Gang for alle paa 5000 Rdl.

Søren Munch Juul holdt saa Bryllup 12. Septbr. 1792 med Kathrine Møller, Datter af Købmand Mads Møller paa Storegade, næst Juul og Hans Broge Byens største Købmand.

Gods og Ejendom fik det unge Par nok af, men Søren Juul døde allerede 6. Marts 1799, flere Aar før Faderen. Og den unge Enke indgik samme Aar nyt Ægteskab.

Det var et haardt Slag for den gamle Købmand Juul. Og hans Testamente, som bl. a. er aftrykt i Gr. Kom. Vedt. og Forh.¹⁾ viser, hvor ganske dette Dødsfald har kuldkastet hans Dispositioner. Han indleder Testamentet saaledes: „Jeg underskrevne Jens Chr. Juul, Borger og forhenværende Købmand i Grenaa, som Enkemand og uden Børn og Livsarvinger har bestemt . . . o. s. v.“

1) Først testamenteres 2000 Rdl. til trængende og fattige Borgere, Borgerenker og deres Børn her i Grenaa.

2) Dernæst til en lang Række af hans Venner og Slægtninge i Grenaa Beløb af 100 à 200 Rdl. til hver. Det er i Hoved-

sagen til Familierne Bang, Munch og Møller. Først af disse nævnes Svigerdatteren med 200 Rdl.

3) Og endelig anføres, at hvis Just Møllers Kone, Ellen Margrethe Bang, der er en af de i Forvejen betænkte Arvinger, avler en Søn og lader ham døbe med Testators fulde Navn Jens Christian Juul, saa faar vedkommende Søn som Arvepart for sig 200 Rdl.

I en senere Tilføjelse til Testamentet fra 1810 kommer Juul yderligere ind paa dette. Ellen Margrethe Bang var imidlertid bleven Enke og havde indgaaet nyt Ægteskab. Juul præciserer da sin Vilje saaledes, at hvem af de tre, hun eller hendes to Søstre, som først avler en Søn i deres Ægteskab og opkalder denne efter ham, faar til denne Søn en Arv paa 200 Rdl.

Man ser tydeligt, hvor stærkt det ligger den gamle Mand paa Sinde, at Navnet Juul ikke skal uddø med ham. Og dog fik han vistnok ikke dette Ønske opfyldt. Jeg mindes i hvert Fald ikke, at jeg i Kirkebøgerne har fundet nogen Bekræftelse derpaa.

Juul døde 2. Oktbr. 1810, faa Maaneder efter at have foretaget den sidste Tilføjelse i Testamentet. De sidste 10 Aar af sit Liv havde han boet som Rentier i Huset hos Kirkeværge, Bogbinder Ramshardt.

Vi vender saa tilbage til Gaarden paa Søndergade. Mage til hurtigt paa hinanden følgende Dødsfald og Indgaaelse af nye Ægteskaber findes ikke let.

Søren Munch Juul og Kathrine Møller holdt Bryllup 12. Septbr. 1792. Begge var da ganske unge, han 24 og hun 18 Aar. Juul døde 6. Marts 1799, Enken giftede sig 23. Oktbr. 1799 med sin Genbo, Købmand (Apoteker) Svend Henrik Alberg, som var bleven Enkemand 17. Juli 1799. Alberg døde 23. April 1801. 16. Decbr. s. A. giftede Kathrine Møller sig for 3. Gang. Hendes Mand var Ungkarl Thomas Broch. Heller ikke dette Ægteskab varede længe, idet Hustruen døde 28. Febr. 1804. Kun 29 Aar og død fra sit tredje Ægteskab! Intet Under, at de har maattet følge hurtigt efter hinanden. Th. Broch ægtede saa 28. Maj 1805 Jfr. Ane Kirstine Broge, Datter af Købmand Hans Broge. Og dermed er der omsider kommet mere varige Forhold i Stand. Alle Ægteskaberne havde været barnløse,²⁾ kun i det sidste fik Th. Brochs et Barn, en Datter, som fødtes i 1806.

THOMAS JØRGENSEN BROCH

født 1772, død $\frac{2}{5}$ 1819, gift 1) $\frac{16}{12}$ 1801 med Cathrine Møller, gift 2) $\frac{28}{5}$ 1805 med Ane Kirstine Broge, hun født ca. 1782, død $\frac{7}{5}$ 1825 (42 $\frac{1}{2}$ Aar).

Købmandsgaarden kort efter, at den var ombygget i 1854.

Thomas Broch var ikke direkte i Slægt med de tidligere nævnte Brocher, idet hans Fader var Skipper Jørgen Rasmussen Broch.

Han synes hurtigt at være kommen til at spille en Rolle i Byen. I 1804 kaldes han Kaptajn i Borgervæbningen, i en Række Aar var han Byens Kæmner. Og efter alt at dømme har han atter bragt Handelen i den gamle Købmandsgaard til at blomstre op. Men heller ikke Th. Broch blev ret gammel. Han døde i 1819 og Enken faa Aar efter. Og ved et underligt Tilfælde udstededes der just paa en og samme Dag Proklama i hendes og hendes afdøde Faders Dødsbo.

Gaarden solgtes i 1827 til den tidligere omtalte Bødker, Brændevinsbrænder og Købmand Johan Hansen, som ejede Genbogaarden paa Søndergade. Og dermed var det for en Tid forbi med at være Købmandsgaard. Den lejedes ud til forskellige. I 1834 nævner Folketællingslisten som Lejer bl. a. Kobbersmed Christensen. Senere var den i en Del Aar udlejet til cand. jur. Eduard Bonnez, der i 1853 blev Byfoged i Ebeltoft, men forinden i en Aarrække var Herredsfuldægtig i Grenaa.

Maler Hartmann, som i sine tidligste Drengaar gik paa Fiskeri i Aaen sammen med Bonnez's Sønner og af og til var med dem hjemme, erindrer Gaarden, som den da saa ud. Det har været en Bindingsværksgaard omtrent som nu „Aftenstjernen“. Den havde en ret høj Sokkel og Indgangsdør omtrent paa Midten af Bygningen. En høj Stentrappe med et Jerngelænder paa Siderne førte op til denne. Altsaa noget lignende som „Borgmestergaarden“ i Aarhus. Og naar man kom ind i Gangen, var der endnu tydelige Rester af Købmandsboden at se.

En af denne Bonnez's Sønner, Harald Bonnez, der var født her i Grenaa i 1836, blev senere paa sine gamle Dage en over

hele Djursland kendt Original. Han, der var ugift, var oprindelig Ejer af Thirstrup Mølle. Men allerede i 60erne fratraadte han Møllen og førte siden en vagabonderende Tilværelse uden egentlig Hjemsted. Han vandrede paa sin Fod rundt paa hele Djursland, men havde, selv i sine Pjalter, fordrucken og fuld af Utøj, en vis fornem Optræden og nobel Tankegang. Han døde paa Sygehuset i Grenaa i 1908.¹⁾

Købmand Johan Hansen testamenterede sin Plejedatter og Arving, Martha Schmidt, Gaarden, og fra 1842 var hun altsaa Ejerinde. Hun solgte straks Engen fra til Ritmester, Toldkasserer Gether, men forbeholdt sig i Skødet udtrykkelig Ret til fri Færdsel derover for sin egen Person.

I 1850 solgte hun Gaarden til den unge Købmand Emborg. Paa Grund af meget alvorlige økonomiske Vanskeligheder fik han dog først Skøde i 1853.

JOHAN CARL EMBORG

født $\frac{3}{8}$ 1816, død $\frac{3}{7}$ 1857, gift med Clara Christine Møller.

Emborg havde allerede i en Aarrække været Købmand i Grenaa, idet han siden 1844 havde haft Detailhandelen oppe i Windings Gaard. Straks efter at have købt den gamle Gaard her, maa Emborg have givet sig til at bryde det 2 Etages Forhus ned og opbygge et nyt i Grundmur og 1 Etage. Nederste Etage af det gamle Bindingsværks Forhus flyttedes over Gaarden og genopførtes som Pakhus. En Del af det er endnu bevaret. Paa den Side 82 afbildede Tavle fra Rasmus Juuls Tid anbragte Emborg i en lille Bladkrans Aarstallet 1854, der altsaa er Bevi-

Købmand Emborgs Gravsten
paa Grenaa Kirkegaard.

set for, at Ombygningen var hans Værk. Og dette eller nærmest følgende Aar er han saa flyttet hened. Emborg var i en Aarrække Formand for Borgerrepræsentationen. Det var under den gamle Ordning, hvor den selv valgte Formand af sin Midte, og hvor Byfogeden kun i enkelte Sager traadte til. — Jeg har hørt fortælle, at Emborg var en meget velset Mand i Byens Selskabsliv, og det førnævnte Formandshverv viser jo, at man ogsaa i alvorlige Sager har haft Tillid til ham.

Men i en ung Alder, kun 42

Aar gammel, døde han efter faa Dages Sygeleje og efterlod sig Enke og 6 uforsørgede Børn. Boet var konkurs. Enken flyttede fra Byen, og Gaarden solgtes af Skifteretten til Købmand Momme, der 1. Septbr. 1860 flyttede derned.

NIELS CHRISTIAN JOHANSEN MOMME

født $\frac{2}{6}$ 1831 i Nærheden af Randers, død $\frac{17}{1}$ 1916, Borgerskab i Grenaa $\frac{15}{7}$ 1856.
Gift med Martha Maria Jensen, født 1838, død 1911.

Momme er jo uden Tvivl den af alle Byens Borgere i sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede, der mere end nogen anden naaede frem i første Række og nød en overordentlig Anseelse hos alle.

Ikke som Deltager i det offentlige Liv, thi det holdt Momme sig altid paa Afstand af, men fordi han fra en beskeden Begyndelse ved usædvanlig Dygtighed og Paapasselighed arbejdede sig op til den førende Stilling indenfor Byens Handelsliv. Og fordi Momme, der havde udstrakte sociale Interesser, anvendte en ikke ringe Del af sine rige Midler, baade aabenlyst og i det skjulte, til samfundsnyttige og velgørende Formaal. Og det i en Tid, da det offentliges Forsorg for gamle, for svage og fattige endnu var meget ringe og næsten kun eksisterede i Form af Fattigunderstøttelse.

Og endelig fordi Momme, paa en Tid, da det offentliges Budget var meget ubetydeligt og man var nødt til at nøjes med at tage sig af de allernødvendigste Fællesopgaver, med rund Haand skænkede Tusinder af Kroner til Byens Forskønnelse og da navnlig til Plantningssagen.

Som Skaber af det smukke Anlæg, der breder sig uden om Byen i Syd og Vest, vil Konsul Mommers Navn staa indskrevet i Byens Historie.

Momme er født i en Landsby i Nærheden af Randers. Forældrene sad i smaa Kaar, og Sønnen fik kun den Undervisning, som Landsbyskolen paa den Tid kunde give. I Fritiden maatte han for at tjene til Hjælp til Føden arbejde som Vogterdreng.

Med sit fyldte 14. Aar kom Momme den 1. November 1845 i Lære hos Købmand Jacob Schou i Randers.

Ungdomsbillede af Konsul Momme.

Købmandsgaarden i 60'erne. Til venstre ses Rester af den ældste Gaard.

Det var en Købmand af den gamle Skole, som forstod, at naar han havde et ungt Menneske i Lære, saa havde han ogsaa Pligter over for ham, Pligter til at opdrage ham til Livet. Og Jacob Schou opdrog sine unge Mennesker til Arbejdsomhed og Sparsommelighed, alt efter den Grundsætning, som var hans egen, „Sparsommelighed og Flid giver meget i sin Tid“.

Det var en god Skole, som Momme her gennemgik, og den satte Præg paa ham for hele Livet. I fulde seks Aar varede Læretiden, og derefter blev han endnu i fire Aar hos sin Principal som Kommis.

Kun med nogle faa Spareskillinger i Lommen tog Momme saa den Beslutning at etablere sig, og med gode anbefalinger fra Jacob Schou nedsatte han sig i Grenaa som Købmand med Kolonial, grove Varer og Produkter.

15. Juli 1856 mødte han hos Byfoged Nyeberg, erhvervede Borgerskab, aflagde den foreskrevne Borgered og flyttede saa ind i den Butik i Windings Gaard, som Emborg lige havde forladt.

Smaat var det i Begyndelsen. Det var jo i en uhyre vanskelig Tid, den unge Købmand fik begyndt. Allerede et Par Aar efter var Landet inde i den ulykkelige Pengekrise. Adskillige Købmænd i Grenaa maatte gaa fra Gaard og Ejendom, og ogsaa for Momme kneb det haardt. Men han var ikke forvænnet, stillede **personlig kun smaa Fordringer** til Livet og var paa Færde tidlig og silde.

Momme var endnu dengang ugift, men forlovet med Martha Maria Jensen fra Randers, som han havde kendt, fra han var hos Jacob Schou. Det var jo endnu længe før Banernes Tid, men Lørdag Aften, naar Momme havde lukket sin Butik, satte han sig paa sin Hest og red til Randers for at tilbringe Søndagen sammen med sin Kæreste.

Lyst til at færdes i fri Luft havde han altid haft, saa Rideturene til Randers har sikkert i dobbelt Forstand været Ugens store Oplevelse. Et Par Aar efter, da det havde vist sig, at Forretningen kunde gaa, holdt Momme saa Bryllup.

I 1857 oprettedes her i Grenaa et lille lokalt Blad „Grenaa Avis“. Det var paa Størrelse med et stort Ark Skrivepapir og udkom hveranden Dag. Den sidste Spalte i Bladet var helliget Annoncer. Og Momme averterede flittigt deri, men han var rigtignok ogsaa omtrent den eneste i Byen, som tog et saa moderne Middel i sin Tjeneste. Og jeg har hørt fortælle, at Byens daværende Købmænd af den ældre Generation ikke just saa med særlig milde Blikke til den unge Mand, der nu skulde til at benytte Avisen til at trække Kunder til sig.

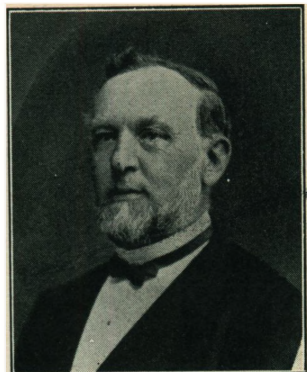
Saa indtraf Emborgs Død, og Momme købte Ejendom og Forretning af Dødsboet. 1. Septbr. 1860 flyttede han ind i den nye Gaard, der snart skulde blive Rammen om en af Jyllands største Virksomheder.

I 1868 købte Momme ude ved Østergade et Stykke af Farver Jahnsens Toft. Der lod han opføre et stort Pakhus. Det indrettedes saaledes, at det ved given Lejlighed uden alt for stor Forandring kunde indrettes til Beboelse, idet Momme allerede dengang havde Planer om i sin Tid at omdanne og indrette det i filantropisk Øjemed.

Allerede tidligere havde han ved Havnen købt et andet stort, 2-Etages Pakhus, det er det, som nu i omdannet Skikkelse hedder „Granly“. Og Momme, der baade for sin Sundheds Skyld og af Lyst var en ivrig Rytter, tog hver Morgen sin Ridetur ned til og forbi disse to Pakhuse.

Forretningens Tømmerplads var i en Aarrække paa Hjørnet af Kannikegade. Senere solgte Momme den til Prokurator Møller, som lod opføre det Hus, som nu ejes af Sadelmager Greve.

I 70erne fik Momme som Medarbejder i Forretningen en

Ungdomsbillede af Konsul Momme.

ung Mand her fra Egnen, Theodor Secher, Søn af A. J. Secher, Ejer af Vedø. Det blev senere hans Svigersøn, idet Secher i 1878 giftede sig med Ægteparrets eneste Datter, Anna Henninga Momme. Samtidig optoges han som Associé i Forretningen, og Firmaets Navn blev „C. J. Momme og Secher“.

Som Nabo paa søndre Side af Købmandsgaarden boede den daværende By- og Herredsfoged G. Nyeberg, der havde Kontorer i den lille Bygning til Gaden og privat Beboelse i Havehuset. Da Nyeberg forlod Byen, købte Momme denne Ejendom og flyttede selv derved, medens Secher fik Lejligheden i Købmandsgaarden. Der var dengang kun een Etage, men i Begyndelsen af 80erne sattes en ny Etage oven paa.

Allerede faa Aar efter Grundlæggelsen var Mommers Forretning i stærk Fremgang, og i 60erne var den langt den største i Grenaa, og Momme selv var en velstaaende Mand. Han havde Øje for, hvad der kunde gaa, og var ikke bange for at slaa ind paa noget nyt, og Kunderne havde en grundfæstet Tillid til ham.

Momme hørte til de Folk, som havde Held med sig i næsten alt, hvad han tog sig for. Saaledes kom han engang, da han var paa Gennemrejse i Horsens, i Forbindelse med en Tobaksfabrik, der skulde nedlægges. Momme købte hele det store Restoplag til en meget billig Pris. Og al Tobakken, og det var mange Læs, transporteredes med Hestevogn til Grenaa og opladedes i det store Havnepakhus. Det var i 1863.

Folk i Byen mente, at det dog vist var en vild Spekulation. Der var jo Tobak til hele Byen i Snese af Aar. Men kort efter kom Krigen, der gav Momme en uanet Chance, idet hele det store Parti Tobak afsattes til den i Grenaa og Omegn indkvarterede tyske Hær.

Men forstod Momme saaledes at tjene Penge, saa havde han ogsaa Vilje til af sin Rigdom at støtte andre baade privat og offentlig. Dengang laa hele Strækningen Vest og Syd for Byen hen som et sumpet, delvis uopdyrket Kær med spredte Græstuer og benyttedes for en Del til Græsning for Byens Køer.

Adskillige Borgere og for Resten ogsaa Byens vise Raad havde Øje for, at det vilde pynte paa og være en Vinding for Byen, om det kunde blive beplantet som en Fortsættelse af det allerede dengang eksisterende „gamle Anlæg“. Men Byen „fattedes Penge“. Saa tog Momme Tanken op, og — som de kommunale Forhandlinger viser — gjorde han Begyndelsen i Aaret 1877 ved at skænke et Beløb paa 2000 Kr. til Plantningen.

I en lang Aarrække derefter gav Momme med rund Haand

Købmandsgaardens Facade.

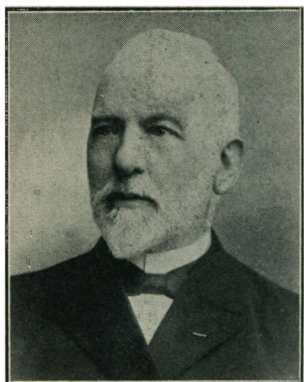
Tusinder af Kroner til dette Formaal, saaledes at det i fuldt Maal passer, hvad Byraadet længe efter Mommens Død lod sætte paa Mindesmærket i Anlægget, at Hovedparten af Æren for dette Lystanlægs Oprettelse tilkommer Konsul Momme.

En god Raadgiver og Medarbejder i dette Arbejde havde Momme i daværende Skoleinspektør Reventlow. Han var Byraadsmedlem og nærrede stor Interesse for Byens Sager. Og da man ikke dengang af Kommunekassen kunde tænke sig at anvende ret store Beløb til slige Formaal, maatte Reventlow tit og ofte ned til Momme for at paakalde hans Støtte.

Af andre større Gaver til Byen maa nævnes Arbejderhjemmet, som Momme lod opføre ude paa en Parcel af Grunden, som hørte til Pakhuset paa Østergade. Det blev bygget i 1894, og her fik en Del veltjente Arbejdere og enligstillede Personer fri Bolig og en lille aarlig Understøttelse.

I Juli 1896, da Momme fejrede sit 40 Aars Borgerjubilæum, overrakte Byraadet ham en smuk kaligraferet Mappe, hvori man, næst efter at karakterisere hans Virksomhed og anføre de Gaver, hvormed han i det forløbne Tidsrum havde betænkt Byen, bragte ham en Tak paa Byens og Borgerskabets Vegne.

Ved Kong Christian IX's Guldbryllup i 1892 udnævntes Momme til Ridder af Dannebrog, senere blev han Ridder af Vasaordenen. Svensk-norsk Vicekonsul var han bleven længe forinden. Og Grenaa Haandværkerforening, hvis Velgører han

Konsul Momme og Frue.

havde været i mangfoldige Aar, havde i 1887 udnævnt ham til Æresmedlem.

Men skønt Konsul Momme al sin Tid var en meget samfundsinteresseret Mand, saa afslog han bestemt al Deltagelse i det offentlige Liv og i Foreningsbestyrelser.

Maaske kom det af, at hans private Forretning gav ham saa rigeligt at tænke paa, maaske ogsaa af, at han fra sin Ungdom havde haft en ukuelig Læselyst og derfor i sin Fritid dyrkede boglige Sysler. Han havde en efter private Forhold meget stor Bogsamling, dels bestaaende af Skønlitteratur, dels, og da navnlig af Rejseskildringer.

Thi for Rejser havde Momme overmaade stor Interesse. Og han nøjedes ikke med at læse om andres Færd i fremmede Egne, men foretog tit og gerne Rejser ud til de forskellige europæiske Lande og deres Byer. I Paris var han f. Eks. 7—8 Gange, men med særlig Forkærlighed rejste han dog vist i Norge og Sverrig.

Han havde en Spadserestok, som altid fulgte ham paa disse Rejser. Og i denne lod han indgravere Navnene paa de forskellige Byer, som han havde besøgt. Da han i 1899 kom hjem igen til Grenaa fra en Udflugt til Norge, var det med Forvisning om, at nu havde han gjort sin sidste Udenlandsrejse. Og Byernes Række sluttede han derfor af med efter det sidste Navn at lade indridse „Basta“.

Den gamle Konsul var ved at blive trætt. Allerede nogle Aar før, nemlig 1. Juli 1895, overdrog han efter næsten 40 Aars Virksomhed Købmandsgaard og Forretning til Svigersønnen Th. Secher, som nu blev Eneejer og med Dygtighed førte Forretningen videre paa det Grundlag, som var skabt af

Momme. I de Aar, som kom derefter, kunde Momme da fuldt ud dyrke sine Interesser. Rideturen var lagt af, men regelmæssig hver Morgen til bestemt Tid traadte den gamle Konsul ud af sin Havelaage nede ved Stien langs Aaen og begyndte Dagen med at gaa sin Morgentur gennem Anlægget.

Noget tilbageholden og faamælt havde Momme altid været, og særlig i Alderdommen var det kun faa, han indlod sig i længere Samtale med. Men dog har det vist glædet ham at mærke, at der næppe paa hans Spadsereture var en eneste af hans Medborgere, som ikke hilste paa ham med Sympati og Ærbødighed.

Alderdommens Sorger forskaanedes Momme selvfølgelig ikke for. Sine to allernærmeste, Hustruen og Datteren, mistede han med meget kort Mellemrum i 1911. Og tiltagende Skrøbelighed hindrede ham i at færdes ude i de senere Aar.

Da Momme den 17. Januar 1916 i en Alder af næsten 85 Aar gik bort, var det et Dødsfald, som ikke kom overraskende, men som dog paa en ganske enestaaende Maade berørte den By, hvor han i et Par Menneskealdre havde levet og virket.

THEODOR SECHER

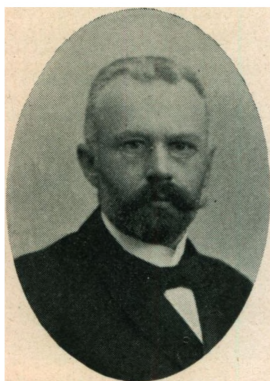
født paa Vedø $\frac{7}{3}$ 1853, Søn af Godsejer Anker Secher, død i Grenaa $\frac{1}{8}$ 1918, Købmandsborgerskab $\frac{20}{6}$ 78, afstod Forretningen $\frac{1}{7}$ 1913. Gift 1878 med Anna Henninga Momme, født $\frac{7}{6}$ 1858, død $\frac{20}{3}$ 1911.

Paa de foregaaende Sider er allerede fortalt saa meget om Købmand Secher, at vi her kan fatte os i Korthed. Han havde lært Handelen hos Konsul Momme, blev senere dennes Svigersøn og Kompagnon og endelig i 1895, da Momme trak sig tilbage, Enejer af Forretningen, som han førte videre i samme Spor.

Secher var ligesom Svigerfaderen i udpræget Grad Købmand af den gamle Skole. Med stor Flid og Dygtighed passede han Forretningen, tog megen og aktiv Del i dens Ledelse og styrede den altid efter strengt reelle Forretningsprincipper. Han skildres som en Mand med udpræget nobel Tænkemaade, og han øvede megen Godgørelse i det stille.

Ligesom Svigerfaderen holdt Secher sig borte fra Deltagelse i det offentlige Liv, dog var han i en Aarrække — udenfor Byraadet — valgt til Medlem af Havneudvalget. I 1911 døde hans Hustru efter langvarig Sygdom, og et Par Aar efter afstod Købmand Secher Forretningen til to af sine Sønner Chr. og Otto Secher og flyttede til København.

Hver Sommer tog Secher paa Besøg til Grenaa, og paa et af disse Besøg døde han her i sin gamle By 1. August 1918.

Købmand Th. Secher og Frue.

SØNDERGADE NR. 8

Matr. Nr. 130 a m. m. samt 49 b Markj. (Konsul Chr. Secher).

I foregaaende Stykke er omtalt, at Engen Syd for Købmandsgaarden fra de ældste Tider ikke hørte til denne, men til en Gaard paa Storegade (Hennings), og at Jens Chr. Juul i 1775 af Købmand Hans Christophersen Broch købte denne Eng, der saa nogenlunde er den Grund, hvorpaa nu Bygningen og Haven ligger. Den fulgte med Købmandsgaarden ved alle Overdragelser, indtil Jfr. Schmidt i 1842 solgte den til Ritmester Gether.

Han opførte straks den kønne Bygning, som ligger der endnu, og som vender Gavlen mod Gaden og Facade ud mod Haven. Ligeledes anlagde han Havens nordre Del, medens den søndre Ende endnu en Tid laa hen som Eng.

HENRICH LUDVIG GETHER

var i 1834 bleven Told- og Konsumtions-Kasserer i Grenaa. Han var meget interesseret i Plantningssager, og der er Grund til at mindes, at det var ham, som sammen med to andre Grenaa-borgere, nemlig Apoteker Dahl og Distriktslæge Arendrup, omkring 1842 grundlagde „det gamle Anlæg“.¹⁾

Gether forfremmedes senere til Toldkasserer i Randers og solgte ved sin Afrejse i 1849 Ejendommen til Handelsfuldmægtig M. H. Lundby, der kort efter etablerede sig som Købmand oppe paa Torvet og i 1854 solgte Grunden til By- og Herredsfoged Nyeborg.

Det bør nævnes, at Lundby i 1850 udlejede Lejligheden til Bogtrykker Magnus Heimann, der var den første Redaktør og Udgiver af Grenaa Avis, og at Byens allerførste Avis altsaa havde Kontor og Trykkeri der i Huset.

Heimann, der var en ung Mand, havde i 1849 ansøgt Borgerrepræsentationen om Tilladelse til at nedsætte sig som Bogtrykker og Bladudgiver i Grenaa. Raadet havde med Glæde givet sit Minde dertil, „da det vilde være en stor Fordel for Byen at have et Trykkeri og en lokal Avis“.

Fredag den 18. Jan. 1850 udkom første Nummer af „Grenaa Avis“ i et Format som et Ark Skrivepapir. Den udkom 3 Gange ugentlig „nogle Timer efter Posternes Ankomst“ og kostede 1 Rdl. Kvartalet.

Selvfølgelig var det forsvindende Indtægter, den kunde indbringe, og det viste sig da ogsaa, at Heimann straks maatte se sig om efter nogle smaa Bierhverv. Bl. a. fik han Tilladelse til at oprette et Fæstekontor. Faa Maaneder efter stiftede han en Læsekreds for Grenaa By og Omegn. Den fik Lokale hos ham. Foreningen skulde for en billig Betaling skaffe Medlemmerne Adgang til Læsning af belærende og underholdende Blade og Bøger. Lokale vilde Heimann altsaa stille til Raadighed. Foreningen blev virkelig stiftet, og 1. Maj 1850 aabnedes Læsestuen „i et dertil indrettet Locale“ i Bogtrykkerens Bopæl. „Indgangen er fra Søndergade igennem Haugedøren. Et Reglement, hvoraf de nærmere Bestemmelser vil kunne erfares, forefindes i Læsesalonen, der er aaben fra Kl. 9 Morgen til Kl. 9 Aften“.²⁾ Naa, Grenaa var nu dengang alt for lille til, at det kunde gaa, hverken med Læseforening eller Avis. Efter $\frac{1}{2}$ Aars Forløb opgav Heimann Forsøget og meddelte i Bladet, „at han formedelst Mangel paa Deltagelse saa sig nødsaget til at standse med Udgivelsen af Bladet, og at det vilde ophøre med at udkomme fra og med 31. Juli“. Dermed var dette første Forsøg paa at faa en lokal Avis i Gang strandet.

CLAUS GOTTLIEB NYEBORG

født $\frac{11}{11}$ 1806 paa Nørhaagaard i Thy, død $\frac{17}{11}$ 1892. Cand. jur. 1830 med 1. Karakter, 1834 Prøveprokurator i Helsingør, 1853 By- og Herredsfoged i Grenaa, 1856 Kancelliraad, 1859 Justitsraad, 1873 R. af D., 1876 entl. og Etatsraad.
Gift Emilie Annette, f. Holm, født $\frac{2}{1}$ 1807, død $\frac{10}{11}$ 1871.³⁾

Nyeborg var kommen til Grenaa som Aagaards Efterfølger. To mere udprægede Kontraster end disse kan næppe tænkes, og derpaa beroede det vel ogsaa, at Forholdene i Nyeborgs første Virkeaar i Grenaa blev saa pinagtige baade for ham selv og for Byens Befolkning.

Aagaard havde i en sjælden Grad været populær. Han var ligefrem og jævn at komme til og hængte sig ikke i unødvendige Smaating. Han havde en sjælden Evne til at omgaas Folk af alle

Her var Toldkontoret i Slutningen af Gethers Tid og By- og Herredskontoret i Nyeborgs Tid 1853—1876.

Lag og gaa ind i deres Tankegang. Nyeborg havde det ganske modsat. Han var tilbageholden og utilnærmelig, vistnok en stiv Pedant og uhyre selvbevidst. Den jævne Befolkning var ligefrem angst for at vise sig paa Kontoret, fordi man risikerede at overfuses af ham eller hans Personale. Og navnlig i den første Halvdel af sin Embedstid var Nyeborg nærmest forhadet af Byens og Jurisdiktionens Beboere.

Nyeborg boede privat i Havehuset. By- og Herredskontoret var i den lille, lave Bygning ud mod Gaden imellem Havehuset og Købmandsgaarden. Der var dengang en Indgangsdør paa Midten, som nu er tilmuret. Kontoret var for Resten ikke indrettet af Nyeborg, men havde været Toldkontor i Gethers Tid.

Nyeborgs Førstefuldmægtig var i en kort Tid den senere Prokurator Lunøe. Derpaa i mange Aar T. Møller, som ogsaa blev Prokurator. Saa M. Hansen, der senere antog Navnet Schlanbusch og blev Godsforvalter paa Benzon, og sidst H. West. Ogsaa Fr. Brokmann var en Tid Fuldmægtig paa Herredskontoret.'

For at give nogle Prøver paa Forholdet mellem Nyeborg og Befolkningen skal jeg efter de ældste Grenaa Aviser fremføre enkelte Træk.

Den 8. Decbr. 1857 indrykkede Rebslager Th. Sørensen, der nu for Resten selv var en haard og ubehagelig Person, i Avisen en saalydende Forespørgsel: „Da jeg helst vil undgaa personligt Møde paa Hr. Cancelliraad Nyeborgs Contoir, vil jeg herigen-

nem Avisen bede Deres Velbaarenhed oplyse mig om Grunden til, at jeg 3 Gange har maattet løse Udskrift af en og samme Taxation paa min Jordlod, og at jeg 2 Gange har betalt Brand-taxation af min Spindebod“.

Fejlen maa have været oplagt, thi Nyeborg indrømmer og beklager straks det skete, men oplyser rigtignok tillige, at han havde tilbagesendt de for meget erlagte Penge, men at Th. S. havde nægtet at tage imod dem.

De fleste af de toneangivende Borgere i Grenaa var dengang politisk set Nationalliberale og begejstrede for den ny erhvervede Folkefrihed og Grundloven, hvorimod Nyeborg stod paa den modsatte Fløj og viste Folkefriheden en meget kold Skulder. Og selvfølgelig vakte det Misfornøjelse, naar Byfogeden ikke vilde deltage i Borgernes Festligholdelse af de nationale Mindedage. Det var f. Eks. bleven Skik at fejre Isteddagen ved en Skovfest, som Regel i Enslev Skov.

I 1859 forbød Nyeborg dennes Afholdelse eller rettere nægtede Tilladelse til, at der maatte holdes Beværtning ved nævnte Lejlighed, og dermed maatte Festen jo falde. Han motiverede sit Forbud med, at dels var det meget knappe Tider, der nok kunde opfordre til Sparsommelighed, dels var det i Høstens Tid, og Landboerne kunde ikke være tjent med, at deres Tjenestefolk gik til Fest (en Mandag) og ikke passede deres Høstarbejde.

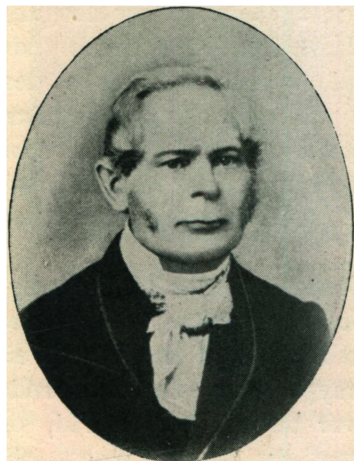
Dette Afslag affødte flere Avisartikler. I en af dem hedder det, at „Hr. Cancelliraad Nyeborg har vist sig som en Modstander af vor politiske Frihed og gjort et Skridt, som ingen af hans Colleger i hele Landet hidtil nogensinde har fundet passende at gøre“. ¹⁾

Værre var det, at Raadhuset ikke flagede paa Grundlovsdagen. En Indsender skriver meget giftigt, at Byen som Helhed var flagsmykket, just med Undtagelse af Raadhuset og Kirken, „men de kongelige Embedsmænd, hvis Virksomhed indesluttet af disse, har jo ogsaa en anden politisk Trosbekendelse end vi andre Frihedsmænd“. ²⁾

Paa det sidste, Kirken, svarede Avisen selv meget fornuftigt, at der jo ikke plejede at flages fra Kirkerne her i Landet.

Kongens Fødselsdag fejredes hvert Aar af Borgerskabet ved en Festspisning, men Byfogeden tog ikke Del deri. En af Talerne, det var Postmester Skjerbæk, hvis Giftighed var velkendt, udbragte et Aar en Skaal for de fraværende, idet han tilføjede: „... ja, ikke Byfogeden med flere, men vore Koner...“. ³⁾ Som sædvanlig var Raadhuset ikke flagsmykket den Dag.

Nyeborg havde i Havnebestyrelsen stillet Forslag om, at et midlertidigt Tillæg, der engang i sin Tid var givet Havnefoged Sørensen og Havneskriveren, skulde bortfalde. Men Udvalgets Flertal stemte Forslaget ned. En Indsender i „Grenaa Avis“ retter i den Anledning et skarpt Angreb paa Byfogeden, der havde forsvaret sit Forslag med, at han nemt skulde faa Pladserne besat for den faste Løn. Den anonyme Indsender skriver bl. a.:

By- og Herredsfoged Nyeborg.

„Hvem er det nemlig, der vil gøre det saa let for Justitsraaden at besætte Pladserne for den faste Løn? Ja, her har vi Opløsningen paa Gaaden. Justitsraaden har Concurrenterne i sin høje Nærhed.... Hans egne Contoirbetjente, disse Mønstre for alle Contoirbetjente, ere — hvilken af dem det end skal være — saaledes lød hans Ord — rede til at overtage Functionen. Vi tvivle dog om, at han nogensinde vil finde Støtte i Communen til at medvirke til sligt.... Justitsraadens Embede er saa godt, at det nok sætter ham i Stand til at lønne de fornødne Contoirbetjente saaledes, at disse ikke

behøve at gaa paa Jagt efter Erhverv, der allerede ere i gode og paalidelige Hænder.... Vi bede af et oprigtigt Hjerte Vorherre bevare Hr. Justitsraad Nyeborg. Der er saa stille, ensformigt og kjedsommeligt her i Byen. Han er den Eneste, der af og til giver Stof til nogen Forundring“.)

Jeg maa her indskyde den Bemærkning, at Skattelisterne viser, at Nyeborg i en lang Aarrække saa langt, langt var Byens højeste Skatteyder. Det var først mod Slutningen af 60erne, at Momme kom højere end han.

Værst blev dog Angrebene paa Nyeborg i 1863, da Konsul Kock, der var Borgerrepræsentationens Formand, havde sendt en Mand op at hejse Flag paa Raadhuset paa Grundlovsdagen, og Nyeborg forbød dette, og da han først langt hen paa Dagen og vistnok paa andres Foranledning fik Flag hejst paa sin egen private Bøpæl. I de følgende Numre af Avisen kom der da en Række overmaade hvasse Indlæg. Der tales i disse om, at Byfogeden burde være et Eksempel til Efterfølgelse og ikke til Advarsel for andre Byens Borgere. At han viser Ligegyldighed og Ringagt for den Commune, hvoraf han lever. At jo mere

brutale hans Overgreb er, desto mindre behøver man at veje de Udtryk, man anvender imod ham. At det vil være nødvendigt at rejse til Preussen for at finde Mage til Uforskammedhed.

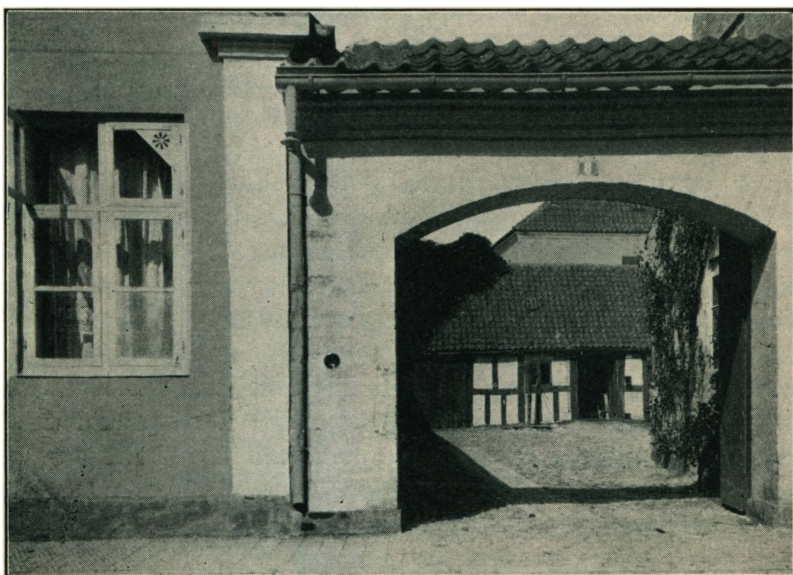
Toppunktet naaedes dog i en Vending som denne: „Det vil dog tidligt eller sent blive aabenlyst for Alle, der haver sund Fornuft og ville bruge den, at Hr. Nyeberg aldrig har været eller bliver synderlig stor, og at de, der danne sig efter hans Mønster, altid ville vedblive at være meget smaae. Bliver Claus derimod løbsk og overskrider sit eget Territorium, er det ham ikke nok at kunne rumstere og agere Bussemand i sit eget Hus, men klør han efter at spille Despotens Rolle ogsaa i Byen, bliver den Idee fix hos ham, at fordi der tilfældigvis er Nogle, der sige Ja og Amen til alle hans Indfald, finde deres Ære i at omkredse hans aimable Person, i at indaande den Duft, der omgiver ham og udgaar fra hans slikkede og glindsende Dejlighed og deraf slutter, at han uden Modstand skal kunne frigøre sig fra de Fordringer, det ene dannede Menneske kan gøre til det andet.... da er det i sin Orden, at man højlydt protesterer....“¹⁾

Paa dette voldsomme og ganske infame Angreb svarede Nyeberg selvfølgelig med et Sagsanlæg. Forfatteren var anonym [vistnok Postmester Skjerbæk], og det blev altsaa Redaktør Lemmich, der ikke vilde opgive sin Kilde, som kom til at undgælde derfor. Hack Kampmann, der var Herredsfoged i Rougsø m. fl. Herreder, udnævntes til Sættedommer. Byfogeden fik af Amtet indrømmet fri Proces. Lunøe var hans Sagfører, medens Lütken mødte paa Redaktørens Vegne. Sagen stod paa fra August til December. Og i Dommen blev Redaktør Lemmich anset med en Bøde paa 30 Rdl. til Fattiggassen, idømt Sagens Omkostninger, og de fornærmelige Udtalelser mortificeredes.

Næste Aar indeholdt „Grenaa Avis“ i hvert eneste Nummer hele sidste Maaned før Isteddagen en staaende Notits saalydende: „Anskaffelse af Flag til Raadhuset bringes i den ærede Communalbestyrelses behagelige Erindring“. Det bar da endelig ogsaa Frugt, og 25. Juli vajede et stort nyanskaffet Flag fra Raadhuset.

At adskillige af Nyebergs Forbud eller Paabud i Virkeligheden var i Samfundets Interesse og kun ved at være i Modstrid med gammel Slendrian vakte Modstrid skal villigt indrømmes. For at nævne noget:

Forbud mod at henlægge Affald paa Kommunens Jorder, f. Eks. Plantlandet (den nuv. Festplads).

Nyeborgs (nu Konsul Chr. Sechers) Port med et lille Kig ind i Gaarden med det gamle Bindingsværks Baghus.

Forbud mod Transport af Gødning eller andre ildelugtende Sager i Vogne uden Bagsmæk.

Paabud om, at de Brønde i Byen, der ikke var saa dybe, at de altid kunde give Vand, skulde uddybes af Hensyn til paa-kommende Brande o. s. v., o. s. v.

Nyeborg var ifølge hele sin politiske Indstilling næppe nogen Elsker af Kong Frederik Folkekær. Dog faldt det i hans Lod at være Vært for Kongen og Grevinde Danner, som boede hos ham under Besøget i Grenaa 12.—13. Maj 1861. Og ligeledes tilfaldt det Nyeborg at holde Talen for Kongen ved Festmiddagen paa Gl. Gæstgivergaard.

Krigen i 1864 og Tyskernes Indtog gjorde Nyeborg helt forstyrret af Nervøsitet. Tilstedeværende har fortalt mig, at da han skulde kalde paa Arrestforvareren, raabte han ud ad Raadhusvinduerne gentagne Gange „Svendsen, Svendsen“, uden i sin Distraction at huske, at denne var død flere Maaneder før. Og Folk, der maaske nok var lidt skadefro ved at se den ellers saa selvbevidste Byfogeds Ynkværdighed, raabte tilbage: „Svendsen er ikke her, han er død for længe siden“.

Efterhaanden som Aarene gik, har vistnok Byfogedens Forhold til Befolkningen bedredes en Del. Saaledes ses det, at da der i 1867 oprettedes en Skytteforening i Grenaa, var Nyeborg

virksom for Sagen og blev valgt til Formand for Foreningen, indtil han selv nægtede at modtage Genvalg.

I 1876 søgte og fik Nyeberg sin Afsked og udnævntes ved Afgangen til Etatsraad. Byraadets Medlemmer indbød i den Anledning Borgerskabet til en Fest- og Afskedsmiddag paa Hotel „Dagmar“ den 16. Juli. Der deltog 40 Herrer. Nu skal man som bekendt ikke lægge ret stor Vægt paa den Ros, som falder af i Festtaler. Men hvis blot en lille Del af den Tale, som Byraadsmedlem, Skoleinspektør Reventlow holdt ved Festen, er stemmende med de virkelige Forhold, saa har Nyebergs Stilling overfor Befolkningen bedret sig betydeligt, siden hans første Tiaar i Grenaa.

Reventlow fremhævede den Retsindighed og Dygtighed, hvormed Nyeberg i 25 Aar havde passet sit Embede. Han fremhævede hans Skarpsindighed og hans økonomiske Talent, som man vilde komme til at savne i Byraadet. Og han tilføjede, at naar Etatsraaden nu ved sin Gernings Afslutning saa tilbage, saa kunde han sige som den gamle Dommer Samuel: „Hvem har jeg forfordelt, eller for hvem har jeg bøjet Retten?“ „Det er en Erkendelse, som ikke blot findes her, men ogsaa paa de højeste Steder, hvorom vi have glædelige Beviser i de Udmærkelser, som Kongen har tildelt Dem“.

Nyeberg var fra Kancelliraad avanceret til Justitsraad, og altsaa nu ved Afskeden til Etatsraad. Desuden var han R. af D.

Festen for Nyeberg afsluttede i Grosserer Nobels Have. Efter Middagen indbød nemlig Nobel, der jo lige netop var Genbo til Hotellet, hele Selskabet til at indtage Kaffen i hans Have, „og der gik det videre løs med Taler, indtil Selskabet ved 11 Tiden ledsagede Etatsraaden hjem og til Afsked hilsende ham med rungende Leveraab“.1) Nyeberg rejste derpaa fra Grenaa, vistnok til København, hvor han levede i mange Aar. Da han døde i 1892, førtes hans Kiste hertil og jordedes i Familiegravstedet paa Grenaa Kirkegaard.

Ved sin Afsked solgte Nyeberg sin Ejendom til Konsul Momme, der altsaa kort efter flyttede derned, og — som tidligere fortalt — boede her til sin Død.

Ejendommen ejes nu af Mommens Dattersøn, Konsul Chr. Secher.

Søndergade med de store gamle Træer, hvis Kroner i Mommens Tid gik midt ud paa Gaden.

*Ældste
Brandforsikring
Nr. 8.*

SØNDERGADE NR. 4

Sadelmager O. Lindstrøm Matr. Nr. 128 a.

Om den Gaards Udseende, som i ældre Tider har ligget paa denne Plads, er mig kun lidt bekendt. Den skildres ved Brandtaksationen i 1801 som bestaaende af et 8 Fags Egebindingsværks Forhus og en lignende Tværbygning, dog med Straatag.

Da der ikke heller er noget særligt at fortælle om Beboernes Liv, og da endelig nærværende Bogs Sidetal umuliggør at komme ind paa en blot nogenlunde fyldig Gennemgang af alle den gamle By-Kernes ca. 150 Ejendomme, saa foretrækker jeg her at nøjes med en rent skematisk Ejerrække, der kan overspringes efter Behag.

I 1723 nævnes her „den Gaard, som Morten Eskesens Farver nu iboer“. Det er den, som han fik forud for sin Broder (se heri Side 23). 1730—35 Skrædder Jørgen Knudsen Stuberg. 1735—85 Toldkontrollør Otto Friderich Knoff. Han var Toldkontrollør her 1735—81. Gift 1) ^{24/1} 1749 Edle Jfr. Margrethe Holm, hun død 1763. Gift 2) i Aalsø Kirke ^{20/11} 1769 med Mademoiselle Anne Kirstine Boyvad af Katholm. Knoff var tillige kgl. Maaler og Vejer. Døde i 1784 (82 Aar gl.). 1785—93 Købmand Jens Chr. Juul. 1793—1801 Otto Christophersen Mønsted til Hessel, senere Ingvorstrup. 1801—1811 Mad. Model, („Bodille Nielsdatter Schmidt, Sl. Models“), Enke efter Sten-

hugger Mathias Model i Kbhvn. 1811—1829 Sognepræst, Provst A. P. Krøyer (se Storegade Nr. 5). 1829—66 Sadelmagemester Peter Alex. Sørensen. 1866—71 dennes Arvinger. 1871—1907 (dog med Afbrydelser) Sadelmagemester Johan Frederik Lindstrøm, Haandværkerforeningens mangeaarige Fanebærer, som har ladet den gamle Bygning nedrive og opført den nuværende. 1907 Sadelmagemester Oskar Lindstrøm.

Mellem Brandfors. Nr. 8 og Nr. 10 laa i meget gammel Tid et lille Hus, der ejedes af en Jens Pedersen Dreyer. Han solgte det i 1776 til Jens Chr. Juul, som ejede Brandfors. Nr. 8. Juul nedrev Bygningen og fik Grunden lagt til Nr. 8, altsaa nærværende Ejendom, hvorved Nr. 9 udgik af Brandtaksationen.

*Ældste
Brandforsikring
Nr. 10.*

SØNDERGADE NR. 2

Hotel „Dagmar“ Matr. Nr. 127.

Her laa i et halvt Aarhundrede, nemlig 1746 til 96, Byens Præstegaard. Det var dog ikke en Embedsbolig, men en privat indkøbt Gaard, som ejedes og beboedes efterhaanden af Præsterne Risom og Brøchner.

Det ældste, der vides om Gaarden, som laa paa denne Plet, er, at den i 1729 ved en Auktion solgtes til Kaptajn Heinrich Ramshart, næppe en Skibskaptajn, men formentlig en tidligere Militær. Han synes at have haft et Erhverv her i Grenaa, hvilket ved jeg ikke, og havde en Del Aar boet til Leje i Gaarden paa Hjørnet af Storegade.

I Tingbogen er bevaret en Regning til ham fra en Arbejdsmand. Der er mange morsomme Enkeltheder i denne, som oplyser svundne Tider Levevis og Skikke og navnlig Arbejdslønnen. Den aftrykkes derfor ordret her. Anledningen til Regningens Fremkomst var, at Ramshart havde sendt Arbejdsmanden, Niels Madsen, en Regning for leveret Jern, Spansk Salt, Træ m. m. Denne fremlagde saa følgende Modregning:

	Rd.	Mk.	Sk.
Anno 1723 d. 11., 12. og 13. Juli hjalp dennem at indbære Salt og Jern i 3 Dage à 8 Sk.	1	8	
14. Juli 1 Dag at støde Pærer (?)		8	
9., 10., 11. Aug. 3 Dage arbejdet i hans iboende Gaard paa Torfuet à 8 Sk.	1	8	

	Rdl.	Mk.	Sk.
12. og 13. Aug. 2 Dage i samme Gaard.....		1	
4 Dage at veje Jern af og hjembære.....		2	
Hjalp dennem ved Stranden at slæbe nogle Bjælker paa Land 1 Dag			8
Gik til Ryomgaard med et Brev.....		2	
Anno 1724 d. 1., 2. og 3. April at flytte med dennem 3 Dage à 8 Sk.		1	8
4. April til Lykkesholm med et Brev.....		1	
5. April, da Barnet var til Daaben.....			8
8. April og til 29. Maj haver jeg gaet stændig i Capitainens Hus og (ej?) nydt noget derfor, er 7 Uger à 8 Sk. om Dagen ..	3	3	
26. Maj kørt til Gl. Mølle, for 1 Dag og 1 Nat.....			8
27. Maj til Villersøe.....			6
Min Kone 16 Dage for at give Barnet Patte ved Dag og Nat à 12 Sk.	2		
Til Taarsøe 4 Gange til Jacob Deye (?) 1 Gang hver Dag à 4 Sk.		1	
Kjørt til Villersøe og Taarsøe med Capitainen 1 Dag.....			8
Kjørt til Voldbye og Hammelef 1 Dag.....			8
Do. til Lyngbye Tørvemose 1 Dag.....			8
Hjalp dennem i Entsløf Tørvemose 1 Dag og min Kone hjalp og til Rette med.....			1
Min Kone til Taarsøe at lade saa Havre (?).....			8
At saa 2 Tønder Byg 1 Dag.....			8
Kørt til Buskerhuset og Nederslemming 1 Dag for Capitainen ...			8
Hjalp Lieutenant Colding 4 Dage i Capitainens Gaard.....		2	
21. Aug. kørt til Taarsøe med Capitainen 1 Dag.....			8
24. Aug. hentet 1 Læs Havre paa Taarsøe Mark.....			6
3. Septbr. hentet 2 Læs Byg paa Aastrup Mark.....			6
		er 9	4 2
Sidste Regning var paa.....		3	3 14
		er 13	2 0

Dend foranførte Reigning saa i alle Maader rigtig Testeter.

Greenaae, 18. Septbr. 1724.¹⁾

Niels Madzen“.

Kaptajn Ramshart blev siden efter (1731) Tolder i Ebeltoft. Og 1733 solgte han Gaarden her „med min kiære Hustrue Mette Sophie Johansdatter Møllers Samtøcke“ til „Velærværdige Hr. Poul Winther“ i Grenaa.

Denne har næppe nogensinde selv boet her. Skødet oplyser, at Gaarden laa „Sønden for min Præste-Residentze“, og at den var beboet af Byfogeden, Edle Hr. Christian Bager, Peder Pedersen og Gregers Hansen. Sidstnævnte omtales i Hüberts Aktstykker III, Side 326, Aar 1744, idet det nævnes, at han „oprindelig havde lært Skrædderhaandværket, men nu skammeligen gik Chirurgerne i Næringen og modtog og curerede Patienter“. Samme Gregers Hansen havde ved samme Tid i Anledning af en Lejermaalsbøde en lang Proces, anlagt af Byfoged Bager.²⁾

Efter Poul Winthers Død solgtes Gaarden i 1743 af den gejstlige Skifteret til den nye Sognepræst J. Risom.

Embedsboligen („Præste-Residentzen“), som altsaa laa som

Nabo hertil, var da fuldkommen forfalden, denne Gaard formodentlig ligesaa. Og Risoms Hensigt med Købet har da været at opbygge sig en ny Bolig paa den købte Grund.

JOHAN LAURITSEN RISOM

født $\frac{5}{6}$ 1707, Søn af Sognepræst Laurits Risom i Smidstrup, død i Gr. $\frac{21}{2}$ 1781, Cand. theol. 1730, Sognepræst i Gr. $\frac{13}{9}$ 1743 til NB. $\frac{23}{8}$ 1777. Gift 1) Anna Pedersdatter Arensberg, hun død $\frac{22}{1}$ 1770, gift 2) $\frac{28}{7}$ 1770 Cecilie Giese.¹⁾

Kort efter at Risom havde købt Gaarden, tog han fat paa Nedrivningen og Genopførelse af den nye Gaard. Den bestod i 1747, da den var færdig, af 16 Fag Stuehus til Gaden, opf. af Egebindingsværk, og 25 Fag Sidebygning, Lade, Udhuse m. m. og vurderedes til 1600 Rdl. Bagved laa „en smukt indplanket Frugt-, Lyst- og Kyckenhaage“. Det har altsaa været en smuk Bolig, men Risom maatte ogsaa gøre et meget stort Laan for at klare Byggeudgifterne.

Faa Aar efter, at Pastor Risom var kommen til Grenaa, tog han sig for at reformere Sæderne i Byen.²⁾ Han mødte for Retten 14. Febr. 1746 „efter Embeds Pligt for at se al Uorden her i Byen afskaffet“. Indkaldt var Skipper Niels Ensløf samt en Del Gæster, „som hos hannem Fastelavns Mandags Nat og Dagen derpaa skal have drukket, spillet og sværmet“.

Af Stævnamaalet fremgaar, at det ikke alene havde været Fastelavns Mandags Nat og Dagen derefter, men endogsaa Natten til Onsdag, „hvilket er imod Guds Bud og Kongens Lov og Forordning, særdeles i denne hellige Paaske“. Alle de tilstedeværende Gæster var indstævnet. Michel Mau, Niels Ginderup og et Par andre indsendte paa egne og de andres Vegne en lang Skrivelse til Byfogeden, hvori de udtrykkede deres Forundring over, at et slikt Stævnamaal kan finde Sted, fordi de efter gammel Skik havde gjort sig noget til gode i Fastelavnen „paa den Dag, da enhver efter Sædvane fornøjer sig med Spadseregang eller i Compagni hos gode Venner“. De ved ikke af at have forsyndet sig i de Ting, som Stævningen angaar. Det er dem heller ej bekendt, at i „denne liden aabne By nogen Politi Anordning er bekendtgjort eller haandhævet paa vedbørlige Tider og Steder“.

Mere findes ikke om Sagen i Justitsprotokollen. At den imidlertid ogsaa har været paa højere Steder ses af Stiftsarkivet, hvor der findes en Skrivelse af $\frac{19}{1}$ 1746 fra Risom med Klage over „den overmaade store Ugudelighed, som jo længere jo mere tager Overhaand i Byen med forargelige Julestuer og Dob-

belgilder, hvorved Ungdommen og Tjenestetyende forføres til meget ondt og Guds allerhelligste Navn højlig vanæres med Drik og Spil, Sværmen og Banden, letfærdig Dansen og Springen ... etc.“ Præsten foreslaar at paalægge dem, der laaner deres Huse til saadan Lystighed, en stor Mulkt, „som straks maatte udpantes“.

Byfogeden bekræfter, at der anstilles Dobbeltgilder med Driken og Spillen, saa og med at sætte Julekager op etc., hvilket er imod Forordningen af 12. Marts 1735. Han udbeder sig Forholdsordre af Stiftamtmanden.¹⁾

Faa Aar efter har vi en anden Skrivelse fra Risom paa Embeds Vegne i en noget lignende Sag. Byens Kæmner havde paa samtlige Indbygges Vegne anlagt Sag imod Peder Bangs Kone, Sara Matthiæ Datter, for hendes ukristelige Levned med Drukkenskab, Banden og Sværgen. — Risom afæskedes et Vidnesbyrd, der oplæstes i Retten og er saalydende: „At Peder Michelsen Bangs Hustru, Sara Matthiæ Datter, her i Greenaae i mange Aar har ført et liderligt og højst forargeligt Levned med Tyveri og Drukkenskab, det er mig — desværre — som hendes Sognepræst lige saa vitterligt som hele Byen. At hun ogsaa af mig paa Embeds Vegne saavel hemmelig som offentlig er bleven formanet til Omvendelse og Forbedring, men altid forgæves, dette kan jeg i al Sandhed og med en god Samvittighed attestere.

Greenaae, d. 17. Juni 1748.

J. Risom.“

Dommen over Konen faldt straks derefter. For ukristelig Væsen baade med Drukkenskab, Smaatyveri, Klammeri, Sværgen, Banden o. s. v. idømtes hun „som Arrestant at arbejde i Viborg Tugt- og Manufaktur-Hus i Otte Aar“.²⁾ — Man tog ikke lempeligt paa den Slags Ting i de Tider.

Mens vi er ved Retsplejen skal lige med et Par Ord nævnes et Sagsanlæg fra Risom imod Bogbinder Bay for resterende Husleje, samt for nogle Bøger, som Risom havde leveret ham til Indbinding, men som han nu i 10 Aar forgæves havde ventet paa. Man faar jo unægtelig nogle mærkelige Tanker om den Bogbinders Forretningsgang.

Pastor Risom blev efterhaanden en meget velstaaende Mand. Han ejede adskillige Ejendomme rundt i Byen og havde Penge staaende i andre. I Retsprotokollerne ses, at han flere Gange har maattet gøre Udlæg i disse for at faa sine Penge. Og Eksemplet med Bogbinder Bay viser, at han ogsaa i sine udlejede Huse havde Vanskeligheder med at faa sin Husleje ind.

Da Organist Fisker i 1752 „kvitterede“ d. v. s. opsagde Or-

ganisttjenesten „formedelst dens ringe Levebrød“, saa foreslog Byfogeden en Forbedring af Stillingen, bl. a. ved, at den kommende Organist skulde have Ret til Offer ligesom Præsten og Kordegnen. Risom synes oprindelig at have været tilfreds med denne Ordning, men da det kom til Stykket, blev han alligevel betænkelig paa sit Embedes Vegne „i Henseende til de skadelige Svitter, som af slig Uordentlighed kunde følge“. Han befalede Nytaarsdag midt under Gudstjenesten Underdegnen at fjerne Organistens Offerbræt. Byfogeden stod imidlertid paa Organistens Side. Der førtes en meget langvarig Proces, hvori naturligvis Risom udfoldede hele sin gejstlige „Veltalenhed“ og Ordstrøm. Sagen begyndte ved Nytaarstid 1753 og sluttede først Decbr. 1756 med en kgl. Resolution, der gav Organisten Ret og paa lagde Stiftsøvrigheden „alvorligen at holde over, at samme saaledes allerunderdanigst vorder efterlevet . . .“¹⁾ Altsaa en ret kraftig, men fortjent „Næse“ til Risom, som man for Resten i denne Sag lærer at kende fra ikke helt smigrende Side.

Risom, der, som før antydet, var ret velstaaende, skænkede ved Gavebrev af 15. Decbr. 1766 100 Rdl.,²⁾ hvis Rente skulde lægges til Skoleholderens Løn, og 100 Rdl., hvis Rente skulde tilfalde de fattige i Grenaa. I samme Gavebrev meddeles, at Risom allerede har ladet opbygge et Pulpitur i Grenaa Kirke, som har kostet ham over 100 Rdl., og hvoraf Kirken i sin Tid kan hæve en anselig Rente, [nemlig ved at udleje dette Pulpitur, hvad da ogsaa fandt Sted lige til det sidste].

Desuden vil han, altsaa Risom, anvende endnu mere paa Kirken, om Gud lader ham leve.

Ved sidstnævnte Bemærkning maa han vist have tænkt paa Orgelet. Thi i Pontoppidans „Danske Atlas“ anføres, „at Orgelværket er ganske nyt og bekostet af Sognepræsten Johan Risom, Byfoged Behr og nogle faa af de bedste Borgere i 1760“.

Det ser ud til, at Risom ret tidligt er bleven en svagelig Mand, eftersom han i 1760 faar en Kapellan, Jacob Buch Jørgensen Steenstrup, som udnævntes „*cum spe successione*“, altsaa med Udsigt til at blive Efterfølger i Embedet. Samme Steenstrup, der var Søn af Præsten i Aalsø, var Risoms Svigersøn, idet han samme Aar ægtede Præstens Datter, Anna Sophie.

Af Præstelisten hos Wiberg faar man det Indtryk, at Steenstrup har været Sognepræst. Det er uden Tvivl forkert. I Justitsprotokollen kaldes han f. Eks. i 1765 „Sognepræstens Adjungtus og Successor“. Og andensteds oplyses, at da Steenstrup døde i 1777, kun 44 Aar gammel, „resignerede Hr. Risom“. Det vil

altsaa sige, at han først da tog sin Afsked. Hans Efterfølger, Melchior, er allerede omtalt Søndergade Side 87.

Risom blev dog boende i sin Gaard, indtil han døde. Og et Par Aar efter (1785) solgte saa Enken Gaarden til den nye Sognepræst,

PEDER HANSEN BRØCHNER

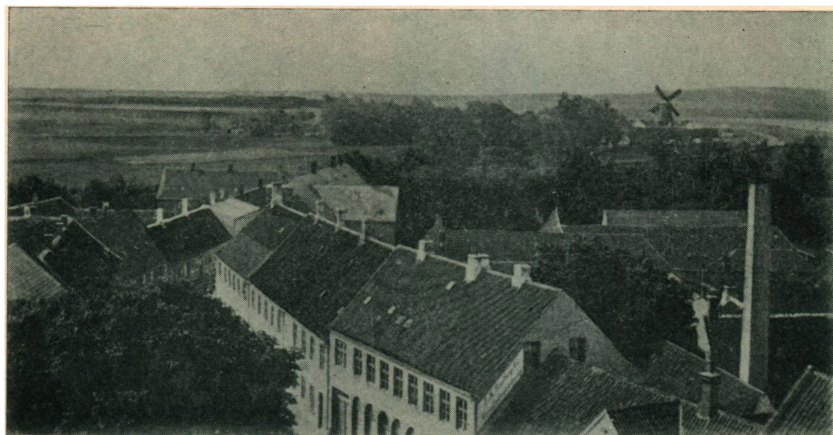
født $\frac{3}{8}$ 1748, Søn af Sognepræst i Spentrup Hans Brøchner, død i Raarup $\frac{12}{9}$ 1818, cand. theol. 1772 (1), Sognepræst i Ørting-Falling 1774—84, Sognepræst her i Grenaa $\frac{9}{7}$ 1784 til $\frac{20}{5}$ 1796, Provst 1791, forfl. til Raarup, hvor han døde. Gift 1) 1775 med Formanden, Bergenhammers, Enke i Ørting Marie Sommer. Hun døde 1796. Gift 2) 1797 Johanne Mariane Secher fra Sødringholm, Enke efter Pastor L. A. Rhoed i Veggerslev. Hun døde ca. 1857.¹⁾

Ved sit første Giftermaal blev Brøchner Stedfader til 6 Børn. Et af disse var Maren Hjersing Bergenhammer, som senere blev gift med Organist Møller her i Grenaa. Selv havde Brøchner i første Ægteskab 4 Børn og i andet 5 Børn, saa han har altsaa haft 15 Børn at sørge for. Intet Under, at Skiftet efter hans første Kones Død viste, at Formuen var Nul, idet Gæld og Formue nøjagtig gik lige op.

Om Provst Brøchners Liv her i Grenaa ved jeg intet. Efter at han i 1796 var rejst herfra til Raarup i Bjerre Herred, havde han en slem Sag mod en Peder Lauritsen paa Nattrup Mark, „som beskyldte ham for Ubodfærdighed i Lærdom og Levned, for Overtrædelse af Guds og Kongens Lov ved Misbrug af Helligdagen, ved Lege- og Julestuer, Sværgeren og Banden“. „Ved Tingsvidne blev bevist, at Brøchner var en aarvaagen og nidkær Embedsmand, at hans Taler var i Overensstemmelse med Aabenbaringen og hans Levned exemplarisk. Ved Dom 1803 blev Lauritsen idømt en betydelig Mulkt“.²⁾

I 1799 solgte Brøchner Gaarden i Grenaa til Forvalter Laurits Jespersen paa Ørbækgaard. Jespersen har vistnok ikke personlig beboet Stedet, men derimod boede hans Enke her i mange Aar. Da han imidlertid ejede flere Ejendomme i Grenaa og spillede en betydelig Rolle i Byen og Omegnen, skal jeg anføre lidt om ham.

Laurits Jespersen blev i en ret tidlig Alder Forpagter af Ørbækgaard, der stod under Grevskabet Scheel (nuv. Benzon) og havde et udstrakt Jordetilliggende. Han blev senere ex. jur., Godsforvalter paa Scheel og Birkedommer sammesteds. Jespersen var Løjtnant ved Landeværnet og blev, kort før han døde, udnævnt til Kaptajn. Gennem Mængder af Pantebogstilsførelser faar man Indtryk af, at han har været en Mand med ualmindelig

Udsigt fra Kirketaarnet over Hotel „Dagmar“ og Naboejendommene i 1880'erne.

Dygtighed og Forretningssans og med udpræget Administrations-
evne.

Foruden det allerede nævnte ejede han Tøstrup Sogns Konge-
og Korntiende, som han havde købt af Toldkasserer Fr. Hansen.
Jespersen døde $24/3$ 1804.

Hans Enke, Ane Cathrine Esmark, vistnok Søster til Forp.
Esmark paa Katholm, overlevede ham i mange Aar og boede i
Gaarden her paa Torvet. En af deres 3 Sønner, Jesper L. Jes-
persen, var en Tid ansat paa Herredskontoret i Grenaa. Han
blev senere Forpagter paa Ausinggaard i Ringkøbing Amt og gif-
tede sig i 1826 med den kendte Grenaa-Købmand Rasmus Bangs
Datter Gjertrud Elisabet. Han var saaledes besvogret med Told-
inspektør Starck og Kaptajn Knudsen, om hvem senere vil blive
fortalt.

I nogle Aar havde Fru Jespersen Gaarden udlejet til en
„Tobaksfabriquør“ Jesper Bagge. Det blev dog ikke af lang Varig-
hed, da det viste sig, at en Tobaksfabrik ikke kunde gaa i Grenaa.

Efter Fru Jespersens Død solgte Arvingerne i 1832 Gaarden
til Handelshuset Philip Ree & Co. i Randers. Dette Handels-
hus købte eller overtog for ufyldstgjorte Fordringer i Aarene
omkring 1830 adskillige af Byens største Gaarde og Ejendomme,
f. Eks. „Jødegaarden“, „Aftenstjernen“, „Jeppetofte“ m. m.

Ree & Co. delte straks Gaarden i to Dele og solgte de
nordlige 17 Fag til Naboen mod Nord, Købmand H. B. Kruse,
det er vistnok i Hovedsagen det Stykke, hvor nu Købmand
Mors bor. Resten solgtes i 1841 sammen med „Jødegaarden“
overfor til Svigersønnen H. Hartvigson, og den fulgte saa de

Ældre Billede af Hotel „Dagmar“.

skiftende Ejere af Købmandsgaarden, indtil den ved Windings Fallit i 1862 overdroges til Kreditforeningen.

Efter meget gamle Folks Beretning skal der dengang have været Tømmerplads og Pakhus her. Om det er den oprindelige gamle Gaard, der er anvendt dertil, eller om den er nedrevet eller erstattet med et nyt Pakhus, lader sig næppe nu afgøre.

Vi kommer nu til atter en Gang at beskæftige os med J. N. Winding.

I de Aar, der var gaaet, siden han fraflyttede Købmandsgaarden (se heri Side 56) havde han vistnok nærmest levet af sit Avlsbrug. Det er nogle faa Avertissementer i „Grenaa Avis“, som lader mig formode det. Skattelisterne viser, at hans Indtægter har været ganske forsvindende.

Kreditforeningen havde imidlertid solgt Ejendommen, hvorom her tales, altsaa hvor nu Hotel „Dagmar“ ligger, til Proprietær Ole Larsen i Thøstrup. Winding, som jo uden mindste Tvivl var en Mand med Idéer, var saa kommen i Tanker om, at man her i Grenaa savnede et moderne, komfortabelt Hotel med en stor Sal, og at han vel nok var den rette Mand til at sætte det hele i Sving. Men Pengene manglede han jo desværre ganske. Han henvendte sig da til en Kreds af Venner fra de gyldne Grosserer dage og fik dem til at tegne sig for Aktier i Foretagendet. Og paa den Maade fik han opbygget og indrettet et Hotel, der for sin Tid sikkert var tip-top moderne efter en lille Provinsbys Fordringer.

Det aabnedes 14. April 1867. Winding fik sit Købmandsborgerskab ombyttet med Gæstgiverborgerskab, og det fortælles for ganske bestemt, at han personlig rejste over til Kongen og søgte Audiens for at anmode om Tilladelse til at opkalde Hotellet efter Prinsesse Dagmar.

„Grenaa Avis“ indeholdt Dagen efter Aabningen en overmaade anerkendende Artikel, hvori nævnes, at det fuldkommen er naaet at indrette Hotel „Dagmar“ komfortabelt og tidssvarende, saa der næppe findes nogen By af tilsvarende Størrelse, hvor der er sørget bedre for de Rejsendes Bekvemmelighed.

Det er første Gang, at Ordet Hotel forekommer i Grenaa

Gæstgiver J. N. Winding og Frue.

Bys Historie. Men omtrent samtidig dukkede saa ganske vist ogsaa Hotel „Grenaa“ op paa Torvets modsatte Side (se heri Side 72). Hidtil havde man altid gaaet paa „Gæstgivergaarden“. Og længe, længe efter vedblev jævne Folk at kalde Hotel Dagmar „Gæstgivergaarden“, medens den anden paa Storegade, som imidlertid var overtaget af H. Bonke, hed „Gammel Gæstgivergaard“.

Den første større Festlighed i det nye Hotel fandt Sted ^{26/5} 1867 i Anledning af „de kongelige Majestæters Sølvbryllup“. Det var Kommunalbestyrelsen, der var Indbyder. Entréen var 2 Rdl. for en Herre og 1 Rdl. for en Dame. Det var jo ret dyrt, men heldigvis tilføjes i Annoncen: „Serveringen sker med koldt Kjøkken, som er indbefattet i Prisen“. Festen forløb særdeles vel.

Byens selskabelige Klub „Foreningen“, som havde faste maanedlige Spisninger — kun for Herrer — og som nogle Gange i Vinterens Løb foranstaltede musikalske Sammenkomster, hvor der ogsaa var Damer med, samt selvfølgelig nu og da Baller, havde hidtil haft Lokale paa „Gæstgivergaarden“, som altsaa Bonke havde overtaget.

Den flyttede straks op til Hotel „Dagmar“ og fik Lokaler paa 1. Sal. Som Helhed kan det vistnok siges, at den „finere“ Del af Byens Publikum fulgte med derop og arrangerede sine Festligheder der. Men egentlig er det dog vist sandt, hvad der engang er sagt af en Kender af Datidens Forhold, at til Gæstgiver egnede Winding sig heller ikke, og Hotel „Dagmar“ blev ham ikke den Indtægtskilde, han havde haabet.

Nej, Windings Pengesorger var ikke forbi. Der havde ikke

Hotel „Dagmar“ ca. 1890. I Baggrunden ses Hotelvognen, der regelmæssig til hvert Togs Ankomst og Afgang kørte til Banegaarden efter eller med Hotelgæster. Turen gik altid gennem Østergade.

meldt sig Aktionærer nok ved Starten. Windings senere Opfordringer havde ikke frugtet tilstrækkeligt, og 2 Aar efter maatte han i Avisen meddele, at det ikke var lykkedes ham at faa et 1. Prioritetslaan til Udløsning af det Beløb, som den forrige Ejer, Ole Larsen, skulde have udbetalt. Ikke heller havde han kunnet faa et Laan mod Sikkerhed i „de rørlige Ejendomme“. Der var derfor berammet Auktion over Ejendommen, og Winding beder saa i denne sin Avisredegørelse sine Kreditorer om endnu en lille Frist for om muligt at faa de attraaede Laan ordnet, saa han kunde fortsætte Virksomheden.

Det lykkedes nu ikke, og i September lod Kreditforeningens Skiftekommission Gaarden stille til Auktion.

Winding var dog stadig Vært i nogle Aar endnu, og først November 1873 var det uigenkaldeligt forbi med hans Hotelvirksomhed i Grenaa. Han forlod Byen efter først at have sat sin Efterfølger ind i Sagerne, men levede endnu i en lang Aarrække, vistnok i København, hvor han døde ²⁹/₅ 1905. Af hans mange Børn var en Datter gift med den kendte Præst Chr. Sørensen ved Garnisons Kirke.

Ved Auktionsskødet var i 1871 Slagtermester J. A. Jørgensen bleven Ejer af Hotellet, som han først udlejede og derpaa i 1874 solgte til

CHRISTOPHER KNUDSEN

født i Rolsø Sogn paa Mols ¹⁹/₈ 1848, død ²³/₁₁ 1903. Borgerskab i Gr. ¹/₁₁ 1873. Gift ¹⁷/₁₀ 1872 med Mette Laursen, Datter af Gaardejer og Hestehandler Søren Laursen, Essig (Sdr. Herred). Hun født ²⁴/₉ 1850.

Dermed var Foretagendet kommet paa de rette Hænder.

Knudsen, som altsaa var en Landmandssøn, havde begyndt sin Løbebane som Karl paa Hotel „Skandinavien“ i Aarhus. Hans Hustru havde samtidig haft Plads der i Byen. Da de to unge i 1871 var til en Familiefestlighed i hendes Hjem, kom det paa Tale, at Hotel „Dagmar“ var til Salg. Næste Dag tog saa Knudsen sammen med hendes Fader ud at se paa Hotellet. Slagtermester J. A. Jørgensen, „gamle Jørgensen“, som han kaldtes, der var Svigerfaderens Ven, ordnede Handelen og var en af de ivrigste for at faa den bragt i Stand. Han havde straks set, at Mette Laursen var som skabt til at være Hotelfrue.

Ungdomsbillede af
Hotelejer C. Knudsen og hans Forlovede.

Før det unge Par giftede sig og gik ind i den nye Virksomhed, erhvervede de hver paa sin Vis en passende Uddannelse i Faget. Og det kan altsaa siges, at med dem kom Hotellet i de rette Hænder. Fru Knudsen var en utrættelig Leder af Køkkenet, og det var tit forbavsende for Husets Venner, hvad hun kunde overkomme. Og Knudsen viste sig snart som en fin Administrator af det store Foretagende.

Der blev snart efter Lejlighed til at vise, hvad Huset formaede ved Kongefrokosten 9. Septbr. 1876, faa Uger efter Jernbanens Aabning og Indvielse, da Kongeparret med Følge, bl. a. Kong Georg af Grækenland, gjorde Ophold i Grenaa. De var paa Vej til Viborg Domkirkes Indvielse, og de høje Herskaber sammen med Byraadet, Byens Embedsmænd med Damer o. fl. blev til udelt Tilfredshed beværtet i Hotel „Dagmar“s store Sal.

Baade Knudsen og hans Hustru var myreflittige og paapasselige, men ved Siden deraf med det rette Begreb om, hvordan Sagerne skulde gribes an. Og i Aarenes Løb førte de Hotellet frem til at blive et nobelt og vel anset Hus og opnaaede selv særdeles gode Kaar. Knudsen, der havde stor Interesse for offentlige Anliggender, sad i en Række Aar i Byraadet, valgt af den højstbeskattede Vælgerklasse, og satte en Ære i, at man — og ikke mindst Hotelgæsterne — kaldte ham „Senatoren“. Det

Hotelejer C. Knudsen og Frue.

har selvfølgelig været ham en Tilfredsstillelse, at han, der selv havde banet sig Vej fra meget jævne Forhold, regnedes blandt Byens „Spidser“. I Byraadet var det især Plantningsagen, der havde hans udelte Interesse.

Paa Billedet Side 118 ses den kendte Hotelvogn, der regelmæssigt til hvert Togs Ankomst og Afgang svingede op over Torvet og ud til Banegaarden for at aflevere eller modtage Hotelgæster.

I 60 Aars Alderen døde Knudsen pludselig af et Hjerteslag. Fruen solgte Aaret efter, i 1904, Hotellet til Peter C. Larsen, Søn af gamle Politibetjent Larsen her i Grenaa. 1910 Albert Jensen, der senere blev Kulhandler. Jensen moderniserede og delvis ombyggede Hotellet. 1919 Hans Pedersen. 1921 Fogedretten til N. C. Thalund, der er dets nuværende Ejer.

TORVET NR. 8

Købmand Mors. Matr. Nr. 126.

Den Grund, hvorpaa nu Købmand Mors' Ejendom ligger, er fremkommet ved Sammenlægning og senere Adskillelse mellem Stykker af de to Naboejendomme Hotel „Dagmar“ og „Jernstøberiet“, saaledes at det ikke er muligt uden alt for mange Forklaringer at gøre Rede for de oprindelige Grænser.

Saa meget kan siges, at det var J. N. Winding, den daværende Ejer af Grunden, hvor nu Hotel „Dagmar“ ligger, som i 1857 frasolgte en mindre Parcel paa 440 □ Al. af denæ til Købmand A. Schou, som derpaa opbyggede en Ejendom.

Anton Peter Schou var født $1\frac{1}{6}$ 1829 som Søn af Cato

Schou paa Østergaard. Han havde lært Handelen i Aarhus og tog Borgerskab som Manufakturhandler i Grenaa $^{24/3}$ 1855.

Det er tidligere omtalt, hvor vanskelige de sidste Aar af 50erne var for Købmændene. Og Schou var en af de mange, som gik fallit. Som saa mange andre i de Tider gav han sig saa til at være Fotograf. Det krævede dengang ikke nogen videre Læretid og ingen stor Driftskapital. Og da det jo var noget ganske nyt, som mange skulde prøve, var der i de første Aar Kunder nok. Omrejsende Fotografer havde der været nogle Aar før. Men Schou er den første egentlig bosiddende Fotograf i Grenaa, og Forretningen begyndte i 1863. Et Par Aar efter flyttede han til Mogensgade og derpaa i 1868 til Kannikegade, henholdsvis hvor nu Fotograferne Jørgensen og Christiansen bor.

Fotograf A. Schou.

Ejendommen her solgte Kreditforeningen i 1868 til Manufakturhandler P. Forum. Han boede her nogle Aar, men udlejede Forretningen til en Del ret hurtigt skiftende Manufakturhandlere. Først hen i 80erne, da J. Lindberg lejede Butikken, kom der Gang i Forretningen.

Forinden vi omtaler Lindberg, vil der være Anledning til at minde om, at Byens Toldkontor i en Række Aar fra 15. Oktbr. 1865 og fremefter var i Ejendommen. Toldkontoret var paa 1. Sal og Oplaget i en Bygning i Gaarden. Toldkontoret havde dengang ikke nogen selvstændig Bygning. Toldforvalteren maa formodentlig have faaet Kontorholdsgodtgørelse, og hvor han flyttede hen, fulgte altsaa Toldkontoret og Vareboden med.

Toldforvalter, Justitsraad

LAURITS W. STRANDGAARD

R. af D

født $^{4/8}$ 1804, død i København $^{26/2}$ 1891. Toldinspektør i Ebeltoft 1836—51, Toldforvalter i Grenaa 1851—75. Gift 1830 med Sara Sophie Leerbech fra Næsberg Præstegaard, hun døde $^{8/4}$ 1866.

Toldforvalter L. W. Strandgaard.

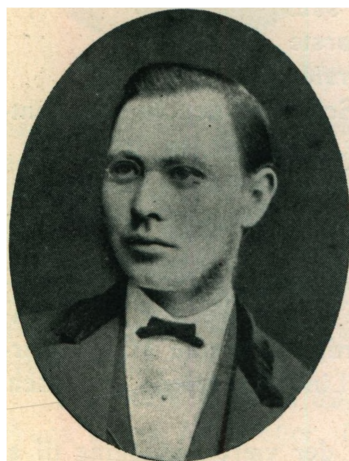
To af Ægteparrets Sønnesønner blev landskendte Læger. Dr. med. Holger Strandgaard, Overlæge ved

Aarhus Kommunehospital og Dr. med. Julius Strandgaard, Overlæge ved Boserup Sanatorium.

JENS MARINUS LINDBERG

som altsaa kun var Lejer af Manufakturhandelen, var født i Skanderborg $\frac{4}{7}$ 1848, Søn af Snedker Lindberg. Efter sin Konfirmation kom han i Lære hos sin Onkel, Købmand P. Jensen paa Storegade i Grenaa.

I 1876, da Banen aabnedes, da Posthuset flyttedes til Banaagaardsbygningen, og da Postmester Skjerbek tog sin Afsked, blev det hidtilværende Postkontor ledigt.

Manufakturhandler J. M. Lindberg.

Det var i den Bygning paa Østergade, som nu ejes af Læge Madsen. Dette Lokale lejede Lindberg og aabnede deri en lille, yderst beskeden Manufakturbutik $\frac{2}{5}$ 1877. Butiksinventaret bestod rent bogstaveligt kun af en Disk og nogle Stole, hvorpaa Varerne laa opstabled. Nogen Tid efter flyttede Lindberg op paa Torvet, hvor han lejede en stor Stue hos Købmand Beyer paa Hjørnet af Nørregade. Og derfra flyttede han saa senere ned i den Butik, hvorm her fortælles. Han fik her en god,

solid Handel, nærmest med Landboere.

Lindberg, der var ugift, var noget af en Særling, men en meget belæst og begavet Mand. Som ung havde han som Marine-soldat ved Intendanturen, ombord paa Fregatten „Jylland“ været med paa lange Sørejser til fjerne Lande, og Kærlighed til Rejser beholdt han, saaledes at han, da han kom til Penge, foretog adskillige Ture rundt i Europa.

Fra Soldatertiden ombord paa Fregatten „Jylland“ er bevaret et morsomt Fotografi, som her vedføjes. Det forestiller Lindberg (i Midten) og hans Ven William Holm. Han var dengang Farmaceut, men blev senere Guldsmedemester, idet han overtog sin Faders Forretning. Længe efter giftede han sig med Lindbergs Søster, der i en Aarrække havde en lille Forberedelsesskole for Piger med Lokale oven over Forretningen i Broderens Lejlighed. Personen til højre er den senere saa kendte Overlæge Lassen i Randers, der aftjente sin Værnepligt som Reservelæge paa Fregatten „Jylland“. De tre sluttede paa dette Togt et varmt Venskab.

Lindberg var en stor Elsker af Naturen og en meget ivrig Lystfisker. Man kunde daglig se ham vandre op og ned langs Aaen med Fiskestangen i Haanden.

Han døde pludselig (af Apopleksi) ^{2/10} 1899 og efterlod sig en Formue paa ca. 200,000 Kr., hvoraf hans mangeaarige Kompagnon, Frk. A. Bruun, arvede en Del. Men 26,000 Kr. testamenterede han til Bør-

Holm, Lindberg og Dr. Lassen paa Fregatten „Jylland“.

neasylet i sin Fødeby Skanderborg, og et lignende Beløb var der til Børneasylet i Grenaa. Det kan endvidere nævnes, at Lindberg ved at udsætte 2000 Kr. til Grenaa Haandværkerforening paa Betingelse af, at denne inden en vis fastsat Tid, vistnok 2 Aar, opførte en Foreningsbygning, var den direkte Aarsag til, at Pavillonon i Anlægget blev bygget.

I Ejendommens anden Butik boede Guldsmed N. C. Fordsmænd. Han købte i 1898 Ejendommen af Forums Arvinger. I 1909 solgte han den til Købmand P. Thorup, som havde overtaget Lindbergs Manufakturhandel. 1910 efter Thorups Død til Købmand Johs. Mors, der er den nuværende Ejer.

JERNSTØBERGAARDEN

(forh. „Præsteresidentzen“)

*Ældste
Brandforsikring
Nr. 11.*

Torvet Nr. 6 Købmand Thomsen, „Grenaahus“,
Matr. Nr. 125 a.

Paa den Grund, hvor senere Jernstøberiet laa, og hvor nu „Grenaahus“ er bygget, laa i omtrent et Aarhundrede Byens Præstegaard, „Præsteresidentzen“, som man dengang meget højtideligt udtrykte sig.

Den ældste Præstegaard fra den protestantiske Tid har ligget paa Østergade, hen mod Hjørnet af Nørregade som Nabo til den ældste Latinskole. Jeg har tidligere været meget stærkt i Tvivl om dette Spørgsmaal, fordi der synes at være en vis Modstrid mellem de meget sparsomme ældste Vidnesbyrd. Gennem en Række Undersøgelser af Tingbøgerne, som her ikke er Plads til at anføre, anser jeg det imidlertid nu for at være uomstødelig beviseligt, at det virkelig har forholdt sig saaledes.

Endvidere maa det anses for en Kendsgerning, at denne Præstegaard paa Østergade er nedbrændt adskillige Aar senere end Aarstallet 1627, som angives i „Trap“, men dog forinden 1664, da der nævnte Aar tales om „den afbrændte Præstegaards Plads“.¹⁾

Formentlig er Præstegaarden saa ved den Tid flyttet herved paa Torvet, dengang kaldet Søndergade. Maaske har det været i en allerede eksisterende Gaard, men derom er det vist ikke muligt at faa Vished.

Dog kan man sikkert gaa ud fra, at i hvert Fald Sognepræsten Wineke har boet her.

GERT MATHIESEN WINEKE

født $\frac{2}{7}$ 1649, Søn af Dr. theol. Mathias Wineke, tysk Kapellan ved Vor Frelser Kirke paa Christianshavn, død $\frac{3}{3}$ 1702. Pers. Kap. i Taarnby 1672, Sognepræst i Grenaa (udn.) $\frac{16}{3}$ 1674— $\frac{9}{3}$ 1686.

Straks efter at Wineke havde tiltraadt Embedet, anskaffede han en Kirkebog, der sikkert har været Byens første. I hvert Fald er det den første, som findes bevaret i Landsarkivet i Viborg. Wineke skriver paa dens første Side saaledes: „Udj min Tilkomst her til Stedet fant ieg ingen Kirkebog, Alterbog eller andet, som Ordinancen tilholder. 1. Maj 1674, G. Wineke“.

Bogen inddeltes i flere Afdelinger, og hver af disse forsynede Præsten med en lille bibelsk Sentens. Foran Afsnit 1 med Trolovelser og Brudevielser staar: „Det er ikke got, at Mennisken er Ene“. Ved „Børnedaab“ staar: „Uden saae er, at nogen igien føees ved Vand og Aand, da kand han ikke komme i Guds Rige“. Og ved „Liig, som ere Begrafne“ staar: „Salige ere de, som ere døde i Herren“. Sidstnævnte Afdeling slap nu baade Wineke og den næstfølgende Sognepræst meget let over at føre, idet hele Bogføringen rent bogstavelig blot bestod i ved Aarets Slutning at skrive een enkelt Linie, nemlig: „Anno 1674 begrafen 25 Liig, Anno 1675 begrafen 27 Liig o. s. v.“ Saaledes vedvarede det til 1733, da man begyndte at indføre Navn paa de begravede

og Dato for Begravelsen. Dødsdagen nævntes derimod ikke. Der hengik endnu over et halvt Aarhundrede, inden man kom saa vidt.

Mens Wineke var Præst, brændte Præstegaarden, men Kirkebogen blev altsaa heldigvis reddet. Det var i Aaret 1683. Det er formodentlig et Minde fra denne Brand, som blev fremdraget nu i 1929, da Jernstøbergaarden blev nedrevet. Om trent 2 Meter under nuværende Gadehøjde og hen under Ydermuren fandtes en Økse siddende fast i en stærkt forkullet Egebjælke. Nationalmuseet har erklæret, at det er en Arbejdsøkse, stammende fra Tiden omkring 1500. Den findes nu nede paa Museet.

I 1686 tog Wineke Magistergraden, fik nyt Embede i København og blev samme Aar Sognepræst ved Holmens Kirke.

Hans første Hustru var Søster til Griffenfeld. Men dennes Storhedstid var jo allerede paa den Tid forbi. Saa det kan ikke have været dette Svogerskab, som gav W. Haab om at faa Bispeembedet i Ribe, da Biskop Ancher døde i 1701. Iflg. Wiberg lød Winekes Ansøgning til Kongen om Embedet saaledes:

„Stormægtigste Monarch! Bisp Ancher siges død, —

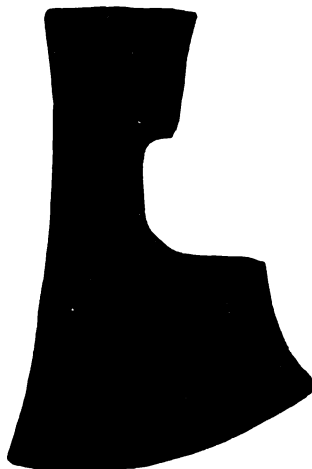
Hjælp fattig Holmens Præst til dette Stykke Brød“.

Men Kongen svarede:

„Ærværdig Mester Gert! Bisp Ancher er vel død —

Men du ej værdig til at nyde saadant Brød“.

Winekes Afløser i Præsteembedet i Grenaa blev den hidtilværende Kapellan ved Byens Kirke

Økse fra Middelalderens Slutning, fundet i 1929, da Jernstøbergaarden blev nedbrudt.

OVE CHRISTENSEN BROCH

født 1647 som Søn af Sognepræsten i Hammelev Christen Jensen Broch, død her i Embedet 1729. Efter først en Tid at have været Feltpræst blev Broch res. Kapellan i Grenaa $\frac{4}{7}$ 1673. Sognepræst (udn.) $\frac{19}{3}$ 1686. Herredsprovst 1702. Gift 1) $\frac{20}{6}$ 1674 Anne Larsdatter Rafn, Datter af Sognepræsten i Ørum. Gift 2) Birgitte Christophersdatter Helsing, død $\frac{25}{1}$ 1700. Gift 3) $\frac{19}{5}$ 1705 Mette Roede, begr. $\frac{26}{5}$ 1763.

Ove Broch var af Præsteslægt, idet foruden Faderen ogsaa 2 af hans Brødre var Præster. Han blev Stammefader til en talrig og meget anset Slægt af Købmænd her i Grenaa, som gennem hele Aarhundredet regnedes blandt Byens fornemste Fami-

lier, og som paa mange Maader spillede en betydelig Rolle i Byens Liv.

Broch var gift 3 Gange. Wibergs Præstehistorie nævner kun hans første og hans sidste Hustru. Nr. 2 kendes ikke. Men paa en Metalplade fra hendes Kiste fra Familiebegravelsen under Gulvet i Vaabenhuset i Kirken, en Plade, som nu findes i Museet, staar:

„Her hviler hæderbaarne Matrone Birgitte Christoffersdaatter Helsing, barnefødt i Holbech Pæstegaard d. 12. Martii 1641, død i Grenaae d. 25. Januar 1700, hvor hun lefvede i Ehteskab i 24 Aar med Hr. Ove Broch Sognepræst og avfledte tilsammen 7 Børn. Gud give hende en glædelig Opstandelse“.

Det er altsaa netop denne Hustru, som er Moder til omtrent alle Brochs Børn.

Brochs 3dje Hustru var vistnok Datter af hans Nabo, Grenaa-købmanden Niels Christensen Skræder, tidligere Raadmand i Byen. Hun var sikkert Enke efter en Ritmester Johan Valentin Schubart. Ove Broch blev ved dette Ægteskab Svoger til sin egen Søn Christopher, som var gift med Mettes Søster Karen (se heri Side 43).

Brochs ældste Søn af andet Ægteskab hed Christen efter Bedstefaderen. Han studerede Theologi, tro mod Traditionen. I Grenaa Tingbog er bevaret et Tingsvidne, som Faderen erhvervede 8. Marts 1706 angaaende denne Søn.

En anden theologisk Student, Niels Sørensen Lung, havde i en Ansøgning til Kongen angaaende Præsteembedet i Dalbynedre fremsat den Beskyldning mod Christen Broch, at han skulde „saa godt som have tvunget den afdøde Præst i Dalbynedre, Sal. Lucas Friis, til, da han laa paa sit Dødsleje, at afstaa Embedet til ham“, Chr. Broch.

Præsten vil nu paa Tinge føre Vidner paa, at Beskyldningen er Usandhed, bl. a. afhørtes den afdøde Præsts Enke.

Naa, hverken Chr. Broch eller Lung fik nu Embedet, der „ved en Hændelse“ stod ubesat i over et Aar.¹⁾ Chr. Broch, som en Tid havde været Hører ved Latinskolen i Grenaa, „resig-nerede“ senere og blev Hovmester paa Gl. Estrup, hvor han døde.

I Tingbogen fra 1707 er bevaret en anden lille Historie fra Ove Brochs private Liv. Han kunde ikke have sin Frugthave i Fred, og 24. Aug. lod han indstævne Jens Jensen Jep, som et Par Nætter før havde gjort Indbrud i Haven og villet bortstjæle Præstens Frugt. Han fremlagde som Bevis i Retten den Spade, som Gerningsmanden havde kastet fra sig, da han saa sig opdaget, og desuden en Pose, som han havde medbragt til at bortføre Æblerne i.

Der havde ogsaa nogle Nætter forinden været Indbrud, hvorved der var stjaalet en Del Frugt. Jens Jep nægtede, men blev alligevel arresteret.¹⁾ Imidlertid brød han ud af Arrestkælderens, og det var ikke til at faa fat paa ham igen. Da han tidligere havde stjaalet Frugt, bl. a. fra Ove Brochs Svigerfader Niels Christensens Have, idømtes han ved Dom af 10. Oktbr. s. A. „at miste sin Hud“, det vil altsaa sige „kagstryges“. Han havde ingen Boes Lod, altsaa fast Ejendom, som ellers efter Loven skulde have været forbrudt, og det ses ikke, om han senere blev fanget og kom til at udstaa sin Straf.

Grenaa Kirke havde ikke før Brochs Tid haft noget Orgel. Sammen med sin Kollega i Kirkeinspektionen, Byfoged Blichfeld, lod Ove Broch bekoste et saadant, som opstilledes i Kirken og toges i Brug 1. August 1696.²⁾ Den første Organist hed Friderich Storm.

Han lønnedes med 32 Slettedaler aarlig, for hvilken Løn han tillige skulde „betiene Klochernes Tieneste“. ³⁾

Ove Broch levede jo i Ortodoksiens Tidsalder. Om hans egen Forkyndelse haves ingen Efterretninger. Men Indtrykket, som man faar af flere spredte Smaatræk, er, at han har staaet i et vist patriarkalsk Forhold til sin Menighed.

Mens han var Præst, fik den danske Kirke et nyt Ritual, en ny Alterbog og sidst, men ikke mindst, en ny Salmebog, nemlig Kingos.

I 1702 døde den gamle Provst Niels Bøgh i Fjellerup, og Ove Broch blev hans Efterfølger i Provsteembedet, som han beholdt i 27 Aar. Broch var Præst i Grenaa i 56 Aar ialt. Han var altsaa, hvad man kaldte „Jubellærer“, d. v. s. Præst i over 50 Aar, og er som saadan anført i Treschows Bog.

Af hans Afkom er tidligere nævnt Købmændene Christopher og Ove Broch, og flere vil følge.

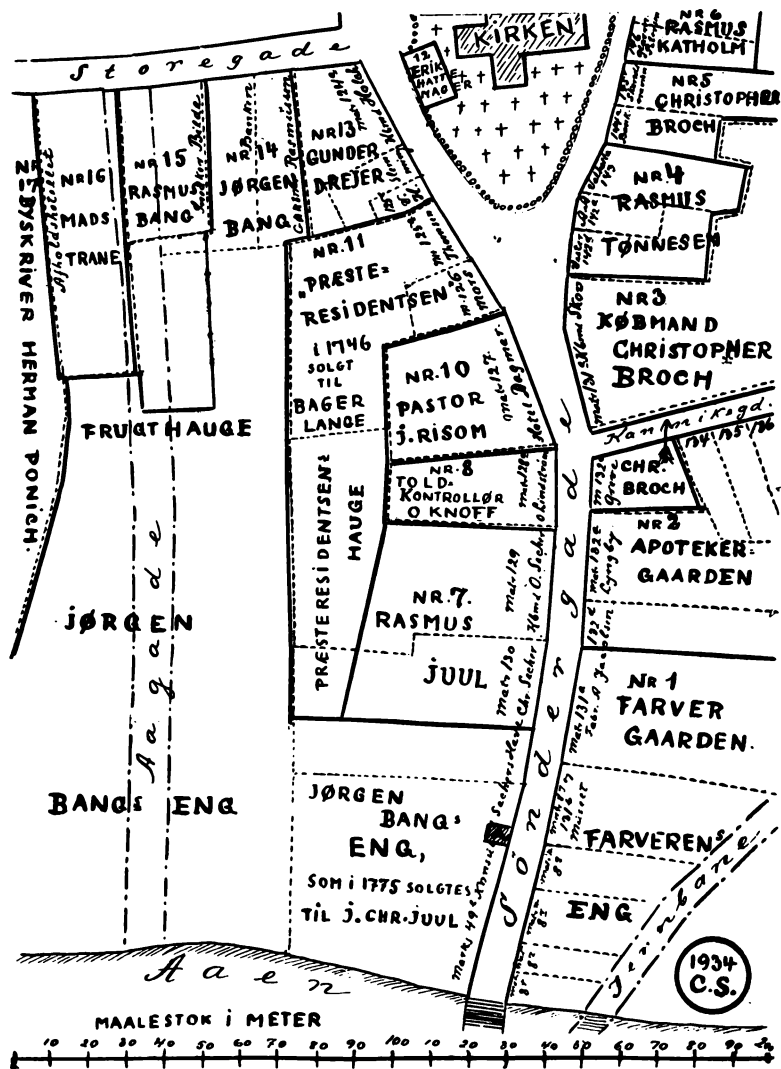
I 1729 døde saa Provst Broch, 82 Aar gammel, — han bestred sit Embede til det sidste.

Hans Efterfølger blev

POUL WINTHER

født 1695, udn. til Sognepræst her ⁴/₁₁ 1729, død i Embedet ²⁷/₈ 1743. Gift ⁹/₁₂ 1731 Christiane Marie Broch, Datter af den afdøde Provst. Hun begr. ²⁴/₁₂ 1736.

Fra Poul Winthers Embedstid er bevaret et overmaade interessant Haandskrift angaaende Grenaa, forfattet af Præsten paa Anholt, Frid. Johs. Valentin Dauw, der formodentlig ofte har opholdt sig her i Grenaa paa Gennemrejse, naar han skulde frem

RIDS

over Søndergade omkring 1750

tegnet skønsmæssigt paa Grundlag af de ældste Skøde- og Pantebøgers Opgivelser og med Benyttelse af Landmaaler Storms Kort fra 1799 og det nuværende Bykort.

De stærkt optrukne Streger er de daværende Grænser for Ejendommene, de punkterede Linier er de nuværende Grænser, de stiplede Linier er Aagade og Jernbanen, som er indtegnet for Oversigtens Skyld. Nr. 12 ligger inde paa selve Kirkegaarden, lige ud for Storegade og tæt ved Kirketaarnet. Nr. 9 var en ganske lille Ejendom, som snart efter udgik af Brandforsikringen, da den indjæmmedes under Naboejendommen. A er Søndergades Told- og Accisebod, som har ligget paa Jørgen Bangs Eng.

C. Svenstrup.

STAMTAVLE over Efterkommere af *Ove Christensen Broch*, Sognepræst og Provst i Grenaa, født 1647, død 1729.¹⁾

gift ¹⁾ ^{20/9} 1674 Anne Larsdatter Rafn g. ²⁾ 1675 Birgitte Christophersdatter Helsinge, f. ^{12/3} 1641, d. ^{25/1} 1700 g. ³⁾ ^{15/5} 1705 Mette Roede, begr. ^{26/5} 1763
vistnok

Jørgen Broch, f... g. 1705	Christen, f. 1677 cand. theol. Hov- mester p. Gl. Estrup	Johanne f. 1679 dbt. ^{15/4} 1680, d. ^{15/6} 1761	Christopher og Konsumtionsforpagter i Grenaa	Thomas f. 1682	Ane Marie f. 1685	Birgitte f... d. ^{4/11} 1742 g. ^{11/8} 1729 Enkem. Konsumtionsforp.	Christiane Marie f... begr. ^{24/12} 1736 g. ^{9/12} 1733 Sognepræst Povl Winther	Thyge dbt. ^{28/3} 1706
Gjertrud Stephendatter						Jørgen Rasmussen Bang		
fl. Børn, bl. a. Rasmus, Skipper i Grenaa		g. ¹⁾ ^{28/12} 1713 Karen Nielsdatter Busk						
Jørgen, f. 1742, d. 1779, g. m. Cathrine Baasted		g. ²⁾ ^{19/6} 1739 Anne Hansdatter Kleitrup						

Niels Christan f. 1770	Rasmus f. 1771	Thomas, f. 1772, d. ^{2/5} 1819 Borgerkapt. og Købmd. i Grenaa	Ove Broch B. f. 1731	Christen Broch B. f. 1732	Jens Poulin W. db. ^{7/7} 1734, d. ^{19/1} 1802 Købmd. i Grenaa	Birgitte Marie f... død 1760 g. 1756 Jens Jørgensen Bang
g. ¹⁾ Mad. Cath. Alberg, g. ²⁾ 1805 Jfr. Anne Kirstine Broge						

Anne Sophie Cathrine, f. 1806

Birgitte db. ^{21/9} 1714	Ove Broch, døbt ^{28/12} 1739, død ^{16/10} 1800 Kbmd., senere Konsumtionsoverbetjent i Grenaa, g. ^{25/11} 1763 Anna Cathrine de Hemmer 5. Børn, hvoraf	Hans Kleitrup Broch, døbt ^{27/11} 1740, død ^{6/10} 1786 Kbmd. i Gr., g. ¹⁾ ^{16/12} 1763 Mdm. Hansd. Tørsleff, død 1769, g. ²⁾ Karen Rhode, død 1787	Thyge Broch db. ^{1/4} 1742, Kbmd. i Grenaa, senere Forpagter paa Rugaard	Karen Busk Broch frst. ^{17/7} 1744, g. ^{28/3} 1762 Kbmd. Poul Helles Rhode
--------------------------------------	---	--	---	---

Ane Kleitrup f. 1768, d. 1837 g. ^{2/11} 1797 Kbmd.	Kirstine Marie f. 1778, d. 1854 (?) g. ^{11/2} 1819 L. C. Berg- mann, Sognepræst i Karlbj-Voldby	Hans de Hemmer Broch f. 1781, d. 1855 Ejer af Bjelderup Ladegaard g. Severine Møller
---	--	---

Anne db. ^{28/7} 1765	Hans db. ^{1/5} 1767	Christopher frst. ^{9/8} 1768	Else Cathrine db. ^{3/8} 1771, d. før 1787	Jensine Elisabeth frst. ^{1/3} 1772, d. ^{28/5} 1853 g. ^{4/6} 1793 Kbmd. og Vice- konsul Amdi Chr. Kruse f. 1764, død ^{29/11} 1830	Anna f. 1773, d. 1843 g. ^{6/1} 1797 Kbmd. Lars Kruse i Gr.	Else Cathrine f. 1778, d...	Mariane Dortha f. 1782 d... g. ^{26/10} 1822 Jens Pedersen, Lærer i Albøge.
----------------------------------	---------------------------------	--	---	--	--	--------------------------------	--

Karen Rhode Kruse f. 1794, d. 1857 (?) g. 1819 Konsumtionskontrollør Niels Chr Justesen. 10 Børn, hvoraf	Hans Broch Kruse f. 1796, d... Kbmd. og Skipper i Grenaa, senere Kaptajn i Aarhus g. 1826 Karen Møller	Anne Bolette f. 1799, d. 1863, g. 1824 Kbmd. og Vicekonsul M. Fr. Jahnsen. 8 Børn, hvoraf	Else Christine f. 1797, d. 1875 g. 1831 Guds- forvalter H. H. Sass, Benzon	Ove Broch Kruse f. 1801, d. 1851, Kbmd. i Grenaa g. 1832 Abigaël Cathrine Bach. 6 Børn, hvoraf	Lars Nicolai f. 1805, død før 1830
---	--	--	--	---	---------------------------------------

Ane Dominica f. 1826, d. 1861 g. Johan M. Boserup, Slem- minggaard ved Grenaa	Else Hillerup Jahnsen f. 1833, d... Musiklærerinde i Grenaa	Rasmus Bang Kruse f. ^{14/8} 1834, d. ^{6/7} 1928 Købmand og Kæmner i Grenaa	Amdiline Christiane f. ^{9/10} 1839, d. ^{27/4} 1881 g. 1866 C. F Nobel, Grosserer i Grenaa
--	---	---	--

eller tilbage til den ensomme Ø. Han kalder det „Annotationer henhørende til Kjøbstaden Greenaae, Kirken og den Latinske Skole“. Det er paabegyndt i 1738, og deri har Dauw samlet Afskrift af adskillige Dokumenter og Oplysning om mange Forhold angaaende Skolen og Kirken i første Halvdel af Aarhundredet. Bl. a. afskriver han deri Poul Winthers sædvanlige Kirkebøn før Prædiken. Den er meget lang og helt ud i Pietismens Aand. Den begynder saaledes:

„O! høje og hellige Gud! for hvis Øjne al Synd er Vederstyggelighed og Syndere ej kunne bestaa, vi, dine usle Creature, syndefulde Tjenere og Tjenerinder komme i Dag frem for dit Ansigt, at vi ville afbede vore Synder med deres mange velfortjente og maaske overhængende Straffe og Plagerier. Men ak! . . . vore egne Hjerter siger os, at vi intet mindre har fortjent end denne din Naade, den vi saa ofte har taget forgjæves og bortkastet bag vore Rygge“.

Og den slutter saaledes:

„Lad da, sødeste Jesu, de mange Vunder og Saar, Du for vor Skyld har faaet, være saa mange Munde til at bede for os om Naade og Syndernes Forladelse, dine Lidelser trøste os, din Dom frikiende os, din Tornekrans ære os, dine Arme favne os, dine Hænder fatte os, dine Fødder fæste os. Bøj du dit Hoved ned til os, sig til enhver hjerteklemt og bedrøvet Sjæl og Samvittighed: vær trøstig min Søn, min Datter, dine Synder ere dig forladne, jeg er din Frelser, din Jesus og din Salighed I samme Jesu Navn er det, vi saa hjertelig og inderlig anmode dig Vor Fader etc.“¹⁾

Om Poul Winthers Forhold til Embedet er bevaret nogle Træk i Justitsprotokollerne. Som det vil erindres fra nærværende Bogs Side 75 og flg., havde Tolderen, Mads Lysholt, anlagt Sag mod Kirsten Kabelslagers, fordi hun havde udlagt ham som Barnefader til hendes uden for Ægteskab fødte Barn, som blev døbt 5. Marts 1732. I Overensstemmelse med den Tids Skik ønskede hun efter at være kommen op af Barselsengen at møde i Kirken til offentlig Skrifte med derpaa følgende Absolution for hendes Overtrædelse af det 6te Bud. Det skulde finde Sted ved Kirketjenesten d. 21. Marts. Da Lysholt fik Nys derom, sendte han tidlig Søndag Formiddag Bud til Poul Winther og forsøgte at faa ham til at nægte at tage mod Kirstens Skriftemaal saavel som at meddele hende Absolution.

Men Præsten viste sig som et Mandfolk og ønskede ikke at handle efter Persons Anseelse. Han lod Underdeggen meddele Lysholt, at herpaa vilde han ikke indlade sig, medmindre Lysholt efter Lovens Ordlyd vilde stille „Sufficiant Caution for al Skade og Skadeslidelse, som kunde følge deraf“.

Lysholt blev fornærmet over, at Præsten vilde byde en for-

nem Mand som ham en saadan Forhaanelse. Han slog paa, at det vel nok havde været Winther selv, der havde opfordret Kirsten til at gaa til Skrifte, for at han, Præsten, kunde faa Lejlighed til at tilføje ham, Lysholt, „Tort og Blame“. Og han lod Underdeggen bringe Winther det Svar, „at han stillede ingen Caution, han selv var sufficient og god nok og tilmed en kongelig Embedsmand“. Det hele foregik lige før Kirketid. Men Winther lod sig ikke besnære af Tolderens Protest. Kirsten stod Skrifte og udlagde Tolderen som Barnefader og fik derpaa „Kirkens Absolution“.

Lysholt forfulgte derefter Præsten med et levende Had. Han søgte at ramme ham ved at foranledige Sagen bragt for Provsteretten. Dens Møde holdtes i Kastbjerg Kirke 7. April 1732 under Forsæde af K. Bøg, der formodentlig har fungeret paa Provst Cappels Vegne. Men Lysholt naaede intet derved, idet Provsteretten selvfølgelig ikke kunde andet end frikende Winther.¹⁾

Det er formentlig Lysholt, som staar bag en Sag, der kort derefter skaffede Poul Winther stort Besvær.

Forgængeren, Ove Broch, havde af Grenaa Kirke forpagtet dennes Ret til Grenaa Kvægtiende for en aarlig Forpagtningsafgift paa 4 Rdl. 8 Sk. Han gik saa rundt til Folk og opkrævede denne Tiende samtidig med, at han opkrævede sine Omgangs- eller Præstepenge²⁾, og havde selvfølgelig en ganske god Fortjeneste derved.

I 1733 nægtede en berygtet Voldsmand, Hans Hansen Nagelsmed, der var langt ude beslægtet med Lysholt og formodentlig paa Opfordring af denne, at betale nævnte Kvægtiende til Poul Winther, der havde overtaget Forpagtningen efter Ove Broch.

Præsten paaførte ham derfor en Proces. Mads Lysholt optraadte i Retten paa Nagelsmedens Vegne, og man faar det Indtryk, at han af et godt Hjerte vilde skære Præsten ned som Tak for sidst.

Som Vidne indkaldtes bl. a. Provst Brochs Søn, Christopher Broch, der erklærede, at Faderen havde taget, hvad Folk godvillig vilde betale, og aldrig paaført nogen Proces derom. Han vidste ikke, om Provsten havde oppebaaret Kvægtienden som en Ret eller som en Velvilje. Endelig efter en umaadelig lang Række Afhøringer, bl. a. af de dalevende Kirkeværger, faldt Dommen 12. Septbr. 1735. I den udtaltes, at Winther havde Ret til at opkræve Kvægtiende af Byens Beboere, og Hans Nagelsmed, som „mod bedre Vidende“ havde paaført Præsten denne store Penge-

spilde, skulde betale ham 20 Rdl. i Sagsomkostninger.) Men Hans Nagelsmed gav ikke op, men forfulgte Sagen til Højesteret, formodentlig animeret af Tolderen. Højesterets Dom afsagdes først 11. Juni 1738 og faldt sammen med Underrettens, kun var Omkostningerne vokset stærkt. Og kort før Jul blev der gjort Udlæg i Hans Nagelsmeds Hus paa Hjørnet af Storegade og Mellemstræde samt i et Par Smaahuse paa Lillegade, som ogsaa tilhørte ham.

Næppe var Underretsdommen i 1735 faldet i Sagen om Kvægtienden, før Lysholt anlagde en ny Sag mod Winther for 2 Prædikener, som han havde holdt henholdsvis 4. Aug. og 4. Septbr., „mig til Beskiemmelse og andre til Forargelse, saavel som ogsaa andet, angaaende Eders Forhold i og udenfor Embedet“. Han beskyldte Winther for at have talt „af Eders egne hadske og private Affecter, søgt at purgere Eder selv og beskiemme andre, tvært imod Kgl. Majestæts Lov, og ikke at have undset Eder for paa dette hellige Sted at tale, hvad I selv haver lystet og saaledes udøse Eders Galde“.

Sagen var for Provsteretten i Nørreherred og for Grenaa Byting, men hævedes ved gensidig Overenskomst „formedelst fornemme, gode Venners *Meditation*“. Winther gav en skriftlig Erklæring om, at han ej med Hensigt havde talt noget til Lysholts eller andres Fornærmelse eller „*Dishoneur*“, og at han under alle Omstændigheder fremtidig skulde „ære og elske Sr. Lysholt som en fornehme, fornuftig og velforstandig Mand og kongelig Betienter og en flittig Guds Huses Besøger og Elsker“. Og Tolderen erklærede, at han fremtidig skulde vise sig mod Hr. Poul Winther og hans, som det sig en retsindig kristen andægtig Tilhører og oprigtig Ven egner og anstaar . . . „og ikke mod hannem forøve noget, der kan være til Fortrydelse eller give Anledning til *Dispute*“. „... Og skal da al den Misforstaaelse, Proces og Uenighed, der har været imellem os, aldeles være død og magtesløs, og vi herefterdags leve med hinanden saa fortrolig som Christne anstaar, hvortil Gud give sin Naade, at vi i Aandens Enighed maa tjene Gud til Jesu Dag“.²)

Winther havde i 1733 købt Naboejendommen mod Syd, muligvis med Tanke om der at opbygge sig en ny og bedre Præstegaard. Men Hustruens tidlige Død har maaske faaet ham til at opgive Tanken. I den gejstlige Skifteprotokol er bevaret Registreringsforretningen for hendes Død. Den viser et meget righoldigt Indbo. Morsomt er det at se Møbleringen i Stuerne. I „Nye-Stuen“ fandtes bl. a. „1 Speil 10 Rdl., 1 stort Ege Klædeskab 10

Rdl., 1 indlagt Dragkiste 8 Rdl., 1 Skienk 7 Rdl., 6 Guldlæders Stole paa den nyeste Mode 10 Rdl., 1 gammelt Bord og 2de gamle Keridoner 1 $\frac{1}{3}$ Rdl.“ o. s. v. gennem Stuerne.

Den købte Gaard mod Syd er ansat til 100 Rdl. Det er ganske nøjagtig samme Sum, som Hustruens Begravelse har kostet, saa der maa visselig ikke have været sparet ved den Begravelse. Poul Winther har vistnok boet i „Præste-Residentzen“ sammen med sine 2 Børn, en Dreng og en Pige, til sin Død i 1743.

Den nye Sognepræst J. Risom flyttede saa ind. Men Præstegaarden var meget forfalden, og han har vel klaget over dens Tilstand til Kirkeinspektionen og formodentlig tilbudt selv at opføre en ny Præstegaard mod behørig Godtgørelse.

Fra Stiftsøvrigheden kom der saa Ordre til Kirkeværgen, den tidligere omtalte Købmand R. Juul, til at lade „Præste-Residentzen“ bortsælge ved Auktion. Ved 1. Auktion faldt Budene ikke højt nok. Den stillede saa til 2. Auktion, som afholdtes 23. Febr. 1745, hvor den „uden videre Approbation til den Højstbydende absolute skal bortsælges“. Risom købte Gaarden for 252 Rdl. Courant, klingende Mønt. Det var en ikke ubetydelig Sum for en Gaard, som erklæredes for meget forfalden og næsten ikke til at bebo. Men det maa erindres, at til Gaarden hørte en meget udstrakt Have, som strakte sig Vest for alle Ejendommene langs Søndergade ned til Jørgen Bangs Eng ved Aaen (se Kortskitsen Side 128).

Eftersom Pastor Risom havde købt Naboejendommen af Poul Winthers Dødsbo og var i Gang med at opbygge sig en ny Præstegaard der, havde han ingen Interesse af at beholde „Præste-Residentzen“ og afhændede den derfor straks til Bager Niels Pedersen Lange. Han frasolgte straks et Stykke af den meget store Have til Købmand Rasmus Juul, men indrettede saa for Resten Bageri i den gamle Præstegaard og blev boende der i mange Aar. Lidt Tilknytning til Kirken havde Bager Lange, idet han foruden at passe sit Haandværk tillige var Klokker, Graver og Bedemand i Grenaa.

I 1760 maatte Gaarden atter til Auktion. Det var vistnok Tvangsauktion formedelst Udlæg. Den solgtes til en Købmand i Ebeltoft, som straks videresolgte den til Byfoged Behr for en Købesum af 200 Rdl.

NIELS ERICH BEHR

født i Koed $\frac{2}{3}$ 1733, død i Randers $\frac{13}{4}$ 1815. Ex. jur 1756, By- og Herredsfo-
ged i Grenaa $\frac{24}{12}$ 1756— $\frac{19}{6}$ 1801, Postmester 1772, By- og Herredsskriver 1785,
Birkedommer til Scheel 1785. Justitsraad, R. af D. $\frac{28}{1}$ 1813. Gift ¹⁾ 1758 Jfr.
Abigael Cathrine Giese, hun begr. $\frac{2}{6}$ 1762, gift ²⁾ $\frac{10}{12}$ 1766 Velbaarne Frk.
Christiane Magdalene von Weinigell f. 1737, død $\frac{22}{11}$ 1802 (65 Aar gl.).

Behr var Søn af Degnen i Koed, Svend Nielsen Lund, og hans fulde Navn var altsaa Niels Erich Behr Lund, men han brugte aldrig sit virkelige Efternavn Lund. Det forekommer ingensteds i nogen af de nu tilgængelige Protokoller eller Papirer. Imidlertid var han ikke paa Mandssiden beslægtet med den jyd-
ske Familie Behr, der ejede Skafføgaard, Vedø m. m. ¹⁾

Han blev som ganske ungt Menneske Skriver hos Prokura-
tor Jørgen Rasch Bergen i Voldum ved Randers. Og Justitspro-
tokollen viser, at han allerede i Marts 1750 for første Gang mødte
i Retten i Grenaa paa sin Principals Vegne i en Sag, som denne
førte. Han har altsaa dengang kun været 17 Aar. To Aar senere
kom han til Grenaa som Fuldmægtig hos Toldforpagter Jens Jen-
sen Rohde ved Grenaa Toldsted, og i 1756 blev han Exam. juris
som en af de første, der bestod dansk juridisk Eksamen.

Samme Aar ved Juletid konstitueredes han i Kyfogedembedet.
Da den gamle, 70 aarige Byfoged Bager var saa ynkelig arm og
fattig, ordnedes det saaledes, at Bager for Resten af sin Levetid
skulde beholde Embedets Indtægter og Behr altsaa gøre Arbej-
det gratis i den Tid.

Ved Rettens Møde 10. Jan. 1757, hvor Bager endnu funge-
rede som Byfoged og Behr som Skriver, oplæstes og indførtes
„Hans Kongl. Majestæts allernaadigst udgifne Bestallings Brev til
Niels Erich Behr at være første Byfoget i Greenaae og Herritz-
foged i Nørre Herrit saaledes lydende“:

„F. 5.
1756
8 Rdl.

Vii Friderich den Femte, af Guds Naade o. s. v. gør alle vit-
terligt, at eftersom Christian Bager, Byfoged udi vor Købstad
Greenaae og Herredsfoged udi Nørre Herred i Aarhus Stift udi
Vort Land Nørre Jylland, formedelst hans 70 Aars Alder og der-
med følgende store Svaghed, haver paa Vores nærmere allernaadig-
ste Behag afstaaet bemeldte Byfoged og Herredsfoged Embede til en
Person ved Navn Niels Erich Behr, imod at han i sin Livstid selv nyder
Indkomsterne deraf; Da have Vi af sær kongelig Naade allernaadigst be-
skikket og forordnet saa og hermed beskikker og forordner bemeldte Niels
Erich Behr til at være Byfoged udi bemeldte vor Købstad Greenaae og
Herredsfoged udi Nørre Herred i bemeldte Aarhus Stift udi forbemeldte
Christian Bagers Sted. Dog skal førnævnte By- og Herredsfoged Chri-
stian Bager ifølge de imellem ham og Niels Erich Behr sluttede Kondi-
tioner nyde begge Embeds-Indkomster, saa længe han lever.

Thi skal merbemeldte Niels Erich Behr være Os som sin *absolut*

Jernstøbergaardens Indre i 1928.

og *Souveraine* Arve Konge og Herre huld og tro, Vores og Vores Kongelige Arvehusets Gavn og Bedste søge, vide og ramme, Skade og Fordærv af yderste Magt, Evne og Formue hindre, forekomme og afværge, saa og ikke for nogen aabenbare, hvad samme hans Embedes Forretninger vedkommer og hemmelig bør holdes.

I Særdeleshed skal han aarlig og i rette Tid sine Regnskaber for de uvisse Indkomster, som i Greenaae By falder, med tilbørlige Beviser i Vores Rentekammer indlevere og sig dermed, saavel som i alle andre Maader saaledes skikke og forholde, som det en ærlig, tro og oprigtig By- og Herredsfoged egner og vel anstaar efter den Ed, han Os derpaa allerunderdanigst gjort og aflagt haver, saafremt han samme Bestilling agter at nyde, og under Straf som vedbør.

Hvorefter Vi hermed byder og befaler Borgerskabet i forbemeldte Greenaae, at de titmeldte Niels Erich Behr for deres Byfoged agter og holder. —

Givet paa Vort Slot Christiansborg udi Voris Kongl. Residentz Stad Khafn., den 24. Decbr. Ao. 1756.

Under Vor Kongelige Haand og Zignet
Friderich R.*

For den unge Toldfuldmægtig var det jo ingen daarlig Forretning at springe ind til By- og Herredsfogedembedet imod til Gengæld først at besørge Forretningerne gratis i en kortere Tid, i værste Tilfælde nogle faa Aar. Det blev ogsaa kun 2 Aar, idet Bager døde lige efter Jul 1758.

Samme Aar havde Behr ægtet Abigael Giese, vistnok en Søster til Pastor Risoms anden Hustru. Han havde hidtil kun boet til Leje, men nedrev nu, straks efter Købet af den gamle

Præsteresidens, dennes Bygninger og lod i Løbet af 1761 Gaarden genopbygge. Selvfølgelig var det af Ege-Bindingsværk. Midt paa var en Kvist. Men mærkværdigvis var Taget af Straa. Det var det jo paa de fleste Gaarde i Byen, men naar Byfogeden byggede sig en Gaard, skulde man jo have ventet, at han havde efterkommet Kongens Henstillinger om Tegtag.

Kort efter Indflytningen i det nye Hjem havde han den Sorg at miste sin Hustru.

Til Gaardens Opførelse havde Behr stiftet et Laan paa 400 Rdl. hos en velhavende, meget fornem Dame i Grenaa, Fru Obristlieutnant von Weinigell, der for Resten senere blev hans Svigermoder, idet han nogle Aar senere ægtede hendes Datter Christiane Magdalene.

Behr havde 2 Børn i første og 3 Børn i andet Ægteskab. Af disse blev Datteren Margrethe Cathrine (f. 1767) gift med Kaptajn i Søetaten, Albert de Thura, der var Kommandant paa et Linieskib. Han var med i Slaget paa Rheden i 1801 og faldt der.

En Datter Helene (f. 1768) blev gift med Herredsfoged Stabel i Randers. Og Sønnen Otto (f. 1769) var en lille Tid res Kapellan i Grenaa og døde som Sognepræst i Odder.¹⁾

Alting tyder paa, at Behr har været en fremragende Mand, som har passet sit Embede med Dygtighed og Paalidelighed. Han har tillige været en meget flittig Mand og ved Siden deraf været ude om sig. Derpaa tyder de mange Bestillinger, han fik i Tidens Løb.

Postmesterembedet for Grenaa, hvøraf selvfølgelig dengang intet Menneske kunde leve, havde oprindeligt været forenet med Ebeltoft og betroet Byfoged Boserup der. Efter hans Afgang i 1772 deltes det, saaledes at hans Søn beholdt Ebeltoft, medens Grenaa blev selvstændigt, og Byfoged Behr blev Postmester.

Ved Byskriver Bays Afgang i 1785 forenedes Byskriverembedet i Grenaa med Byfogedembedet. Behr havde allerede flere Aar forinden sikret sig kongl. Tilladelse til denne Forening. Og endelig blev han samme Aar Birkedommer i Scheels Birk efter Christopher Friis' Afgang.

Af „filantropiske“ Gerninger, som bør mindes, er kun at anføre, at Behr sammen med Sognepræst Risom i 60erne bekostede et nyt Orgel til Kirken til Afløsning af det ældre.

Efter at have taget sin Afsked i 1801 blev han endnu i en Aarrække boende i sin Gaard i Grenaa og udnævntes bl. a. til Forligskommissær for Kalø Amt. Først i 1811 rejste Behr fra Byen og tilbragte sine sidste Aar hos Svigersønnen i Randers.

Jernstøbergaarden i 1880erne.

Ved hans Død i 1815 skrev Randers Avis i sin Nekrolog bl. a.: „ . . . I hans Manddoms Dage var han Egnens betroede Mand, Raadfører og Vejleder. Han var Embedsmand i 50 Aar. Guds-frygt og Redelighed udmærkede hans Liv, hans Domme bleve ingenlunde underkendte. Paa hans Vandel var ingen Plet. Han bar sine graa Haar med Ære, hans Liv var hæderligt, hans Bortgang blid og rolig, Fred gærde om hans Gravhøj“.

Behr havde ved Afrejsen fra Grenaa solgt Gaarden til en Enkefru Hingelberg for en Købesum af 3950 Rdl. Dansk Courant. Det var jo en betydelig Sum, men det maa erindres, at Pengenes Værdi allerede dengang var dalet meget stærkt, saa Købesummens Værdi i Sølv vilde kun have været en Brøkdæl af Beløbet.

Fru Henriette Hingelberg, født Rothe, var Enke efter Sognepræst Hans Peter Hingelberg til Løsning-Korning Menigheder. Han var død i 1801, og Enken flyttede saa med sine 4 Børn til Grenaa.

Ikke længe efter Gaardkøbet giftede hun sig med Grenaa-købmanden Niels Kiersgaard. Hun maa have været ret velhavende, eftersom hun ved Skiftet med Børnene i den Anledning maa tilskrive dem i Arv 2280 Rdl. Sølv, hvilket altsaa var en ret stor Sum. Beløbet udbetaltes ikke straks, men blev staaende mod Prioritet i Gaarden. Niels Kiersgaard var Søn af en større Aarhuskøbmand, der boede i Mejlgade. Sammen med en

Broder var han flyttet her til Grenaa. Man faar Indtryk af, at han har været en stor „Spekulant“, der begyndte paa mange Ting, men ikke fik noget ud af det. Maaske har de forvirrede og vanskelige Tider omkring 1813, som paa mange Maader lignede den Efterkrigstid, som vi nu gennemlever, haft sin Del af Skylden. Bl. a. havde Kiersgaard købt „Aftenstjernen“ paa Lillegade. Men Handelen maatte gaa tilbage, fordi han manglede Penge. Det hedder meget oplysende derom i det i den Anledning oprettede „Forlig“, som er afskrevet i Justitsprotokollen, „at da det formedelst Pengenes Forbedring og Prisernes deraf fulgte betydelige Nedsættelse paa faste Ejendomme fra Niels Kiersgaards Side er umuligt at opfylde de i Købekontrakten indgaaede Forpligtelser saa indvilger Sælgeren i at ophæve denne“

Kiersgaard, der havde indrettet „Krambod“ i Gaarden og altsaa herfra har drevet Købmandshandel, oprettede i Fællesskab med Fuldmægtig Jens Harboe paa Herredskontoret og med „Klædefabriquer“ Søren Andersen en Klædefabrik uden for „Østre Port i Grenaa“. Den gik ikke, og Bygningerne blev en Tid efter nedrevet. Det er vist desværre ikke muligt bestemt at paavise, hvor denne Fabrik har ligget.

Kiersgaard havde adskillige Retstrætter og Forlig med Folk, mest i Anledning af manglende Betaling. Han forpagtede senere „Kongsgaarden“ ved Silkeborg og flyttede derned.

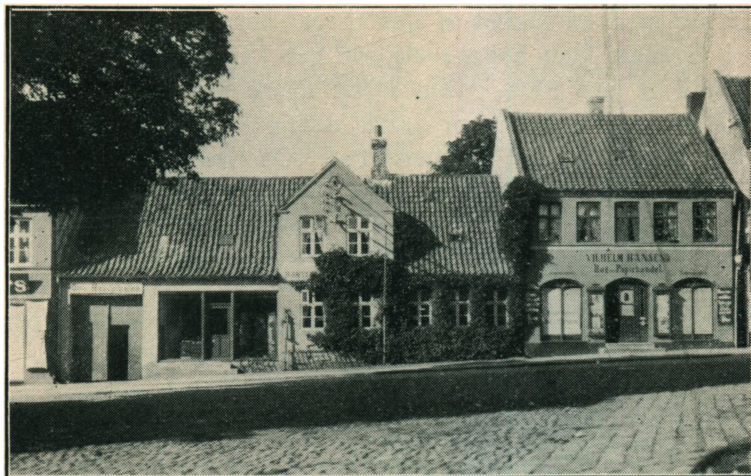
Gaarden her solgte han i 1814 til en Generalmajor Carl v. Telleqvist, der straks tog Gaarden i Brug.

Hvad Aarsagen har været til, at Generalen flyttede til Grenaa, ved jeg ikke bestemt. Maaske har det staaet i Forbindelse med den store Indkvartering under Napoleonskrigene, ved hvilken hans Søn, Major Conrad Vilhelm Ahlefeldt Telleqvist-Butler, maaske har været ansat.

Faderen døde i 1817 som en 80-aarig Mand. Majoren blev boende her en Del Aar efter og døde i Aarhus. Pastor Richter i Vejen, der er barnefødt i Grenaa, har fortalt mig, at Majoren efter gamle Folks Beretning gerne gik barhovedet paa Gaden, noget som dengang altsaa har været et saadant Særsyn, at det huskedes i over en Snes Aar derefter.

Majoren og de øvrige Arvinger solgte i 1825 Gaarden til J. L. Schack, senere Toldkasserer i Thisted, som altsaa har været ansat ved Toldvæsenet her.

1829 solgt til Købmand Hans Broch Kruse. Han var født i Grenaa omkr. 1797 og Søn af Købmand og Vicekonsul Amdi C. Kruse. Han indrettede paany Købmandshandel i Gaarden og

Jernstøbergaarden og Omgivelser 1927.

giftede sig det følgende Aar med Karen Møller, Datter af Købmand og Agent Rasmus Møller.

Mere end en halv Snes Aar blev Kruse ikke ved Forretningen. Saa maatte han opgive sit Bo og blev Kaptajn paa Svogerens, Konsul Jahnsens, Galease, der var hjemmehørende i Grenaa.

Han flyttede senere til Aarhus og blev Fører af Smakken til Kalundborg.

Fra Kruses Opbudsbo solgtes Ejendommen i 1838 til Brændevinsbrænder Jens Severin Møller, en meget ivrig Ejendoms-handler, der har ejet mange af Byens Ejendomme, og som boede i et Sted, som laa, hvor nu Smed Hougaard bor. I 1844 solgte han til Kaptajn Knudsen i Nimtofte Mølle.

KNUD KNUDSEN

født ca. 1780, død $\frac{4}{1}$ 1860 (81 Aar gl.). Gift $\frac{13}{10}$ 1815 Margrethe Cathrine Bang.

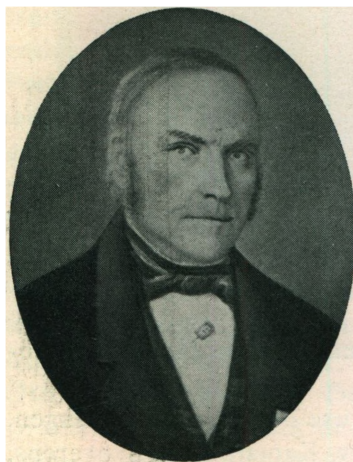
Kaptajn Knudsen var af gammel Sømandsslægt og født paa en af de vestslesvigske Øer, enten Sild eller Førh.

Under Syvaarskrigen 1807—14 med Englænderne blev han Reserveløjtnant i Flaaden og fik Overkommandoen over en af de i Hast byggede Kanonbaade. Med denne afskar han et engelsk Koffardiskib fra en engelsk Konvoj og indbragte Skibet til dansk Havn. Han fik saa store Prisepenge for dette Kup, at han selv kunde købe Skibet og sejle med det under dansk Flag.

Som Følge af denne Bedrift blev Knudsen endvidere dekoreret med Dannebrogskorset.')

Kaptajn Knudsen havde boet i Aalborg, indtil han i 1815

giftede sig med en Datter af den meget ansete Købmand Rasmus Bang i Grenaa. Han bosatte sig saa her i Byen og vedblev endnu en Tid at føre Skib. Den sidste Rejse varede i 2 Aar i det hele. Han skrev ikke hjem under denne Rejse, vistnok af Forsigtighed af Hensyn til Englænderne. Da han kom hjem, købte han i 1823 Nimtofte Mølle af Jens Nøragers Dødsbo. Købesummen var 10,000 Rdl. I Skødet kaldes han Skibskaptajn, Dannebrogsmænd K. Knudsen.

Kaptajn Knud Knudsen.

I Nimtofte Mølle boede derpaa Familien i over en Snes Aar. Fra deres Liv der er i den trykte Litteratur bevaret et lille Træk. Det er Præstedatteren Charlotte la Cour, som i „Minder fra gamle Grundtvigske Hjem, Bd. 4“ fortæller, at hun ofte kom i Nimtofte Mølle hos Kaptajn Knudsens. „Her var en Flok Døtre, som alle sang godt. Vi kom meget sammen og havde stor Glæde af hverandre. Her saa jeg ogsaa som ganske

lille i 1844 det første Juletræ. Det gjorde saa stærkt et Indtryk paa mig, at jeg aldrig har glemt det. Det naaede fra Gulv til Loft, og i Toppen sad der en stor Dukke til mig“.

I 1846 solgte Knudsen Møllen, rejste atter til Grenaa og bosatte sig i den købte Gaard.

Kaptajn Knudsen var en anset Mand og dertil meget vel-situeret. Vistnok havde han tjent godt, mens han fo'r til Søs, navnlig da i Kapertiden — det mente i hvert Fald Folk her i Byen. Møllen har vel ogsaa givet en energisk Mand et godt Udkomme. Og saa havde Knudsen endelig i Aarenes Løb handlet med adskillige større Ejendomme.

Af de 9 Børn, 3 Sønner og 6 Døtre, blev fire gift og bosatte i Grenaa eller nærmeste Omegn.

Knudline Margrethe (født 1821) ægtede Anker Jørgen Secher paa Vedø. Inge Cathrine (født 1818) blev gift med Købmand C. F. Lund, der boede paa Torvet, hvor nu Banken ligger. Dorthea Kathinka (født 1824) blev gift med Købmand J. N. Winding, og den yngste, den 17-aarige Gynthe Dorthea (født 1829), holdt Bryllup Ugedagen efter Søsteren med Forpagter Wilh. Bluhme paa Sjørupgaarden.

Kaptajn Knudsens boede deres sidste Aar paa Torvet i den

ene Fløj af Svigersønnens Gaard. Det var i den Lejlighed, hvor senere Barber Ejlertzen boede.

Allerede i 1849 havde Knudsen solgt Gaarden her til Svigersønnen, J. N. Winding, om hvem tidligere er fortalt tilstrækkeligt. I hans Tid var Butikken bl. a. udlejet til hans yngre Broder Ole Peter Falk Winding, som drev Isenkramhandel uden større Held. Han var ugift og en lystig Selskabsbroder. Navnene O. P. F. Winding udlagde Folkevittigheden som „Op Fatter Winding“. Han døde i 1861 efter kun 2 Dages Sygdom.

1854 mageskiftede Winding Gaarden med

PETER ADAM SEVERIN LAURBERG

født $13/4$ 1819, død $27/9$ 1859. Exam. jur. 1839. Godsforvalter paa Hessel fra $1/5$ 1840. En Aarrække tillige Godsforvalter paa Katholm og Skjærvad. 1842—56 Ejer af Enslevgaard. Kommunal Revisor til sin Død. $13/8$ 1859 udn. til Prøveprokurator i Nykøbing S. Gift $7/10$ 1843 Johanne Georgine Schou fra Østergaard, født $15/4$ 1824, død $10/7$ 1907.

Laurberg var født i Randers, hvor Faderen var Amtsstuefuldmægtig. Han blev senere Godsforvalter paa Benzons med Bolig paa Voldbygaard, men døde i en ung Alder.

Sønnen var kun 21 Aar, da han blev Godsforvalter paa Hessel. Snart efter købte han Enslevgaard og erhvervede Fiskeriet paa Kolindsund i Arvefæste paa 99 Aar. Det gav betydelige aarlige Indtægter, men faldt jo bort ved Udtørringen.

Laurberg ejede en betydelig Del af Byens Jorder, havde yderligere en Del Jord i Forpagtning og drev i det hele et meget stort Landbrug. Mange af Byens Beboere, der ikke selv havde Køer, købte Mælk hos Laurbergs. Kendt i Byen var hans elegante Forspand af to snehvide Heste, der ofte saas i Gaderne. Laurbergs tog livligt Del i Byens muntre og selvkabelige Liv.

I „Grenaa Avis“ $11/3$ 1858 lod han indrykke fig. Opfordring:

„Da det har været et længe følt Savn, at der ikke her i Byen findes en Gartner, der vil paatage sig Haugers Vedligeholdelse og Beboernes Forsyning med Grøntsager til enhver Tid, saa tillader jeg mig herved at opfordre en, med gode Vidnesbyrd forsynet, duelig Gartner til at ned-sætte sig her i Grenaa, og tilbyder

Prokurator P. Laurberg.

Jernstøberiet i Hasselbalchs Tid.

jeg derhos, naar han melder sig hos mig inden denne Maanedes Udgang, at ville overlade ham saavel Beboelseslejlighed som fornøden Havejord paa særdeles favorable Vilkaar.

Grenaa, 11. Marts 1858.

P. Laurberg“.

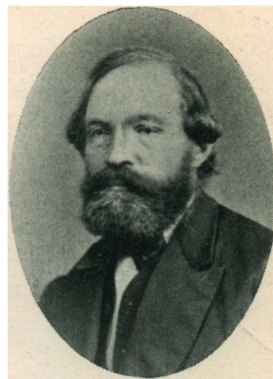
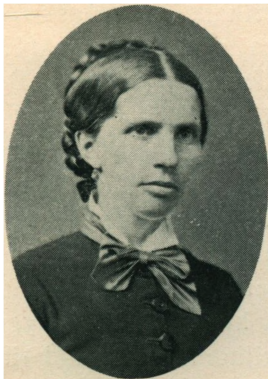
Tiden var jo dengang saaledes, at næsten alle Byens Beboere selv havde en lille Have ved deres Huse og derfra forsynede sig med de nødvendige Grøntsager. Enkelte, som f. Eks. Retsvidne de Fønss, averterede Grøntsager til Salg, men nogen egentlig Gartner fandtes altsaa ikke dengang i Grenaa.

Opfordringen bar Frugt, idet kort Tid efter Gartner Michelsen oprettede Gartneri „i et af Hr. Laurbergs Steder paa Grønland“. Paa og bagved det nuværende Grønland ejede Laurberg betydelige Jorder. De kaldes i gamle Skøder „Gildhøj Vang“ eller „Gylhøj“. Denne Vang lod Laurberg udstykke i Smaalodder med Henblik paa Salg til Bebyggelse og averterede i „Grenaa Avis“ disse til Salg under Benyttelse af Navnet „Gyldenagrene“, et Navn, som jo aabenbart er en Forvanskning af det gamle Navn. Gyldenagrene omfattede alt det, som nu kaldes Grønland og adskilligt mere til.

Noget af det udparcellerede fik Laurberg selv solgt, og Resten afhændede senere hans Enke. Et Par af de ældste Huse paa Grønland, f. Eks. det tidligere Amtssygehus, opførtes i de Aar.

I 1859 om Efteraaret udnævntes Laurberg til Prokurator i Nykøbing S. Han naaede dog aldrig at tiltræde Stillingen, idet han døde 6 Uger efter og begravedes paa Kirkegaarden her, lige ved Indgangsporten.

Prokurator Laurberg var gift med Johanne Georgine Schou fra Østergaard. Hun var bl. a. Søster til Fotograf A. Schou og

Jernstøber K. Knudsen og Frue. (Jernstøberiets Grundlæggere).

til afdøde Fru Søht. Hun overlevede sin Mand i næsten 48 Aar og døde i København. En Datter er den nylig afdøde Hoffotograf Julie Laurberg. En Søn er fhv. Provst N. S. Laurberg, Stilling.

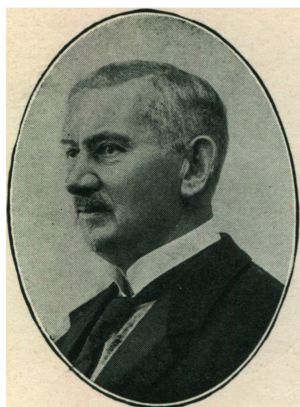
Fru Laurberg havde efter Mandens Død meget alvorlige Pengesværligheder. Kreditforeningen overtog alle hendes faste Ejendomme og solgte i 1865 Gaarden til Jernstøber Knud Knudsen.

Han havde tidligere drevet Jernstøberi i Skive i en lejet Ejendom og vistnok haft Held med sig, saaledes at han kunde købe Gaarden her. Han oprettede saa Jernstøberiet paa Torvet, der blev en god Forretning. Mange Aar før havde der været et Jernstøberi i Grenaa nede ved Vesterport, men det blev ikke af lang Varighed, og Ejeren maatte flytte fra Byen. Knudsen fik derimod Held til at oprette en Virksomhed, der blev af Betydning for Byen, og som fik en lang Levetid. De fleste af de gamle Jerngelændere og Jernkors, som tidligere saas paa Kirkegaarden, er støbt hos ham. Desuden var det naturligvis navnlig Kakkelovne, som fremstilledes, og de havde en stor Kundekreds i Byen og i Oplandet. Efter fleres Udsagn var det navnlig Fru Knudsen, født Nanna Leonhardt, som havde udmærkede Forretningstalenter. Hun passede selv Butikken og stod for Salget. Da Knudsen i „Grenaa Avis“ i 1869 averterer om „et Egetræs Bindingsværks Hus, 36 Al. langt, til Nedbrydning“, er det vist givet, at det er Forhuset og Sidebygningen, som han har nedrevet og genopført i den Skikkelse, som de stod i til 1930.

I 1880 forlod Knudsens som velhavende Folk Grenaa og drog til Viborg, hvor en Datter var gift.

Jernstøberiet solgtes til Eli Herman Jørgensen, født i Maribo, der tog Borgerskab ²⁴/₄ 1889.

1890 til Anders Nielsen og J. Brinch Sørensen.

Fabrikant Otto Hasselbalch.

1891 til Fabrikant Otto Hasselbalch for en Købesum af 22,000 Kr. Hasselblach var født i Randers ^{13/1} 1858, Borger- skab her ^{4/7} 1891, død ^{19/10} 1928.

Med Fabrikant Hasselbalchs Død var Jernstøberiets Saga forbi. Tiden var løbet fra de smaa Støberier, der ikke kunde klare sig i Konkurrencen med de store Sammenslutninger, og ^{27/11} 1928 solgte Fru Hasselbalch hele det store Bygnings- kompleks med tilhørende Grund til Køb- mand Alb. Thomsen for omt. 50,000 Kr.

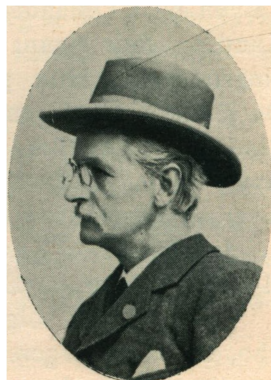
Thomsen lod straks Bygningerne ned- bryde og opførte „Grenaaus“.

TORVET NR. 4

Vilh. Hansens Boghandel Matr. Nr. 124 b og 125 b.

Det er en af de mindste Byggegrunde i Grenaa. Den er op- staaet ved, at Byfoged Behr, kort efter at han havde opbygget sin Gaard som omtalt Side 135, maa have fundet Bygningen for lille og derfor af sin Nabo mod Nord, Købmand Poulin Winther, i Aaret 1775 købte et lille Jordstykke paa 12×12 Al. i Kvadrat og derpaa opførte et 4 Fags Hus i Forlængelse af det allerede byggede. Det fulgte med Ejendommen i et Aarhundrede. I 1873 mageskiftede Jernstøber Knudsen med den daværende Nabo, Købmand J. A. Møller, et Stykke af sin Grund for at faa en Smule Gaardsplads til de 4 Fag. Han lod derpaa sætte en Etage paa Huset og solgte i 1874 den lille Ejendom til Rudolf Asmus- sen, som dør begyndte en Manufakturhandel. Den gik ikke godt, og faa Aar efter udlejede, senere solgte, han Ejendommen til Boghandler Vilhelm Hansen og flyttede fra Byen.

Vilh. Hansen var født i Stege ^{20/2} 1843, Søn af Urmager P. Hansen. Efter endt Uddannelse i sin Fødeby blev han i 1860 Bestyrer af C. F. Lunds Enkes Boghan- del i Grenaa. Her forblev Hansen, ind- til han ^{1/11} 1879 selv etablerede sig paa Torvet i den Ejendom, som han 2 Aar senere købte af Asmussen, og hvor han blev boende til sin Død.

Boghandler Vilh. Hansen.